

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

339.137.2(497.4:4)(063)(082)

339.923:061.1EU(063)(082)

POGOVORI o prihodnosti Slovenije. Pogovor 8, Cilji EU v luči
nove finančne perspektive : Ljubljana, 21. oktober 2005. -
Ljubljana : Urad Predsednika Republike Slovenije, 2006

ISBN 961-91500-4-X

226805760

VIII. pogovor

CILJI EU V LUČI NOVE FINANČNE PERSPEKTIVE

Ljubljana, 21. oktober 2005

*P*red vami je osmi zbornik z naslovom *Cilji Evropske unije v luči nove finančne perspektive*, ki je nastal na podlagi pogovorov o prihodnosti Slovenije pri predsedniku republike dr. Janezu Drnovšku. Pogovori, ki so potekali oktobra 2005 v Ljubljani, so bili posvečeni vprašanju, povezanim s sprejemanjem nove finančne perspektive Evropske unije, zlasti položaju in stališču Slovenije v pogajanjih.

Pogovori so potekali v zaključni fazi sprejemanja nove finančne perspektive, zato so sodelujoči izmenjali poglede, predstavili razmišljanja in skupaj osvetlili vprašanja, koliko nova finančna perspektiva izkazuje razvojna prizadevanja EU, zapisana v Lizbonski strategiji, pričakovanja in načrte držav članic ter koliko ostaja nova finančna perspektiva izraz podedovanih zgodovinskih dogovorov in nereformiranega institucionalnega okvira. Pozornost je bila namenjena vprašanju dejanskih učinkov skupne kmetijske politike z vidika sprejemanja nove finančne perspektive in pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije, kjer igra Evropska unija pomembno vlogo. Razpravljavci so osvetlili predvsem položaj, stališča in priložnosti Slovenije pri pogajanjih o novi finančni perspektivi. Med vabljenimi so bili predstavniki vlade, državnega zbora, Banke Slovenije, strank, predstavniki Slovenije pri EU, evropski poslanci in predstavniki univerz ter akademiki.

Njihove misli, ugotovitve in koristni predlogi so zbrani v pričujočem zborniku. V prvem delu je objavljen dobesedni zapis razprave, vanj pa so vključeni tudi pisni prispevki, ki so jih pripravili sodelujoči v razpravi.

Pred vami je torej zbir različnih pogledov, razmišljanj in ugotovitev, za katere upamo, da bodo pomembno prispevali k nadaljnjim razmišljanjem o razvojnih priložnostih in prihodnji vlogi Slovenije v Evropski uniji.

Urad predsednika
Republike Slovenije

Kazalo

I. Vabilo predsednika republike na osmi pogovor o prihodnosti Slovenije

II. Razprava

III. Pisni prispevki udeležencev

Dr. Jože Mencinger

Dr. Mojmir Mrak

Dr. Dimitrij Rupel

Dr. France Bučar

Dr. Romana Cizelj Jordan

Dr. Lučka Kajfež Bogataj

Janez Podobnik

Priloga: Sodelujoči na pogovoru o prihodnosti Slovenije

I. VABILO PREDSEDNIKA REPUBLIKE NA OSMI POGOVOR O PRIHODNOSTI SLOVENIJE

Ljubljana, 22. september 2005

Spoštovani,

vljudno Vas vabim na osmi Pogovor o prihodnosti Slovenije, **ki bo v petek, 21. oktobra 2005**, ob 10. uri v Veliki sejni sobi Vlade Republike Slovenije na Gregorčičevi 27 v Ljubljani.

Pogovor bo namenjen ciljem EU v luči sprejemanja nove finančne perspektive. Glede na to, da je sprejemanje nove finančne perspektive v zaključni fazi, bi poskusili skupaj osvetliti vprašanja, v kolikšni meri nova finančna perspektiva odraža razvojne aspiracije EU, zapisane v Lizbonski strategiji, v kolikšni meri odraža pričakovanja in načrte držav članic in v kolikšni meri ostaja nova finančna perspektiva odraz podedovanih zgodovinskih dogovorov in nereformiranega institucionalnega okvira.

Kot posebno temo v okviru sprejemanja nove finančne perspektive bi naslovili tudi vprašanje skupne kmetijske politike, kakšni so dejanski učinki skupne kmetijske politike na razvoj podeželja držav članic, na nove in spremenjene navade potrošnikov v državah Evropske unije. Razpravo o skupni kmetijski politiki bi poskusili osvetliti tako z vidika sprejemanja nove finančne perspektive kot tudi pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije, kjer igra Evropska unija pomembno vlogo.

Končno bi osvetlili položaj in stališča Slovenije v zvezi s sprejemanjem nove finančne perspektive. Kakšni so pogledi in stališča do posameznih segmentov nove finančne perspektive, kje Slovenija vidi svoje priložnosti v okviru nove finančne perspektive, s kakšnimi dilemami se sooča v okviru pogajanj o sprejemanju nove finančne perspektive in kakšen bi bil optimalen izid pogajanj v okviru nove finančne perspektive za Slovenijo.

Vaše izkušnje, spoznanja in predlogi bodo pomemben prispevek k osvetlitvi procesa sprejemanja nove finančne perspektive Evropske unije in vloge Slovenije v tem procesu. V upanju, da se boste lahko odzvali mojemu vabilu, se Vam vnaprej zahvaljujem.

S spoštovanjem,

Dr. Janez Drnovšek,
predsednik Republike Slovenije

II. POGOVOR

Dr. Janez Drnovšek: Začenjamo naš osmi pogovor o prihodnosti. Tokrat smo izbrali temo, ki je aktualna ne samo za nas, ampak za vso Evropo. Govorili bomo o finančni perspektivi Evropske unije v naslednjem sedemletnem obdobju, kar pa ni samo finančna perspektiva – gre v bistvu za prednostne naloge razvoja Evropske unije v naslednjem obdobju. Gre za to, v kakšno smer se bo razvijala Evropska unija, kako bomo postavili njene cilje za naslednje sedemletno obdobje in kako bomo v tem okviru tudi v Sloveniji poskušali doseči po eni strani čim več evropskih sredstev, po drugi pa seveda čim večji razvoj.

Evropska unija se v zadnjih mesecih srečuje z različnimi pretresi. Prvi je bil ob referendumih o ustavni pogodbi v Franciji in na Nizozemskem, drugi pa ob nedogovoru o finančni perspektivi za leta 2007–2013 na evropskem vrhu v Bruslju. Drugi niti ne bi bil tako problematičen, če se ne bi ujemal s prvim, torej z občutkom, da se je Evropska unija ustavila, da je ustavljen njen doslej dokaj stalni razvoj, da je ustavljen njen institucionalni razvoj. In seveda se je ob velikih razlikah, ki so se pokazale tudi v razpravi o finančnem načrtu, o prednostnih nalogah Evropske unije za naslednje obdobje, ta občutek krize marsikje še poglobil. V mesecih od takrat se pravzaprav ni veliko zgodilo, je bil pa to čas za dodaten razmislek. Včasih je dobro, da se kakšna stvar ustavi in imamo čas malo bolje premisliti, in morda najdemo tudi boljše rešitve.

V svojem kratkem izhodišču bi rad poudaril, da bi morale države članice Evropske unije po mojem mnenju nadaljevati postopek ratificiranja evropske ustavne pogodbe. Res je, da so po dveh propadlih referendumih še nekatere države ustavile svoje postopke za referendum ali ratifikacijo v parlamentu, vendar nas tehtni razmislek pripelje do tega, da pravzaprav ni nobene prave alternative temu projektu, da je bilo vanj vložene zelo veliko evropske energije in časa in da bi ga bilo treba nadaljevati kljub dvakratnemu “ne” v dveh evropskih državah članicah ustanoviteljicah, kajti razlogi najbrž niso bili samo v samem besedilu evropske pogodbe, ampak marsikje drugje. O njih bomo govorili tudi danes v okviru razprave o finančnih prednostnih nalogah Evropske unije. Mislim, da bo treba dati pozitivne signale znotraj Evropske unije, pa tudi navzven, da gre evropski projekt naprej, da moramo najti dodatno energijo, motive in izhod iz zdajšnjega, dokaj zapletenega položaja.

Če govorimo o sami finančni perspektivi, je seveda znano, da je največ razprav in največ razlik pri skupni kmetijski politiki Evropske unije. Zelo je kritizirana znotraj EU in po svetu; kritizirajo jo številni strokovnjaki in številne nevladne organizacije, ker povzroča zelo veliko distorzij na svetovnih trgih in spravlja v težave predvsem države v razvoju. Znotraj Evropske unije jo zagovarjajo močne interesne skupine, ki so navadno zelo glasne in jim je doslej uspelo nekako ohraniti inercijo in nespremenjene finančne prednostne naloge Evropske unije. Vendar marsikdo izmed nas meni, da takšna skupna evropska kmetijska politika ni več v skladu z zahtevami sedanosti in prihodnosti in da bi jo bilo treba začeti spreminjati že v finančnem obdobju, ki je pred nami, in ne šele v tistem po letu 2013. Ob takšnih predlogih moramo biti seveda stvarni, skupne evropske kmetijske politike ne moremo v celoti postaviti na glavo čez noč. Mogoče pa jo je začeti postopno spreminjati. Menim, da bi zmanjšanje neposrednih plačil iz tako imenovanega prvega stebra skupne kmetijske politike za določen odstotek, npr. za 25 %, sprostilo precejšnja finančna sredstva v Evropski uniji in bi jih lahko porabili v druge prednostne namene, na primer za uresničevanje ciljev Lizbonske strategije, za raziskovanje, izobraževanje, spodbujanje konkurenčnosti. Da pa bi tiste države, ki bi vsekakor želele ohraniti 100-odstotno subvencioniranje kmetijskih proizvodov, to sicer lahko storile iz svojih nacionalnih sredstev. V skupnem evropskem proračunu bi se tako sprostila nezanemarljiva sredstva, ki bi jih lahko delno porabili za kmetijstvo, morda več za razvoj podeželja, za spodbujanje t. i. bioproizvodnje, ekološko ohranjanje kmetijske proizvodnje, za spodbujanje tudi nekmetijskih dejavnosti, malih podjetij na kmetijskih območjih, ki so demografsko ogrožena. Mislim, da bi bile takšne usmeritve v interesu tudi Slovenije, slovenskega kmetijstva.

V razpravi je v zadnjem času tudi zamisel o t. i. globalizacijskem skladu – o tem je govoril med drugim predsednik Komisije Barosso – namreč da bi Evropska unija namenila 8 milijard EUR za financiranje tistih območij, ki so najbolj ogrožena zaradi pritiskov globalizacije in množičnega zapiranja delovnih mest, ko propadajo podjetja, na primer tekstilne industrije, ki se ne morejo več spopadati s poceni delovno silo in konkurenco predvsem iz nekaterih azijskih držav. Menim, da je tak predlog utemeljen, in bi razmišljal celo o večjem obsegu, večjih sredstvih v takšne namene. Namreč, pritisk poceni konkurence iz nekaterih držav v razvoju je neprimerljiv oziroma ni korekten, ker temelji na pre nizkih oziroma neprimerljivih delovnih, socialnih ali okoljevarstvenih standardih za podjetja v teh državah. Nemogoče je ob evropskih standardih dela, socialnega skrbstva in varovanja okolja biti konkurenčen takšnim proizvodom, ki velikokrat temeljijo skoraj na suženjskem delu; ki marsikje temeljijo na otroškem delu; ki temeljijo na izjemno nizkih plačah, zaradi česar milijoni ljudi v teh državah

lahko samo životarijo in posledično pritiskajo na razviti Zahod, na Evropo, na ZDA kot migracija, kot velik pritisk migrantov, kar zbuja pri evropskih državljanih dvojni občutek ogroženosti. Prvi je, da njihova podjetja in delovna mesta propadajo zaradi takšne, lahko bi rekli nelojalne konkurence iz teh držav, po drugi strani pa se evropski državljani čutijo ogrožene zaradi migracijskega pritiska iz teh držav, v katerih so delovne in življenjske razmere nevzdržne in neprimerljive z evropskimi. Mislim, da je, dokler obstajajo takšne razlike v standardih dela in življenja med Evropo in nekaterimi drugimi deli sveta, upravičeno oblikovati tako imenovani globalizacijski sklad, ki bi pomagal najbolj ogroženim območjem zaradi takšne konkurence in uravnovesil izgubljene dejavnosti in izgubljena delovna mesta. Seveda je EU po drugi strani dolžna, da tam, kjer sama nastopa kot, lahko bi se reklo, nekorektna partnerka v svetovnih trgovinskih odnosih, sama popravi takšne odnose in sprejme zaveze, ki bodo korektnejše. Govorim predvsem o zdajšnjih pogajanjih v okviru Svetovne trgovinske organizacije (predvsem o kmetijskih proizvodih), na katerih se razvema največja bitka za to, da bi prišlo do preboja, do takšnih razmerij, ki bodo bolj v korist državam v razvoju, pri čemer je ravno EU največji zaviralni dejavnik – najbolj zavira sprejetje takšnega dogovora, ki bi spremenil svetovne trgovinske odnose, predvsem glede kmetijstva in na koncu prehrane, hrane, da bi postali pravičnejši. Po mojem mnenju bi EU morala sprejeti izziv ZDA, ki so ponudile bistveno znižanje izvoznih subvencij, uvoznih carin, in tako konstruktivno zaključiti pogajanja v Svetovni trgovinski organizaciji ter zagotoviti pravičnejše odnose in boljše preživetje ljudem v številnih državah v razvoju. Tako bi na dveh področjih delovali v pravo smer in napravili veliko za prihodnost.

Naj zaokrožim svoj razmislek o finančni perspektivi: hkrati ko bi nekoliko znižali kmetijske subvencije iz skupnega evropskega proračuna, bi se morali dogovoriti o postopni odpravi t. i. britanskega rabata v tem obdobju, torej v obdobju finančne perspektive 2007 do 2013. Mislim, da postaja ta rabat vedno bolj nevzdržen, in če bi nekatere članice privolile v, prepričan sem, utemeljene popravke proračuna, bi morala tudi Velika Britanija privoliti v odpravo svojega rabata. Gre za nezanemarljiva sredstva, za okrog 5 milijard evrov na leto, in če jih prištejemo še tistim 10 milijardam pri kmetijskih subvencijah, bi se lahko sprostila sredstva ali za omenjeni globalizacijski sklad, ali za raziskovanje, izobraževanje, razvoj, konkurenčnost ali za nekatere druge namene, o katerih sem govoril.

Takšen je moj razmislek. Po mojem mnenju bi se morali poskušati dogovoriti o tem zato, da tokrat preprečimo gnili kompromis v EU, da preprečimo podaljševanje inercije na koncu dogovora, zaradi dogovora, zato da bo pač mir

in da bo pač nekaj sprejeto. EU bi morala odgovoriti na nekatere največje izzive sedanjosti in prihodnosti z ustreznimi ukrepi in tako državljanom svojih članic pokazati, da je sposobna zadostiti tudi njihovem pričakovanju, odgovoriti na njihove bojazni, ki so se pokazale ob referendumih v Franciji in Nizozemski. Naj spomnim, da sta bili ravno vprašanji množičnega zapiranja delovnih mest zaradi pritiska azijske konkurence in pa pritisk migrantov v Evropo dve izmed osrednjih vprašanj na referendumih v teh državah; med državljani se je uveljavilo prepričanje, da nanju ne zna odgovoriti ne njihova nacionalna politika ne EU, zato so preprosto glasovali proti eni in drugi. Če želimo, da se to ne bo več ponovilo ne pri njih ne drugje, moramo najti boljše, odločnejše rešitve in se ne zadovoljiti s kompromisi, ki nikakor ne bi dosegli pričakovanj niti najminimalnejših potreb v EU in po svetu. Toliko za uvod in prosim, po dogovoru, predsednika vlade za nekaj besed.

Janez Janša: Hvala lepa za besedo in priložnost za diskusijo na to temo, ki je v ospredju ne samo pri nas, ampak v celotni EU. Zato da se prihrani čas, sem večino tistega, kar sem hotel povedati, dal razmnožiti v pisni obliki. To ste že ali pa boste še dobili. V razpravo se nameravam vključiti tudi pozneje. V uvodu bi rad samo poudaril nekaj stvari, da bi bila razprava nekako uokvirjena s stvarnimi pričakovanji – ta so po mojem mnenju v tem trenutku edini možni okvir, ki ga Slovenija lahko upošteva in znotraj katerega lahko načrtuje svoje poteze.

Dejstvo je, da se je Evropa s širitvijo in vsem, kar se je dogajalo, spremenila, da je zelo iluzorno pričakovati, da bomo dosegli večji napredek pri nekem, tehnično vzeto, izvedbenem aktu, kar je proračunski okvir oziroma naslednja finančna perspektiva, kakor pa da bomo sposobni doseči soglasje na načelni ravni. Že dovedanja pogajanja so pokazala, in trdno sem prepričan, da bo tudi njihov zaključek dokazal, da bo naslednja finančna perspektiva še precej velika zmeda. Odsev pa je stanje, kakršno je v EU po negativnih referendumih v Franciji in na Nizozemskem in po tem, ko so bile v preteklih letih sprejete nekatere odločitve, predvsem mislim na skupno kmetijsko politiko, ki so zacementirale stanje do leta 2013 in česar ni možno spremeniti brez soglasja. V EU vsaka država, posebno država ustanoviteljica, prva članica ali večja država, lahko blokira rešitve, ki ji niso v prid, in nam popolnoma nič ne pomaga, če vsi drugi vidimo neki širši interes, a tisti, ki ima možnost, vidi in ne prizna. Tako je razprava, ki zdaj poteka, predvsem razprava o stvareh, ki jih bo večinoma mogoče izvesti šele po letu 2013 ali morda nekoliko prej, če bodo stvari tekle nekoliko drugače kakor doslej. To seveda ne pomeni, da je ta razprava nepotrebna – je zelo potrebna, koristna. Če bi se začela že prej, bi najbrž lahko naredili več,

vendar pa dogovor o naslednji finančni perspektivi zagotovo ne bo mogel izstopiti iz siceršnjih razmer in okvirov, v katerih je EU danes.

Gre prvič za to, da se je EU s širitvijo povečala, da gre, še posebno v zvezi z naslednjo finančno perspektivo, za dokaj različne interese držav, tudi za različno izkušnost in znanje o tem, kaj se v teh okvirih da narediti, kaj kakšna rešitev pomeni, gre tudi za vprašanje časa. Za druge države članice ta zamuda v pogajanjih ni tragedija, nove države članice pa potrebujemo več časa za pripravo, za črpanje evropskih sredstev. Učinkovito črpanje evropskih sredstev je vsak mesec mogoče meriti tudi v denarju in na koncu ni važno samo, kakšna odločitev bo sprejeta, ampak tudi, kdaj bo sprejeta, tudi čas je v tem primeru velika kvaliteta. Toda ne gre samo za razliko med EU v novem delu po maju 2004 in starem, gre tudi za velike razlike med samimi starimi članicami EU oziroma med petnajsterico. Ko govorimo o naslednji finančni perspektivi, so te razlike ključne.

Zadnji predlog luksemburškega predsedstva so podprle vse nove članice in tudi večji del starih. Formalno je glasovalo proti pet držav EU-15, nekatere najvplivnejše, najmočnejše, in tudi v tem glasovanju se je kazala velika razlika ne samo, kakor je bilo prikazovano med neto plačnicami in neto prejemnicami ali pa nevtralnimi v odnosu do evropskega proračuna, ampak predvsem razlika med temi državami in drugimi članicami EU, ki so izvedle strukturne reforme, ter tistimi, ki jih niso. Tukaj so te ključne razlike in zato je ta razprava zaznamovana ne z razlikami med starimi in novimi članicami, ampak z razlikami med ključnimi starimi članicami in ustanovnimi članicami EU. Debata se zaostri pri nekaterih konkretnih številkah, ki jih vsak argumentira po svoje. V tem zadnjem primeru se je alternativa postavila na kmetijske subvencije, pri čemer največ dobi Francija, in popust Veliki Britaniji, pri čemer je seveda treba priznati, da Velika Britanija neto prispeva v evropski proračun več kakor dvakrat več od Francije, kljub rabatu – ta primerjava zelo jasno kaže, da premikov pri odpravi britanskega rabata ne bo, dokler ne bo sprememb v skupni kmetijski politiki. To pa je težka tema, je ključni del evropskega proračuna.

V zvezi z njo so mnenja povsod različna, tudi pri nas v Sloveniji. Na tej točki nismo v enakem položaju: države, ki so šele vstopile v EU, niso imele priložnosti, da s skupno kmetijsko politiko preoblikujejo svoje kmetijstvo, druge članice pa so imele to priložnost od samega začetka. Tako na zaključku teh pogajanj po mojem mnenju ni mogoče pričakovati nobenih drastičnih premikov v skupni kmetijski politiki, morda prva znamenja popuščanja, če bo ta zavest, ki se nam zdi zelo logična, vendarle nekako splošno sprejeta in bo to

ustvarilo pritisk na voditelje držav, ki so najbolj na okopih, da bodo popustili. Torej smo pri enem od ključnih socioloških problemov EU – šibkosti vodenja. Smo v času, ko večina vodilnih držav EU, vsaj v zgodovini vodilnih, nima močnih političnih elit z nesporno podporo doma, in v tem primeru je seveda zelo težko biti vodilna sila v družini – v EU, tako da potem prihaja do silne mešanice vpliva domačih interesov, pomešanih z evropskimi, in na koncu ne morejo iziti čiste rešitve. Tako ni mogoče stvarno pričakovati, da bo sprejeta finančna perspektiva za 2007–2013 bistveno drugačna od predloga luksemburškega predsedstva. Najbrž bo prišlo do sprememb predvsem v treh smereh: zadnji predlog Evropske komisije o ustanovitvi globalizacijskega sklada bo verjetno podprt, ker je dober, čeprav malo pozen. Tudi Komisija sama, treba je odkrito povedati, se je prepozno vključila v nadaljevanje teh pogajanj. Dokument, ki smo ga dobili pred dnevi za neformalni vrh naslednji teden v Veliki Britaniji, bi morali dobiti v začetku septembra, tako da bi bili zdaj že nekoliko dlje. Včeraj smo prejeli tudi pismo predsedujočega EU, gospoda Blaira, v katerem izraža pričakovanje, da na tem neformalnem vrhu ne bo resne diskusije o naslednji finančni perspektivi, da bo samo seznanitev s tem, kaj namerava storiti britansko predsedstvo do decembrskega vrha, ko naj bi se ta pogajanja po njihovem predvidevanju končala. To, da bo samo en poskus, dokaj omejuje možnost uspeha. Po mojem mnenju razprave kljub temu bodo, vendar pa je to neformalni vrh, ki ne predvideva nobenih sklepov, samo tiskovno konferenco, in skladen s tem bo najbrž tudi rezultat.

Kar zadeva druge spremembe: najbrž bo neko povečanje sredstev za skupno varnost zaradi emigracijskega pritiska, terorističnih groženj in tako naprej. Pri tem obstaja nekaj soglasja. Velika Britanija se bo zavzemala – in mislim, da to velja podpreti tudi širše – za dodatna sredstva za raziskave in razvoj. Tukaj so bile največje razlike med predlogom Evropske komisije v prvi polovici tega leta in kompromisnim predlogom luksemburškega predsedstva; na zadnji stopnji pogajanj junija je potem Avstrija predlagala dodatne vire kot posojilo Evropske banke za obnovo in razvoj v višini desetih milijard za te namene, kar bi stanje dokaj popravilo. Verjetno bo šla rešitev v tej smeri.

Če zaključim: še enkrat poudarjam, da se mi zdi ta razprava zelo dobra in da bo ta tema vsaj deloma, v splošnih obrisih načeta tudi na neformalnem vrhu naslednji četrtek v Londonu. Vendar pa si ne smemo ustvarjati iluzij, da bodo te ugotovitve, ki se zdijo logične nam, in predlogi sprememb, o katerih danes govorimo, v celoti oziroma kaj bolj vključeni že v proračunski okvir do leta 2013. Ostaja namreč veliko neskladje med ključnim razvojnim strateškim dokumentom EU, to je Lizbonska strategija, in tem, kar je stvarno pričakovati

od naslednje finančne perspektive. To je vidno iz veselja in zato tudi ni treba dajati velikega upanja, da bo Evropa v naslednjih letih tisti motor, ki bo vlekla za seboj tudi razvoj posamičnih držav članic. Te iluzije se moramo znebiti. Ker je odvisno skoraj izključno od nas samih, ne samo zato, ker tako kaže dosednji razvoj EU v nekoliko, recimo, bolj pozitivnem ozračju in ugodnih okoliščinah, ampak tudi zato, ker konkretne rešitve in ukrepi, ki jih EU sprejema oziroma ne sprejema, dejansko ne gredo v smeri, ki je načrtovana v Lizbonski strategiji, ključne razlike pa so ravno v teh predlogih za naslednjo finančno perspektivo. Če torej hočemo dosegati Lizbonske cilje, moramo sami več narediti v tistem delu, pri katerem gre za nacionalno odgovornost. Te instrumente večinoma imamo.

Kakor koli se bodo pogajanja končala, bo imela Slovenija v naslednjem proračunskem okviru verjetno na voljo, v celoti domačih in evropskih sredstev, bistveno več investicijskih sredstev, kakor jih je imela kadar koli doslej. To je zelo važno, da se bomo znali dobro organizirati za njihovo učinkovito uporabo, jih izkoristiti, da dosežemo cilje, ki smo si jih zastavili v strategiji razvoja. A moramo se znebiti iluzije, da je dovolj biti vpet v neki evropski okvir, ki nas bo sam vlekel naprej. To se ne bo zgodilo, tukaj so velike razlike, tudi v nekaterih državah, tudi v dokaj večjih, so bistveno večje težave pri izpeljavi oziroma pripravi reform kakor v Sloveniji. Tako je predvsem od nas samih odvisno, kakšen bo razvoj Slovenije v prihodnjih letih. To seveda ne pomeni, da se je treba nekako ločiti od tega prizadevanja, ki je v Evropi vendarle znatno, posebno ko gre za splošni, globalni okvir; EU ni zadnja meja, svet je vse bolj globalen in učinki te globalizacije so takšni, da tudi EU ne more in nikoli ne bo, oziroma bo vse manj, izoliran otok, in tukaj so potrebne strukturne spremembe.

Strinjam se s predlogi predsednika države, da se je treba s temi globalnimi problemi spopasti v njihovem bistvu. Ni smiselno, da se s protekcionistično kmetijsko politiko EU uničuje kmetijstvo v nerazvitih državah, potem pa ustvarjajo posebni skladi, s katerimi se pomaga tistim, ki so lačni, in dodatni posebni skladi, s katerimi se preprečujejo emigracijski valovi iz Afrike in drugih okolij, od koder se zaradi lakote ljudje selijo. EU tako namesto, da bi se lotila problemov pri koreninah, zgolj gasi in mili stanje, kar je na koncu, tudi v tem konkretnem primeru, neučinkovito, dražje in povzroča velike dolgoročne negativne notranje posledice.

Rezultat referendum na Nizozemskem je zadeva, ki jo bo morala EU zelo temeljito analizirati in iz nje potegniti nauk, drugače se bo položaj ponovil še v nekaterih državah. Vsa Evropa, z Nizozemsko vred, je živela v iluziji, da

nastaja multikulturna družba – v resnici je nastajala multikulturna država, in potem ko sta se zgodila dva drastična politična umora, ko se je javnost odzvala, so zdaj pred stanjem, ki ga kratkoročno ali srednjeročno pravzaprav ni mogoče spremeniti in dokler se to ne spremeni, tudi rezultat referendumu v zvezi z evropsko ustavno pogodbo na Nizozemskem ne bo drugačen. Vsa EU je v blokadi in to je tudi posledica zatiskanja oči pred nekaterimi stvarnimi problemi, ki jih je Evropa pomagala ustvarjati predvsem sama; tudi zato se mi zdi, da je zdaj pravi čas za razpravo o teh stvareh – kako jih v prihodnosti popraviti in se spopasti tudi s posledicami. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala predsedniku vlade za njegov prispevek. Strinjam se z veliko večino povedanega, ampak kljub vsemu bi pozval k malo večji odločnosti, da poskušamo doseči več ob tem proračunu. Naprej, sprijazniti se s tem, da se ne bo v bistvu nič spremenilo, mislim, da je slabo za Evropo, za nas in dejansko za prihodnost EU. Zato ker nekateri evropski voditelji niso sposobni izpeljati poštene, odprte razprave s svojimi državljani o dejanskih problemih in načinih njihovega reševanja ter so ujetniki nekaterih lobijev, interesnih skupin, mora vsa EU zdaj stati, iti naprej počasneje ali pa sploh ne iti naprej. Tako je po mojem mnenju celo bolje, da se ta kriza še malo poglobi, kakor pa da pride spet do nekega gnilega kompromisa, ki bo pomenil, da gredo stvari navidezno naprej, problemi pa se bodo kopičili. Seveda potem pride presenečenje: referendum, padec referendumu na Nizozemskem, v Franciji. Sporočila teh referendmov so namreč popolna nezaupnica državljanov politiki – njihovi nacionalni politiki in evropski politiki. To je osnovno sporočilo in to bi morali razumeti, ne pa naprej tiščati glavo v pesek, kakor da se ni nič zgodilo, ter varovati svoj, če tako rečem, vrtiček in ga braniti za vsako ceno, čeprav se bo vsa ladja začela potapljati. Zanima me, kdo v Evropi upa pred svojimi državljani braniti podatek, ki nam je znan, da je vsaka evropska krava subvencionirana z dvema dolarjema na dan. To je več od tega, kar ima polovica človeštva za preživetje, skratka polovica ljudi na svetu živi z manj denarja od tega, kolikor dobi vsaka evropska krava subvencij. Je subvencionirana, subvencionirana pa je zato, da se proizvajajo kmetijski presežki, ki se potem pod ceno prodajajo na svetovnih trgih in tam uničujejo konkurenco iz držav v razvoju ter povzročajo dodatno revščino, dodatne težave. Če kdo upa to zagovarjati in najti argumente za takšno politiko, me prav zanima kako. Ampak to je aktualna evropska skupna kmetijska politika. In številne organizacije, nevladne, v Franciji, na Nizozemskem in drugje, jo dobro poznajo in zelo odločno napadajo vlado in politiko, kar je bil tudi precejšen razlog za padle referendumu. Strinjam se, da je v takšnih razmerah v EU, kakršne je opisal predsednik vlade, zelo malo možnosti, da bi bil sprejet dogovor med britanskim predsedovanjem, več je je med avstrijskim v prvi polovici

naslednjega leta, ampak res bi bilo treba narediti vse, da nekatere svete krave, no, spet govorim o kravah, v tem primeru padejo. Če se doseže nekaj v skupni kmetijski politiki, to, kar branijo Francozi, za vsako ceno, potem tudi Britanci ne bodo mogli braniti svojega rabata. Stvari so vezane – če se doseže preboj na eni točki, se bo tudi na drugi in potem se bodo sprostila velika sredstva ali za globalizacijski sklad ali za razvoj raziskovanja in konkurenčnost. Skratka na tistih točkah, ki jih Evropa nujno potrebuje, da napravi razvojni preboj in bolje odgovori na svetovne izzive. Dr. Mojmir Mrak je pripravil nekatera izhodišča, torej prosim za besedo.

Dr. Mojmir Mrak: Hvala, gospod predsednik. Glede na strateško usmeritev današnje razprave, bom govoril o treh temah. Prva je namenjena konceptualnim problemom evropskega proračuna. Druga tema je naslednja srednjeročna finančna perspektiva EU oziroma diskusija o tem, kako se nelogičnosti v konceptu proračuna EU odražajo v teh pogajanjih. Tretja tema pa je položaj Slovenije v tem procesu, kaj smo počeli do sedaj v teh pogajanjih in kaj je mogoče pričakovati v nadaljevanju pogajanj.

Najprej nekaj besed o konceptualnih problemih proračuna EU in o tem, kaj bi bilo smotno spremeniti in predvsem kdaj. Prvi problem evropskega proračuna je v tem, da je zelo majhen po svojem obsegu, saj obsega vsega 1 % bruto domačega proizvoda držav članic, medtem ko je višina nacionalnih proračunov nekje na nivoju 25 % bruto domačega proizvoda držav članic. Razlog za majhnost evropskega proračuna je preprosto v tem, da se iz proračuna EU financira samo tisto, za kar so se države članice dogovorile, da bodo financirale iz skupne blagajne. To sta zaenkrat samo dve politiki – skupna kmetijska politika in kohezijska politika. Razumljivo je torej, da gre več kot 80 % proračunskih izdatkov EU za ta dva namena. Države članice danes preprosto niso pripravljene, da bi se evropski proračun uporabljal kot pomembnejši instrument evropske makroekonomske politike, čeprav bi bilo to na nekaterih področjih logično in smiselno. EU proračun bi tako lahko prevzel določeno vlogo fiskalnega stabilizatorja na evropskem nivoju, saj bi se na ta način vsaj del fiskalne politike izvajal na isti ravni kot se sedaj izvaja monetarna politika. Verjetno bi bilo smotno, da bi se še nekatere druge politike izvajale na ravni EU.

Drugi konceptualni problem evropskega proračuna je način njegovega financiranja. Približno 75 % prihodkov proračuna EU se ustvari, lahko rečemo, s članarinami držav članic. Dokler bo temu tako, je povsem logično, da vsaka država v pogajanjih o finančni perspektivi EU primerja, koliko bo vplačala v evropski proračun in koliko bo iz njega lahko dobila. Dokler bo financiranje

proračuna EU temeljilo na prispevkih držav članic, toliko časa bodo pogajanja o finančnih perspektivah osredotočena na razpravo o neto finančnih pozicijah držav članic do proračuna EU. Če torej hočemo na tem področju resnično doseči spremembo, potem bo potrebno v osnovi spremeniti financiranje EU proračuna. Rešitev bi lahko predstavljala uvedba evropskega davka, ali pa namenitev dela DDV, ki se zbira v državah članicah, za potrebe bruseljske blagajne.

Tretji problem evropskega proračuna pa so različni korekcijski mehanizmi, s katerimi želimo iskati še sprejemljivo neto finančno pozicijo za nekatere največje neto plačnice v proračun EU. Med temi mehanizmi je še zlasti pomemben popust Veliki Britaniji iz leta 1984, čeprav obstajajo tudi nekateri drugi korekcijski mehanizmi. Tako so bili v okviru pogajanj o Agendi 2000 za nekatere države članice EU, kot so na primer Nemčija, Avstrija, Nizozemska in Švedska, uvedene korekcije na korekcije. Po luksemburškem predlogu naj bi se te korekcije zadržale tudi za obdobje 2007-2013.

V kolikor vse tri sistemske nelogičnosti, ki so sedaj vgrajene v evropski proračun, ne bodo rešene, potem ni realno pričakovati, da se z njimi ne bomo srečevali tudi v prihodnje. To zelo jasno potrjujejo sedanja pogajanja o finančni perspektivi EU za obdobje 2007-2013. V kolikor ne bo dogovora o celovitejši spremembi evropskega proračuna, potem nam mora biti že danes jasno, da se bodo povsem podobni problemi, s katerimi se v pogajanjih soočamo danes, ponovili tudi v pogajanjih za obdobje po letu 2013. Ti problemi pa so zopet zelo podobni tistim, ki so bili v pogajanjih za Agendo 2000. Gre torej za nekakšen *déjà vu* položaj. V teku sedanjih pogajanj ni več velikih možnosti za konceptualne spremembe evropskega proračuna, katere bi začele veljati že v obdobju 2007 – 2013. Verjetno pa bi bilo smotno, da se takoj po sprejetju finančne perspektive za to obdobje začnejo resne priprave za spremenjeni koncept evropskega proračuna, ki bi bil uveljavljen za obdobje po letu 2013.

Ko sem pisal dokument za današnji razgovor, še nisem vedel, da bo Evropska komisija predlagala nekaj podobnega kot predlagam sam v dokumentu za današnji razgovor. Moj predlog namreč je, da se takoj po zaključku pogajanj za obdobje 2007 – 2013 imenuje skupino neodvisnih strokovnjakov, nekaj podobnega kot je bila Sapirjeva skupina, ki bi podala svoj pogled na celovito reformo odhodkovne in prihodkovne strani evropskega proračuna. Ta dokument bi bil pripravljen nekje do leta 2009, na njegovi osnovi pa bi Evropska komisija lahko pripravila predlog za politično razpravo, tako da bi le-ta lahko

bila zaključena pravočasno za začetek pogajanj o naslednji finančni perspektivi EU za obdobje po letu 2013.

Prehajam k drugi točki moje predstavitve, ki se nanaša na pogajanja o finančni perspektivi EU za obdobje 2007–2013. S stališča reševanja konceptualnih problemov evropskega proračuna je sedanja pogajanja že sedaj mogoče označiti kot izgubljeno priložnost. Ne verjamem namreč, da je v razmeroma kratkem času, ki je še na razpolago, mogoče doseči dogovor o bistveno spremenjenem načinu financiranja evropskega proračuna. Tako se tudi v teh pogajanjih danes srečujemo z vsemi tremi konceptualnimi problemi, o katerih je že bilo govora. Gre za probleme skupnega obsega izdatkov in njegove strukture, probleme virov financiranja ter probleme neto finančnih pozicij posameznih držav in s tem povezanimi problemi korekcijskih mehanizmov.

Osnovo za pogajanja je predstavljal predlog Evropske komisije iz februarja 2004, v katerem so bili po mojem mnenju sedanji izzivi, pred katerimi stoji EU, pravilno identificirani in dobro ocenjeni. O obojem je tudi bila dosežena dokaj visoka stopnja soglasja držav članic. Pojavil pa se je problem, kolikšen naj bi bil skupni obseg izdatkov evropskega proračuna za financiranje izbranih vsebinskih prioritet. Evropska komisija je korektno izhajala z izhodišča, da je najprej potrebno identificirati prioritete ter se na tej osnovi dogovoriti za obseg sredstev, ki je potreben za njihovo kvalitetno izvedbo. Poleg tega je Komisija v svojem predlogu upoštevala tudi vse tiste obveze, za katere so se države članice že dogovorile. Gre zlasti za dogovor o kmetijstvu iz oktobra 2002. V kolikor je Komisija hotela priti na dan s predlogom, ki bo upošteval že sprejete obveze in dal hkrati zadosti veliko pozornost novim vsebinskim prioritetam EU, kot sta na primer Lizbonska strategija in kohezija v razširjeni EU, potem je razumljivo, da je bil njen predlog o skupnem obsegu izdatkov postavljen relativno visoko, na ravni 1,14 odstotka bruto nacionalnega dohodka držav članic. Alternativni predlog je dala šesterica neto plačnic v evropski proračun, ki je izhajala z drugega izhodišča za določitev skupnega obsega izdatkov proračuna EU. Le-ta se zavzema za to, da je najprej potrebno določiti zgornji obseg razpoložljivih sredstev, le-ta ne bi smel presegati 1 odstotka bruto nacionalnega dohodka, v naslednji fazi pa naj bi prišlo do dogovora, kako naj bi se razpoložljiva sredstva razdelila med posamezne prioritete. Ob tem ne smemo pozabiti, da je šesterica predlagala ne le zamrznitev zgornje meje izdatkov na nivoju 1 odstotka, temveč je zahtevala tudi spoštovanje dogovora o kmetijstvu iz oktobra 2002. To pa z drugimi besedami seveda pomeni, da je s takšnim predlogom šesterica neto plačnic dejansko fiksirala polovico celotnih izdatkov evropskega proračuna, manevrski prostor za pogajanja pa dejansko omejila na preostalo

polovico. Zanimivo je, da so pogajanja o naslednji finančni perspektivi vse od februarja 2004 do maja 2005, se pravi do mesec dni pred koncem luksemburškega predsedovanja, potekala izključno o višini in posledično o strukturi odhodkovne strani proračuna EU.

V tej razpravi se je jasno pokazalo, da manjši proračun EU pomeni tudi »manj Evrope«. Glavna žrtev zmanjševanja izdatkov je bila namreč prav Lizbonska strategija. Kako je mogoče, da so bile države pripravljene na največje zmanjšanje, za okoli 40 odstotkov, prav na postavki, za katero vsi ocenjujejo, da je za Evropo strateškega pomena? Zakaj je bil prav ta segment proračunskih izdatkov dejansko pojmovan kot proračunska rezerva? Ključni razlog je v tem, da Lizbonska strategija v teh pogajanjih ni imela resničnega sponzorja oziroma, da je vsaka država članica imela še eno prioriteto, za katero je ocenjevala, da je zanjo še bolj pomembna od Lizbonske strategije. Tako so kohezijske države, med njim tudi Slovenija, dajale absolutno prednost sredstvom za kohezijsko politiko. Zakaj? Razlog je preprosto v tem, da se kohezijska sredstva delijo med upravičene države članice po principu »nacionalnih ovojnic«, kar z drugimi besedami pomeni, da ob koncu pogajanj država natančno ve, s kolikšnim obsegom sredstev razpolaga. Za razliko od tega se večino sredstev za doseganje ciljev Lizbonske strategije deli po principu »odličnosti« oziroma razpisov. Ker kohezijske države kot praviloma manj razvite države EU ocenjujejo, da bodo njihovi subjekti na teh razpisih relativno manj uspešni od subjektov iz razvitih držav, je razumljivo, da dajejo v pogajanjih prednost sredstvom za kohezijske namene. Ob tem velja poudariti, da pridobljena sredstva za kohezijske namene države lahko po svoji presoji usmerijo v doseganje Lizbonskih ciljev. To je mimogrede tudi eden od predlogov, ki ga je pred dnevi predlagala Komisija. Lizbonska strategija pa ni imela odločnega sponzorja niti med državami šesterice neto plačnic v proračun EU. Zakaj ne? Za te države je bilo namreč ključnega pomena, da se zmanjšajo celotni izdatki proračuna EU ter da se na ta način čimbolj zmanjša njihova neto plačniška pozicija v evropski proračun. Ključni argument teh držav o možnem zmanjšanju obsega sredstev za Lizbonsko strategijo je bil, da ni jasna dodana vrednost proračuna EU pri financiranju Lizbonske strategije. Stalno je bilo govora o tem, ali ni mogoče teh ciljev doseči tudi z večjimi izdatki iz nacionalnih proračunov.

Še ena stvar se mi zdi izrazito pomembna kot opravičilo za zmanjševanje sredstev namenjenih doseganju Lizbonskih ciljev. Kljub drastičnemu zmanjšanju proračunskih izdatkov EU za ta namen v primerjavi s predlogom Komisije, je obseg sredstev za doseganje ciljev Lizbonske strategije še vedno bistveno večji kot v sedanjih finančnih perspektivi. To pa je po mojem mnenju dejstvo,

ki ga bodo politiki ob koncu pogajanj lahko domačim javnostim predstavili kot uspeh dogovora, češ, poglejte, saj bo v naslednjem obdobju za Lizbonsko strategijo namenjen bistveno večji del sredstev proračuna EU kot v obdobju sedanje finančne perspektive. Dejstvo, da je za doseg tega cilja namenjeno bistveno manj sredstev, kot je predlagala Komisija, pa verjetno ne bo preveč poudarjeno.

Kljub vsem predstavljenim problemom na odhodkovni strani evropskega proračuna pa je junijski dogovor o naslednji finančni perspektivi propadel zaradi problemov na prihodkovni strani tega proračuna oziroma problemov, kako financirati evropski proračun. Eventualni dogovor o naslednji finančni perspektivi bo odvisen predvsem od tega, ali se bo mogoče dogovoriti o prihodkovni strani proračuna EU? Tvegal bi oceno, da je bila od petih držav, ki so formalno nasprotovale predlogu luksemburškega predsedstva junija letos, resnično proti samo ena država – Velika Britanija. Druge pa so se odločile nasprotovati predlogu Luksemburga šele v trenutku, ko je postalo jasno, da dogovora ne bo mogoče doseči in so si na ta način želele okrepiti položaj za nadaljevanje pogajanj.

Zakaj je Velika Britanija tako odločno nasprotovala predlogu, ki ga je predstavil Luksemburg? Po mojem globokem prepričanju ne gre za njeno resnično željo po drastičnem prestrukturiranju evropskega proračuna temveč predvsem za obrambo njenega strateškega interesa, to je popusta Veliki Britaniji. To argumentiram z vsaj dvema dejstvoma. Prvič, Britanija je podprla dogovor o kmetijstvu oktobra 2002. Poleg tega je Velika Britanija tudi sopodpisnica pisma šesterice iz decembra 2003, v katerem je jasno zapisano, da se podpisnice zavzemajo za omejitev izdatkov proračuna EU na 1 % BND ob sočasnem spoštovanju veljavnosti kmetijskega dogovora iz oktobra 2002. Drugič, Velika Britanija do treh tednov pred zaključkom pogajanj junija letos ni izpostavila zahteve po drastični spremembi evropskega proračuna. To je storila šele v trenutku, ko je postalo jasno, da bo ob zaključku pogajanj na pogajalski mizi tudi popust Veliki Britaniji.

V kolikor želimo oceniti luksemburški predlog, potem je moja ocena v osnovi naslednja: S stališča EU je bil to izrazito pragmatičen poskus luksemburškega predsedstva, da omogoči zaključek pogajanj še v juniju letos. Šlo je za predlog, ki je v finančnem smislu dejansko predstavljal uveljavitev predloga šesterice neto plačnic, v vsebinskem smislu pa predlog ni odražal vsebinskih prioritet EU za naslednje srednjeročno obdobje, glede katerih sicer obstaja visoka stopnja soglasja med državami članicami. Kljub nespornim vsebinskim

slabostim tega predloga, pa je bil to vendarle predlog, ki je omogočal sklenitev dogovora v doglednem času.

Kako v nadaljevanju pogajanj? Menim, da sta predsednik države in predsednik vlade dejansko že govorila o dveh alternativah, ki jih ima EU za nadaljevanje pogajanj o naslednji finančni perspektivi. Ena od alternativ je, v kolikor sem pravilno razumel predsednika države, da se že v tej fazi poskuša priti do konceptualnih sprememb v evropskem proračunu. Druga alternativa pa je, da se kljub vsem konceptualnim problemom evropskega proračuna poskuša razmeroma hitro doseči dogovor za obdobje naslednje finančne perspektive EU, ter da se reševanje konceptualnih problemov odloži na obdobje po sprejetju tega dogovora. Moje osebno mnenje je, da je sicer mogoče že sedaj začeti z resnimi konceptualnimi spremembami evropskega proračuna, vendar pa moramo v tem primeru računati na to, da do dogovora o naslednji finančni perspektivi ne bo prišlo pravočasno, to pa je najkasneje do spomladi naslednjega leta. Ob tem pa velja poudariti, da je vsaj za nove države članice čas dogovora o naslednji finančni perspektivi izredno pomemben. V kolikor namreč dogovor ne bo sprejet pravočasno, bodo največ izgubile prav te države. Zakaj? Razlog je preprosto v tem, da so pravila igre EU za kohezijsko politiko, ta pa je daleč najbolj pomembna prav za nove države članice, določena samo do konca leta 2006. Za razliko od tega pa že sprejeti dogovor o skupni kmetijski politiki velja do leta 2013, dogovor o popustu Veliki Britaniji pa je sestavni del *acquisa*, tako da je za njegovo spremembo potrebno soglasje vseh držav članic, torej tudi Velike Britanije.

Še dve stvari bosta po mojem mnenju ključnega pomena, v kolikor želijo države članice priti do dogovora, kako rešiti probleme na prihodkovni strani evropskega proračuna. Ena od njiju bo t. i. revizijska klavzula oziroma dogovor o tem, kakšne spremembe bi morale biti uvedene v evropski proračun še pred dogovorom o finančni perspektivi EU za obdobje po letu 2013. Ne bi pa tudi popolnoma odpisal možnosti, da v sklopu razprave o revizijski klavzuli pride na mizo tudi predlog o skrajšanju obdobja naslednje finančne perspektive s sedmih na pet let. Skrajšanje finančne perspektive na obdobje 2007-2011 bi bilo namreč lahko način, kako pospešiti konceptualne reforme v proračunu EU. Takšen predlog seveda postavlja vprašanje, kakšna bi bila pozicija Slovenije do tega vprašanja.

Še nekaj besed o Sloveniji v obdobju naslednje finančne perspektive EU. Naša država, podobno kot druge nove članice, v teh finančnih pogajanjih prvič nastopa kot enakopravni partner, za razliko od pogajanj o vstopu v EU, kjer je

bila pogajalska pozicija Slovenije izrazito neugodna. Med desetimi državami kandidatkami je bila namreč Slovenija obravnavana kot bogataš med reveži. Ob v naprej določenem skupnem obsegu sredstev namenjenih za širitev ter ob uporabi objektivnih meril za delitev sredstev med posamezne kandidatke, je razumljivo, da rezultat ni mogel biti najbolj ugoden za našo državo.

V sedanjih pogajanjih o naslednji finančni perspektivi si je Slovenija postavila za cilj, da si v teh pogajanjih zagotovi pristop do tolikšnega obsega sredstev evropskega proračuna, ki bo primerljiv s tistimi starimi državami članicami, katere so na stopnji razvitosti, ki je primerljiva s tisto v Sloveniji. Ker je naša država še vedno relativno nerazvita med vsemi 25 državami EU, smo nekako na 15. ali 16. mestu, je razumljivo, da dajemo v teh pogajanjih, podobno kot druge nove članice in nekatere manj razvite stare članice, ključen poudarek ciljem na področju kohezijske politike. Pri doseganju optimalnega paketa iz naslova kohezijske politike smo se in se še vedno srečujemo s specifičnimi problemi, ki izhajajo iz dejstva, da je Slovenija blizu praga 75 odstotkov povprečja EU, ki predstavlja zgornjo mejo upravičenosti za dostop do večine kohezijskih sredstev. V kontekstu teh specifičnih problemov naše države v pogajanjih je bilo propadli luksemburški predlog s stališča Slovenije mogoče oceniti kot vsebinsko sprejemljiv, s finančnega stališča pa kar kot precej dober. Zakaj je bil predlog za Slovenijo vsebinsko sprejemljiv? Ključni razlog je v tem, da bi predvideni obseg kohezijskih sredstev omogočal Sloveniji, da znaten del sredstev nameni za kvalitetno doseganje ciljev Lizbonske strategije. Tudi s finančnega stališča je bil predlog zelo korekten, tu ne bi govoril o konkretnih številkah, in je bil absolutno primerljiv z drugimi državami članicami, ki so na podobni ravni razvitosti kot Slovenija.

Tukaj bi želel izpostaviti dilemo, o kateri se v zadnjem času govori in to predvsem v kontekstu težav pri črpanju evropskih sredstev. Gre dejansko za vprašanje, naj kohezija ostane naš strateški cilj v teh pogajanjih še naprej ali ne. Po mojem mnenju bi morala ostati naš ključni cilj v pogajanjih o naslednji finančni perspektivi. Problemi, ki jih imamo pri črpanju, ne bi smeli biti izgovor, da se tem sredstvom vnaprej odpovemo, seveda pod pogojem, da smo jih v državi pripravljene in sposobne koristno uporabiti. Zato tukaj tudi malo polemiziram z nekimi mnenji, predvsem z Jožetom Mencingerjem, ki se dejansko sprašuje, ali ta sredstva sploh potrebujemo. Mnenja sem, da so sredstva EU, v kolikor so uporabljena za doseganje lastnih razvojnih ciljev države, lahko koristen instrument za doseganje teh ciljev. Primeri Irske in tudi Španije to zelo jasno potrjujejo.

Zavzemam se torej, da doseganje kohezijskega cilja ostane strateška prioriteta naše države v nadaljevanju pogajanj o naslednji finančni perspektivi. To pa seveda ne pomeni, da bi bili smiselni določeni popravki v posameznih elementih naših pogajalskih stališč. Eno takšnih področij je nedvomno kmetijstvo. Osebno zelo podpiram, kar predlaga Sapirjeva skupina na tem področju, to je uvedba delne renacionalizacije prvega stebra skupne kmetijske politike. Ob tem pa se je potrebno zavedati, da to dejansko pomeni "demontažo" ene od dveh ključnih evropskih politik. Poleg tega bi v nadaljevanju pogajanj veljalo bolj eksplicitno podpreti napore, ki se zavzemajo za povečanje sredstev namenjenih raziskavam in razvoju ter drugim Lizbonskim ciljem.

Za zaključek samo še nekaj besed o povezanosti pogajanj v naslednji finančni perspektivi z domačimi razvojnimi in finančnimi temami. O tej problematiki sem na tem forumu govoril že pred letom in pol, to je tik pred vstopom v EU, ko smo imeli razpravo o prihodnosti Unije. Takrat sem dejal, da je uspešen dogovor o finančni perspektivi potreben, ne pa zadosten pogoj, da bomo ta sredstva v državi tudi koristno uporabili. Za dosego tega cilja bo potrebno uspešno opraviti tri domače naloge, o katerih se zadnje pol leta kar precej pogovarjamo. Prva od njih je kvalitetno programiranje naložb, ki je sedaj potrebno za kar sedemletno obdobje. Kot se spominjam, sem na že omenjenem pogovoru pri predsedniku države rekel, da vstop v EU pomeni nekakšno vračanje v planiranje, kar je vzbudilo kar nekaj negotovanja. Mogoče res ne gre za planiranje, gre pa zagotovo za dolgoročno finančno programiranje. V osnovi se strinjam s tistim delom dokumenta Odbora za reforme, ki govori o tem, da je potrebno dati večjo težo večjim projektom. Ob tem pa vendarle malo dvomim, da je že na tej fazi potrebno opredeljevati, da naj bi bilo to razmerje 70 : 30 v korist velikih projektov. Da, načelno pojdimo v smer iskanja velikih projektov, vendar pa naj nam bo ob tem jasno, da samo z velikostjo projektov ne bomo rešili problemov povezanih z administrativno absorpcijo EU sredstev. Te bomo rešili z izboljšanjem postopkov in to tako za velike kot za majhne projekte. Za velike se zavzemam zaradi tega, ker lahko potegnejo za sabo tudi razvoj manjših projektov in programov.

Druga domača naloga, ki je pred nami, je vzpostavitev fleksibilnega sistema vsebinske in finančne implementacije sredstev za strukturne namene. Dosedanje izkušnje s črpanjem sredstev EU jasno kažejo na to, da bo vzpostavitev primerne implementacijske strukture – le-ta bi morala biti bolj centralizirana za strukturne sklade kot v sedanjem obdobju in z bistveno večjo vlogo Ministrstva za finance – eden od resnih izzivov za v prihodnje.

Tretji domači predpogoj za učinkovito črpanje evropskih sredstev pa je prestrukturiranje izdatkovne strani proračuna republike Slovenije. Tudi o tem segmentu govori dokument Odbora za reforme. Pri tem segmentu dela Odbora sem tudi sam sodeloval, vendar žal nisem uspel prodreti s svojim predlogom, v katerem sem se zavzemal, da bi Odbor predlagal bolj odločno zmanjšanje javnofinančnih izdatkov kot delež bruto domačega proizvoda. Zakaj? Prvi razlog je v tem, da Slovenija raste po letni stopnji približno 4 odstotke, kar je visoka gospodarska rast. V kolikor pri takšni gospodarski rasti ne bomo po hitrejši dinamiki kot je sedaj predvideno zmanjševali proračunskega primanjkljaja kot deleža bruto domačega proizvoda, se povečuje javnofinančno tveganje za primere, ko bi bili soočeni z nižjimi stopnjami gospodarske rasti. Drugi razlog za bolj ambiciozno omejevanje javnofinančnih izdatkov kot deležem bruto domačega proizvoda pa je, da bi se na ta način zmanjšala javnofinančna tveganja v primeru, da bi bili javnofinančni prihodki nižji od načrtovanih. Poznamo namreč nekatere študije, ki govorijo o tem, da se zaradi vstopa v EU lahko soočimo z zmanjšanjem javnofinančnih prihodkov. V zaključku naj rečem, da sem pri javnih financah verjetno nekoliko bolj konservativen od nekaterih kolegov, zato ne bi preveč računal samo na ukrepe na prihodkovni strani javnih financ. Po mojem mnenju bi bilo več pozornosti smiselno usmeriti na njihovo odhodkovno stran. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Uvodničarji smo porabili precej časa in tako predlagam, da ste drugi bolj koncizni, kajti nekateri boste morali prej oditi, med njimi zunanji minister Dimitrij Rupel, zato ga prosim zdaj za besedo.

Dr. Dimitrij Rupel: Hvala, gospod predsednik. Poskušal se bom ravnati po priporočilu, ki si ga v začetku sam izrazil, namreč da bi se lotili vprašanj bolj radikalno.

V EU imamo probleme v zvezi z *ustavo* in v zvezi s *proračunom* za naslednja leta. Ti problemi so povezani. V vsakem primeru gre za prihodnost Evrope: se bo širila, bo nastopala enotno, se bo znala uveljaviti v tekmi z drugimi, npr. z ZDA, Japonsko, Kitajsko, Rusijo ...? Na prvi pogled gre za »tehnične« zadeve, kot so britanski popust, skupna kmetijska politika in vlaganja v znanost oz. tehnologijo. V nekem smislu gre za racionalne finančno/politične argumente: kako je mogoče izboljšati položaj posamezne članice, proizvesti čim več s čim manjšim vložkom oz. s čim manj potratnosti.

Poskusimo interpretirati, kaj vse to lahko pomeni. Najprej opazimo, da gre za nasprotna stališča članic, tj. nacionalnih držav. Nekateri bi rekli »nacionalni

egoizem«. To pomeni, da v EU še vedno ne razmišljamo o skupnem evropskem interesu ali poslanstvu, ampak o interesih posameznih držav. Spomnimo se ustavne razprave: bo EU nadnacionalna organizacija, recimo »Združene države Evrope«; ali bo mnogonacionalna, medvladna organizacija z močnimi nacionalnimi interesi? Referenduma v Franciji in na Nizozemskem sta rešila to vprašanja: *Evropo bodo še nekaj časa združevale »razlike«, ki pa so slabotno vezivo.*

Mnogi državniki – razen tistih, ki so najbolj »napredni« in radikalni – in večina Evropejcev nam pripoveduje, da se *bojijo poenotenja, uniformiranosti in enodušnosti ... na neki način pa tudi modernizacije, racionalizacije in globalizacije.* In zdaj smo pri vlaganjih v modernizacijo in racionalizacijo na eni strani, po drugi strani pa pri vlaganjih v ohranjanje in varovanje kmetij in kmetijstva ...

Tu smo na terenu, kjer so mogoče različne okrajšave in bližnjice, torej gre za zelo nevarno razpravo, ki bi jo lahko kdo imenoval izbiranje med starim in novim, med starokopitnostjo in napredkom itn. Seveda smo v EU *napredek* uzakonili z mnogimi zakoni in direktivami, tako da izbiranje ni popolnoma svobodno. Uzakonili smo določene civilizacijske standarde, človekove pravice itn. Po drugi strani je napredek še vedno odvisen od nacionalnih politik.

Vendar stvar že spet ni tako definitivna in gotova, kot se zdi. Na neki način se problemi zelo jasno kažejo na ozadju naše razprave o širitvi, o Balkanu, o Turčiji, o »dialogu kultur« oz. o »zavezništvu civilizacij«. Okrog Turčije smo slišali različne razprave, večinoma v zvezi s turško kulturo, islamom, pravicami žensk, šolstvom itn. Toda podobne probleme imamo tudi bližje. V naši bližini imamo države, ki vsebujejo muslimanske večine in pomembne manjšine: Bosna in Hercegovina, Makedonija, Kosovo in Albanija. Za vse velja t. i. evropska perspektiva. Poleg njih so še severnoafriške muslimanske države, s katerimi imajo evropsko-sredozemski dialog. V neposredni bližini te bližine pa ni le islam, ampak so tudi svete vojne, verska nestrpnost, islamizem in terorizem.

Jasno je, da bo za vse bolje, če bomo imeli dialog in če se ne bomo vojskovali. Toda v naših družbah je poleg takšnega spoznanja še veliko nestrpnosti. Pravimo, da smo polni predsodkov. Imamo npr. nacionalne, spolne in verske predsodke. Nekateri in ponekod so tako boleči, da trdijo, da z ljudmi, ki jih imajo, ni mogoče živeti skupaj, npr. v isti državi. In potem so potrebne meje in celo zidovi. Vsi se spominjamo Berlinskega zidu, ki je ločeval celo člane istega naroda, ker so imeli različne nazore in niso mogli živeti skupaj. Takšne probleme imamo v svoji bližini (Kosovo) in takšne probleme imajo danes predvsem na Bližnjem Vzhodu.

Nedavno sem o tej problematiki govoril s cerkvenim voditeljem iz Vzhodne Evrope. Prebral mi je nekaj aktualnih evropskih deklaracij, ki pozivajo k svobodnemu pretoku idej, ljudi, blaga itn., in ki ob tem priporočajo, naj bi se čimprej znebili predsodkov glede različne kulture, jezika, vere itn. Rekel mi je: To je ravno nasprotno od tega, kar jaz vsako nedeljo govorim v cerkvi. Rekel je: Ne gre za problem dialoga med cerkvami ali kulturami, ampak za problem globokega *nasprotja med civilno družbo in tradicionalno kulturo*. Menil je, da je danes tradicionalna kultura ogrožena od postreligiozne družbe. Ta problem imajo po njegovem vse religije, Kristjani, Muslimani in Judje. Ekstremizem pa se rojeva zaradi grožnje tradicionalni kulturi.

In kaj bomo spričo vsega tega storili v EU? V EU nismo sposobni dati enega samega odgovora na ta vprašanja, ker imamo različne poglede nanje. Po eni strani bi lahko rekli, da pravzaprav ni nasprotja med moderno ekonomijo in tradicionalno kulturo. To je velika tema, o kateri bi lahko dolgo govorili. Najbrž je vseeno dejstvo, da so nekatere družbe bolj produktivne od drugih, da na to vplivajo zgodovina, kultura, vera, vzgoja, politični sistem itn. To tezo je poleg Marxa nekoč zagovarjal tudi Max Weber, ko je pisal o kapitalizmu in protestantski etiki. Torej bi lahko rekli, da se bodo slabši navzeli navad boljših, ali pa bomo rekli, da je treba postaviti mejo med slabšimi in boljšimi: napraviti *»trdo jedro«* in *periferijo*. To so nekoč zagovarjali Jacques Delors, Lammers in Schäuble. Pred kratkim je nekaj podobnega predlagal Sarkozy.

Seveda bi lahko rekli, da bo čas napravil svoje in da se bodo s časom vse stvari počasi uredile. Lahko bi zagovarjali stališče postopnega, mehkega napredovanja. Toda po drugi strani je res, da EU ni konvoj, ki bi čakal na najpočasnejšo ladjo. Svet se hitro obrača, nagrajuje tiste (oz. omogoča preživetje tistim), ki so bolj brezobzirni in ki proizvajajo več in ceneje. Po človeški plati je takšna EU izrazito nepriljubljena. Marsikdo bi rekel, da je EU potemtakem brezdušen stroj, ki ni nič boljši od Amerike ali Azije. (Neki bistroumni slovenski novinar je nedavno napisal, da je bil začetnik Evropske unije pravzaprav Adolf Hitler.)

V EU delujejo poleg naštetih »predsodkov« še druge težave. Evropa ima resne probleme z energijo, z ekologijo, s kulturo itn. V EU govorimo trenutno 20 jezikov in kmalu jih bo 25. Vsi vemo, da je to potrebno za preživetje EU, je pa zelo nepraktično in veliko stane. Evropski proizvodi so sicer očarljivi, vendar so predragi in niso konkurenčni.

Glavno vprašanje je, kako je Evropa pripravljena na vse te izzive in dileme. Poglejmo sestavo Evropskega parlamenta in evropskih vlad. Večino imajo t. i. ljudske, to se pravi konservativne stranke. Na konservativni strani so tudi predstavniki poslovnega sveta in kapitala. Ob liberalcih, ki se nagibajo na konservativno stran, so ti elementi najbolj vneti zagovorniki reform. (Tudi v RS.) Kot vemo, je ena od ovir za hitrejši razvoj t. i. evropski socialni model, ki ga zagovarjajo socialistične in leve stranke, ki predstavljajo drugo najmočnejšo skupino v EU. Vidimo, da se bo EU težko premaknila iz sedanjega položaja v bolj konkurenčno smer. Za premik so potrebne bistvene investicije v znanost, izobraževanje in v univerze. Kot je rekel Chris Patten v intervjuju za Time: Evropi se ni treba bati poljskih inštalaterjev, ampak azijskih inženirjev in znanstvenikov. Ta politika nima zadostne podpore v EU, pravo vprašanje pa je, ali je ta politika skladna z bistvom *evropske tradicije*. Predpostavke onstran te realnosti so glavni problem. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. K razpravi se je prijavil dr. Miha Brejc, evropski poslanec.

Dr. Miha Brejc: Hvala lepa, gospod predsednik. Glede ustavne pogodbe. Najprej menim, da moramo kljub precejšnjemu tarnanju nadaljevati ta proces. Kajti dejstvo je, da je ustavno pogodbo ratificiralo štirinajst držav, kar pomeni 233 milijonov prebivalcev, in ne moremo kar zamahniti z levo roko in reči: Francija in Nizozemska sta ključni. Tisti, ki smo sodelovali v kampanjah v Franciji, v kampanji za ustavno pogodbo, vemo, da je šlo za izrazito notranjepolitično zadevo. In da ljudje o vsebini ustave, ki so jo sicer poslali okrog v ne vem koliko milijonih izvodov, preprosto niso vedeli kaj dosti.

Glede same ideje o evropski ustavni pogodbi so mnenja seveda različna. Vendar je dejstvo, da neki ustavnopravni temelj potrebuje tudi rahla skupnost. Neka pravila igre, ki so preglednejša od vseh dosedanjih pogodb. Teh pogodb je veliko, bile so dopolnjene in jaz se spominjam, ko sem v konvenciji o prihodnosti Evrope sedel skupaj z nemškim profesorjem Schultzem, ki je izjemen izvedenec na tem področju in sem se zato tudi nekaj naučil, da mi je povedal, da se pravzaprav zelo težko znajde v tej množici sprememb, ki so dostikrat tudi protislovne. Tako da dokument, ki bi bil pregleden, dovolj jasen, Evropa potrebuje. In v ustavni pogodbi smo se potrudili poiskati kompromis, ki je boljši, kakor je zdaj. Po drugi strani pa Nica ni več aktualna, pogodba iz Nice ne pride več v poštev, tako da se mi zdi, da bi bilo dobro poiskati kakšne druge možnosti. Lahko opustimo ustavno pogodbo in se začnemo pogajati o novi ali pa recimo za poskus oblikujemo neko dopolnjeno pogodbo iz Nice. Poleg tega,

kar sem že povedal, torej da nadaljujemo ratifikacijo, bi bila možnost – zavedam se, da je problematična – da bi nadaljevali ratifikacijo tam, kjer bi šlo. Tam, kjer so pa zadržki veliki, bi morda z nekimi dodatnimi protokoli poskušali urediti vprašanja. Zelo problematična ideja, ampak o njej smo se tisti, ki smo sodelovali v konvenciji, pred kratkim pogovarjali in zdelo se nam je, da bi številnim protokolom, ki so že dodani evropski ustavni pogodbi, morda dodali še katerega, če bi to rešilo skupno idejo. Seveda, lahko se pripravijo podlage za izvedbo popolnoma novih pogajanj o ustavni pogodbi, kar je tudi možno, zahteva pa svoj čas. Mislim, da bi morala imeti Slovenija tu dejavnejšo vlogo in jasno povedati, ker je tudi sama ratificirala to pogodbo, da se je treba potruditi za nadaljevanje procesa. Problemov ne bo rešil nihče drug, sami se ne bodo rešili, težave, ki jih imamo, se bodo samo še poglobile.

Glede finančne perspektive. Včeraj popoldne je bila v Evropskem parlamentu konferenca predsednikov, na kateri je Barroso predstavil pismo, poslano predsednikom vlad in Evropske unije, v katerem je bilo jasno povedano, da dogovor iz leta 2002, to, kar je gospod Mrak danes omenjal, ne bo kršen. Se pravi, do leta 2013 ostaja struktura finančne perspektive taka, kakor je bila doslej. Je pa Barroso rekel, da bomo šli od postavke do postavke. Torej nobenih tabujev, vse bomo pregledali, o vsem se bomo pogovorili. V to visoko politiko se ne bom spuščal, ampak malo pa vendarle dvomim, da bo vse tako teklo. Glede preglednosti izdatkov in prihodkov je tudi jasno, da je nekaterim državam prav, da ni velike preglednosti. Ko so npr. nastali nekateri izdelki, softverski izdelki, med drugim v Sloveniji, je Inštitut "Jožef Stefan" izdelal odličen programski paket, s katerim bi spremljali, kaj se dogaja na finančnem področju. Nad tem so bili vsi zelo navdušeni, uresničitve pa ni bilo. Barroso je včeraj tudi napovedal, kakor že enkrat prej, belo knjigo o posodobitvi proračuna do 2009. Upam, da bo do tega prišlo. Večkrat je bilo tudi omenjeno, da če ne bo dogovora o finančni perspektivi, tudi širitve 2007 ne bo. To je bilo eno takih stališč. Po mojem mnenju bo zelo težko prišlo do kakšnih sprememb, ker moramo upoštevati, da nemške volitve niso prinesle, kar je marsikdo pričakoval, in da so pred vrati volitve v Franciji, pri katerih spet ni pričakovati, da se bo zgodilo kaj pomembnega glede odmika od kmetijske politike ali drugačnih meril.

Glede globalizacije naj rečem samo, da sem kot poročevalec v Evropskem parlamentu odgovoren za poročilo o njeni socialni razsežnosti. Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve je to poročilo že sprejel in v kratkem bo obravnavano na plenarnem delu. Gre v smer, o kateri je govoril tudi predsednik države, tako da vas ne bi utrujal s podrobnostmi. Mislim pa, da smo eno temo mogoče

opustili prehitro ali o njej nismo govorili dovolj. Kljub vsemu mislim, da ljudje povezujejo dogajanje v Evropski uniji tudi z nejasnim vprašanjem njenih meja. O tem se kaj dosti ne želi govoriti. Vendar če po javnomnenjskih raziskavah vidimo, da 70 % prebivalstva v Evropski uniji želi imeti odgovor na to vprašanje, je po mojem mnenju prav, da evropski vrh enkrat reče, kje so meje Evrope. Sodelujem v delovni skupini za kongres Evropske ljudske stranke prihodnje leto in sem že sprožil vprašanje, da se moramo o tem pogovoriti in to napisati. A moram reči, da se vsi nekako otepajo jasnejših besed v tej smeri. Bojim se, da nas taka politika ne bo pripeljala do dobrega konca. Navsezadnje je treba povedati, kako in kaj je s to Evropsko unijo in do kod še zdrži njen obseg. Namreč, vsi dobro vemo, da je imela deveterica veliko problemov, še več dvanajsterica. O petnajsterici ne bi govoril, ker jih poznamo. Zdaj nas je pa 25 in lahko rečem, da je delovanje Evropske unije izjemno zapleteno, da je tudi spoštovanje predpisov, ki nastajajo v njenem okviru, vse šibkejše. Širitev Evropske unije in s tem povezana vprašanja terjajo jasne odgovore. Številni problemi, ki ste jih danes omenjali, so težki, zapleteni, ampak zdi se mi, da so vendarle manjši, kakor so naši skupni cilji. Gre za cilje, ki smo jih v ustavni pogodbi, v uvodnem delu zapisali, zlasti: mir, blaginja, sožitje, solidarnost in tako naprej. To so pomembne stvari, za katere se spleča potruditi, in Slovenija je po mojem mnenju ravnala prav, ko je stopila na to pot. Pričakujem, da se bomo zdaj vsi skupaj trudili, da bi nam te težke probleme uspelo rešiti. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Za besedo bi prosil gospoda dr. Franceta Bučarja.

Dr. France Bučar: Moram reči, da je zdaj priložnost razmisliti o nekaterih temeljnih stvareh, o katerih doslej nikoli nismo imeli priložnosti razmišljati, vsaj povedati svoja stališča, kajti vsa pogajanja, ki jih je imela Slovenija z EU, so bila pogajanja o pristopu – alternative in tako naprej. O samem bistvu, kakšna naj bo EU, v Sloveniji nikoli ni bilo nobene razprave, zlasti pa ni mogla posredovati teh stališč Bruslju, kar je popolnoma jasno, ker nismo bili člani EU. Zato mislim, da je zdaj priložnost za to, ker se je naš status spremenil. EU je prišla v močno krizo in krizo je zmeraj treba pozdraviti, ker opozarja, da je nekaj narobe oziroma da smo prišli na razpotje, ko se je treba odločiti. Glavna vprašanja, o katerih bo treba reči neko besedo, so, prvič, kakšna naj Evropa sploh bo. Ali je to evropska skupnost, European Union, kakor pravijo tukaj, kar je pravzaprav tudi koncept, ki je vdelan v evropsko ustavno pogodbo, ali pa gre za koncept Evrope držav, neke ne federacije ne konfederacije, ampak neke skupnosti. To sta dve temeljni vprašanji, o katerih se moramo odločiti, in treba je reči, temu se ne moremo izogniti. Že kar je prej govoril gospod Mrak, recimo vprašanje o financiranju ali s prispevki držav ali z nekim evropskim davkom. To ni samo

tehnično in finančno vprašanje, ampak vprašanje, ki zajema samo bistvo narave EU, se pravi, če naj bo to zveza držav, je popolnoma jasno, da financiranje ostane, kakor je zdaj, če pa je to tako rekoč nadnacionalna evropska skupnost, je to čisto nekaj drugega, o čemer smo doslej govorili in za kar se zavzemamo.

Pri tem bi opozoril na naslednje, čeprav še enkrat poudarjam, da nismo imeli priložnosti razpravljati o teh stvareh. Ko smo se izločevali iz Jugoslavije, je bilo vprašanje, ali je mogoče živeti ob taki različnosti, in drugič, če naj bo to kakršna koli skupnost, smo spet rekli skupnost sui generis, popolnoma jasno naj bo čim rahlejša skupnost, ki je sposobna prenesti te velike različnosti. To je problem, pred katerim stoji danes tudi Evropa. Ali lahko živi z različnostjo ali ne, ta parola – vsi enaki, vsi različni in tako naprej, ki jo stalno ponavljajo – je sicer nastala na ravni parole, ampak dejansko do neke mere sprejemamo različnost in ob neki stopnji različnosti lahko skupaj živimo; na to je treba dati odgovor, ki ga doslej še nismo dali. Seveda, če na to vprašanje odgovorimo, se postavi še vprašanje razlike, vprašanje zmanjševanja te razlike, vprašanje vloge teh strukturnih in kohezijskih skladov, se pravi, spet niso samo tehnična vprašanja in tudi ne vprašanja neke solidarnosti (dajmo, bolj pomagajmo tem revežem, ki se niso mogli razviti). Gre za vprašanje, ali lahko živimo z različnostjo ali ne. Naslednje, kar se je zgodilo danes v Evropi, je dejstvo, pred tem si ne moremo zatiskati oči in tudi ne govoriti, češ, to je perfidna vloga Anglije, ki je nekako torpedirala sedanje organiziranje v Evropi: Anglija je bila vseskozi proti zasnovi neke super države, in če citiram časopis *The Economist*, zadnje izdano številko: mi smo odločno proti neki evropski super državi, ki jo bo vodila ena ali mogoče nekaj držav, drugi bodo pa ubogali. To je dejstvo, s katerim je treba računati, in da je prišlo do povabila Turčiji, da začne pogajanja, predvsem na pritisk Anglije, je popolnoma jasno, ker je hotela razvodeniti sedanjo Evropsko unijo; gre za spretno angleško potezo in taktiko, s katero onemogoča to liderstvo nekaj držav. Naslednje vprašanje je vprašanje solidarnosti in, še bolje rečeno, socialnega značaja EU. To ni samo vprašanje pomoči manj razvitim, ampak kompleksen politični problem: ali bo šla Evropa po modelu (čeprav ne moremo popravljati zgodovine) nekega Erharta v Nemčiji kmalu po drugi svetovni vojni – to se pravi kombinacija načel tržnosti in sociale (kar si ne morem predstavljati, kako bi bilo videti) – ali po tako zvanem globalizacijskem modelu. Če se odloči, da sprejme ta model, potem Evropa kot posebna skupnost po mojem mnenju izgublja svoj smisel, potem ni več potrebna.

Vse to so temeljna vprašanja, o katerih se je treba odločiti, in za vsem tem, za odklonitvijo sedanje ureditve te super države, kakor koli temu že rečemo,

ni samo Anglija – Anglija se je samo znala lepo, previdno držati v ozadju in je poslala naprej druge oziroma so sami ugotovili: lahko smo zelo srečni, ker so drugi opravili ta posel za nas, da ga nam ni treba. Dejstvo je, da to mnenje evropskih populacij, zahodnoevropskih populacij, da bi živeli z negiranjem te različnosti. Ali se mi s tem strinjamo ali ne, ali to obsojamo kot konservativno ali ne, je vprašanje zase, ampak to je dejstvo, ki ga je treba upoštevati, in ne moremo mimo njega. Zato ne bom govoril o tem, s čimer je gospod Mrak zaključil – o vprašanju slovenske taktike in politike, do teh pristopov oz. konvencij, to vprašanje je naprej čisto zase, vprašanje je, z njim se zelo strinjam, namreč da do nekega proračuna ni mogoče priti, ker je vedno samo finančni izraz tega, kar hočemo delati in kar nameravamo storiti; in ker v teh stvareh ni jasnosti, do finančnega proračuna ne more priti. Po mojem mnenju je zdaj za nas resnična priložnost povedati, kaj pravzaprav hočemo od EU, kaj je za nas ključnega pomena. O vprašanju, ali potrebujemo naše članstvo v EU, ne more biti govora, ker mislim, da je to članstvo za nas eksistencialnega pomena in brez tega kot država ne moremo obstati. Ampak vprašanje, kakšna naj bo zdaj videti ta Evropa, pa je povsem ustrezno vprašanje. In še enkrat ponavljam, zdaj imamo priložnost in dolžnost obravnavati ta temeljna vprašanja, tudi kar se tiče meja – tudi meja ne moremo popolnoma in do kraja odpraviti. Strinjam se, da ni treba imeti v Evropi policijske in vojaško zaščitene meje, ampak brez meje ni identitete, niti v naravi ne. Vsaka stvar ima svoje meje, čim odpadejo, je konec, izgubimo identiteto. Treba se je tudi opredeliti do vprašanja, ali je nacionalna zavest ostanek preteklosti, ali znamenje zaostalosti, ali dejstvo identifikacije, brez katere ne moremo preživeti in se predstavljati kot subjekt v mednarodnih odnosih. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Prosim dr. Romano Cizelj Jordan, evropsko poslanko, za besedo.

Dr. Romana Cizelj Jordan: Hvala lepa, gospod predsednik. V Evropskem parlamentu se stalno srečujem s pomenom odločitve o finančni perspektivi za naše nadaljnje delo, zato so moja razmišljanja predvsem refleksija dela v začasnem odboru, ki je pripravljal mnenje Evropskega parlamenta o finančni perspektivi, in dela v odboru, ki pokriva štiri področja iz Lizbonske strategije, to so področja: industrija, informacijska družba, raziskave in energija. Predvsem si zastavljam vprašanje, kaj je pravzaprav finančna perspektiva. Ali je to domena EU, posameznih držav ali morda evropskih institucij? Vprašanje, ali je EU le zveza držav ali nadnacionalna tvorba, je že dolgo odprto in neizogibno povezano z delovanjem evropskih institucij. Dogovor o finančni perspektivi nam je potrdil, da je EU skupnost držav, ki jih združujejo sku-

pni cilji, in da vsaka od teh držav vidi v njej skupnost, ki omogoča hitreje dosegati zastavljene cilje. Iz tega pa izhaja, da solidarnost med državami članicami ni na prvem mestu, saj je vsaka od njih sama odgovorna za svoj prihodnji razvoj, skupnost pa ji daje priložnosti, da svoje cilje lažje uresniči.

Zato je še toliko bolj pomembno soglasje ob sprejemanju pomembnih skupnih politik, npr. Lizbonske strategije in z njo povezane finančne perspektive ali sedmega okvirnega programa. Razprave, ki ob tem potekajo, pa včasih nakazujejo, da je politična unija bolj oddaljena, kakor se je morda zdelo še pred letom. Nacionalni interesi so gonilna sila za večino kompromisov na evropski ravni, pa če nam je to všeč ali ne. Med seboj pa ne tekmujejo le države, temveč tudi njene institucije – Svet, Evropski parlament in Komisija. Evropska komisija je predstavila dokaj velikopotezen predlog naslednje finančne perspektive, in sicer odobritev plačil v višini 1,14 % bruto domačega dohodka in odobritev za prevzem obveznosti v višini 1,24 % bruto domačega dohodka. Evropski parlament je te številke sicer nekoliko znižal, a je iz finančne perspektive izvzel sredstva Evropskega sklada za razvoj in rezerve. Če tega ne bi storil, bi tako imenovano Boegejevo poročilo oziroma predlog Evropskega parlamenta o finančni perspektivi vseboval raven izdatkov, ki jo je prvotno predlagala Evropska komisija. Boegejevo poročilo določa raven plačil v letnem finančnem okviru na 1,07 % bruto domačega dohodka EU in na 1,18 % odobritev za prevzem obveznosti. Predlogi Evropske komisije in Evropskega parlamenta, ki sta nesoglasja med seboj še kar nekako sproti reševala, so se porušili v Svetu. Ta je predlagal znatno znižanje sredstev, predvsem v postavki konkurenčnosti in kohezije za spodbujanje rasti in zaposlovanja, ki je pravzaprav postavka za uresničevanje Lizbonske strategije. Tako je Evropska komisija predlagala na tej postavki 76 milijard evrov, Evropski parlament pa znižanje za 9,8 % iz prej omenjenih razlogov. Poznam pa tudi dva t. i. kompromisna predloga Sveta. V enem je predlagano zmanjšanje za 36 %, v drugem pa za več kakor 37 %. Po mojem mnenju je ta predlog nesprejemljiv, saj se sicer odrečemo izvajanju Lizbonske strategije. Pri tem seveda odmislim posebni položaj, ki ga ima v tem pogledu Slovenija – gledam z evropske ravni. Sicer se strinjam z dr. Mrakom, da je za proračun natančno določeno, katere izdatke naj pokriva, vendar moram poudariti, da je bila sprejeta tudi Lizbonska strategija; Komisija je pripravila predlog, Svet in Evropski parlament sta ga potrdila in tako smo prevzeli pravzaprav politično odgovornost za njeno izvajanje in ta politična odgovornost se mora kazati tudi v finančni perspektivi. Poudarim naj še, da pomeni predlog, ki je bil v medijih predstavljen kot kompromisen, le iskanje kompromisa znotraj Sveta. To ni predlog, ki bi predstavljal možno sprejemljivo rešitev za vse tri ustanove. Zlasti poslanci Evropskega parlamenta pogosto poudarjamo, da

se nismo pripravljene odreči Lizbonski strategiji. Verjamemo namreč, da daje prave odgovore na vprašanje, kako zagotoviti blaginjo evropskim državljanom in državljanom. Verjamemo, da lahko Evropska unija uspešno odgovori na globalne spremembe le enotno, z izrabo znanja, inovativnosti in ustvarjalnosti v tem prostoru in na evropski ravni. In verjamemo, da Evropa lahko postane vodilna svetovna sila glede okoljskih tehnologij, kar je vsebina Lizbonske strategije in sedmega okvirnega programa za raziskave. Zato je toliko bolj pomembno, da se t. i. sredstva, namenjena konkurenci za rast in zaposlovanje, v končnem pravem kompromisnem dogovoru ne spreminjajo bistveno glede na predlog Komisije.

Naj zaključim, da nesoglasja med institucijami pravzaprav niso nič novega. So odsev različnih vlog vsake od njih in so lahko celo pozitivna, dokler je njihov cilj priti do vsestransko zadovoljive rešitve problema. Enako velja za nestrinjanja znotraj institucij, ki pa ne obstajajo le v Svetu. O prihodnji finančni perspektivi je precej ostro razpravljala Evropski parlament, v katerem si je poročevalec Reimer Böge nenehno prizadeval za uskladitev mnenja političnih skupin in parlamentarnih odborov. Predvsem financiranje kmetijske politike, vključitev Evropskega razvojnega sklada in programa Natura 2000 v proračun ter pravilo R+2 so bila najdlje nerešena vprašanja v Evropskem parlamentu. Žal prihaja zdaj do največjega absurda, čeprav je že kazalo, da je vprašanje finančne perspektive za poslance rešeno vsaj do novega predloga britanskega predsedstva. V parlamentu, ki bi moral, kolikor je mogoče enotno, braniti svoja izhodišča, zastavljena v Bögejevi resoluciji, s časom posamezni odbori odpirajo različna vprašanja in želijo spreminjati v parlamentu že usklajene in sprejete postavke. Ker verjamem, da je uskladitev in soglasje v finančni perspektivi v interesu posameznih držav članic in Evropske unije, si želim, da bi se Svetu še letos uspelo dogovoriti o skupnih evropskih finančnih sredstvih in njihovi porabi v skladu s cilji Lizbonske strategije. To so potrdile vse tri evropske ustanove, o finančni perspektivi pa za zdaj obstaja soglasje le znotraj Komisije in Evropskega parlamenta.

Spoštovani gospod predsednik, podpora Slovenije razvojno naravnani finančni perspektivi prav zaradi našega prizadevanja, da izboljšamo svojo konkurenčnost, ne more biti sporna. V našem interesu je, ne glede na končni dogovor o finančni perspektivi, da svoje politike kar najbolj približamo evropskim, tako pa iz našega članstva iztržimo kar največ, in to ne le v finančnem smislu, kajti neprecenljivo je tudi izmenjevanje izkušenj, idej, razmišljanj in razprav, ki jih ponuja sodelovanje na skupni evropski razvojni poti. Ne bi želela omenjati gnilega kompromisa, ampak si želim realno razvojno naravna-

no finančno perspektivo, ki bo sprejeta pravočasno in bo vsaj delno usklajena s sprejetimi evropskimi politikami. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala lepa. Prosim za besedo gospoda Boruta Pahorja.

Borut Pahor: Hvala, predsednik. Vsi tisti, ki so bili v zadnjem desetletju, zlasti v zadnjih letih, še posebno od začetka procesa ratifikacije evropske ustavne pogodbe, zaskrbljeni, da se naša skupna domovina giblje proti neki super državi, se zdaj lahko mirno uležejo v naslonjač in si privoščijo brezskrben dremež. Po dveh neuspešnih referendumih in po vrsti zelo prepričljivih opozoril se zdi, da bi se to utegnilo ponoviti v še kakšni državi, če se bo ratifikacijski proces nadaljeval. To je povsem jasno posebno ob dejstvu, da se nič ne premakne niti s finančno perspektivo, ki je skorajda v polnem nasprotju z razglašanimi cilji Lizbonske strategije. Vse skupaj, skratka, zdaj vodi k Evropi kot enotnemu trgu, širokemu trgu, ne pa k Evropski uniji kot politični uniji. Imamo torej položaj, ki vsaj zame ni navdušujoč, še manj navdihujoč, položaj, v katerem imamo zastoj pri ustavi, zastoj pri sprejetju finančne perspektive, tudi če bo in ko bo sprejeta – za Slovenijo seveda najbolj pomembno, da je sprejeta čimprej – bo sprejeta kot proračun, ki je v bistvu varuh nekih starih razmerij moči v Evropi, ne pa garant novega zagona. Torej se je Evropa v zadnjem letu dni z odločitvami in neodločitvami za nekaj časa odpravila proti zasnovi enotnega trga, pri kateri bo zamisel politične unije ostala na obrobju. Kakor rečeno, s tem nisem zadovoljen, pa me spoštovani gospodje in vi, gospod predsednik, ne razumite narobe – nisem zagovornik Evrope kot super države, vendar imam tudi močne pomisleke do moči in do sposobnosti take Evrope, ki bo samo Evropa enotnega trga. Zato bi se rad v drugi polovici tega kratkega nastopa navezal na tisto, kar je na koncu rekel predsednik vlade, kar se mi zdi pomembno in sem si pripravil tudi sam kot glavno sporočilo svojega kratkega nastopa.

Evropa taka, kakršna je danes, ni motor razvoja. Še vedno je garant miru, stabilnosti, kakor je rekel prof. Bučar, neki habitat Slovenije, v katerem je zelo pomembno, da smo. Da pa bi si danes Slovenci, zlasti tisti, ki vidijo ali vidimo neke priložnosti, pa tudi odgovornosti, za to, da zaženemo nov razvojni zagon, neko silo, ki nam bo pri tem pomagala sama po sebi – to so iluzije. Torej, živimo v okolju, ki je varno, stabilno itd., tudi če Evropa ne bo šla proti politični uniji, bo to za nas še vedno spodbudno okolje, vendar ne okolje, ki bo Sloveniji samo po sebi zagotovilo, da bo po vstopu v Evropsko unijo našla nove motive in navdihe za neki nov razvojni zagon. Ta odgovornost skorajda v celoti leži na nas samih. In mislim, da imamo tudi dovolj možnosti in priložnosti ter dovolj moči, da to storimo. Sam sem, gospod

predsednik, kakor veste, na zadnjem sestanku, ko sem bil odsoten, dal neko pisno zamisel o tem, da bi ravno zato, ker smo sami odgovorni za nov razvojni zagon, razmišljali morda celo o sklenitvi nekakšnega sporazuma med političnimi silami v državi, ki bi zagotavljal, da bi zdaj predložene gospodarske in socialne reforme za večjo konkurenčnost slovenskega gospodarstva, pa tudi za dolgoročno socialno stabilnost imele trdno politično podporo, zato da bi bile sprejete in da bi Sloveniji dolgoročno odpirale pot med najbolj razvite države.

V teh mesecih na to zamisel nisem dobil kakšnega odgovora, zaradi česar menim, da je verjetno neprimerna ali pa ne predstavlja nekega političnega navdiha, zato z njo ne bom več operiral. Še vedno pa mislim, in s tem zaključujem, da je treba po naših najboljših močeh narediti vse za to, da se v Sloveniji najprej med javnostjo "prime" potreba po teh reformah – gospodarskih, socialnih. Minister Rupel je omenjal, da se zdi, da je danes v evropski, verjetno pa tudi domači politiki nekoliko več razumevanja za potrebo po reformi med demokratskimi ali, če želite, konservativnimi in liberalnimi strankami, nekoliko manj pa – zlasti zaradi zagovarjanja t. i. evropskega socialnega modela – med socialdemokratskimi socialističnimi. To je deloma res. Tako razpravo opažam tudi v evropski socialdemokratski poslanski skupini in tam je mogoče videti dva tabora: enega, ki pripada tej reformni levici in se zavzema ne samo, da je socialna demokracija podpornik reform, ampak da je tudi tam, kjer je na oblasti nosilec reform; in seveda lahko opazite to tradicionalno levico, ki meni, da je njeno politično poslanstvo skrbeti za neznižanje standardov socialne varnosti, ne zna pa videti, da dolgoročno tega ni mogoče zagotavljati, če seveda ne bomo imeli gospodarskih sredstev, iz katerih bi lahko za take socialne standarde tudi črpali. Tako si želim, da bi se v Sloveniji v politični jeseni med ljudmi, ki te reforme po večini še vedno vidijo kot nevarnost za svojo socialno varnost, vsaj kratkoročno, uveljavila potreba po reformah, da jih potem, kolikor je le mogoče skupaj, ne glede na svoj položaj in status v politiki, poskušamo tudi sprejeti. Seveda reforme, ki bi bile dobro premišljene, ki bi posledično zagotavljale oba cilja – večjo konkurenčnost in socialno stabilnost, in ki bi jih skupaj tudi uveljavili, četudi bi bila kakšna od kratkoročnih posledic nepriljubljena. V tem smislu se pridružujem temu, kar je rekel predsednik vlade: zdaj je čas, ko Slovenija ne sme računati, da jo bodo neke zunanje silnice pripravile do potrebe po posodobitvi. To delo mora opraviti sama in ga lahko opravi, če bo več politične enotnosti, mogoča pa je, če bo stekel odkrit in pošten dialog ter medsebojno razumevanje, slišanje. Potem lahko Slovenija kljub tej, bom rekel, malodušnosti, ki sem jo poskušal opisati na začetku, v Evropski uniji izkoristi to drugo polovico prvega desetletja tega tisočletja v svoj prid. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. K besedi vabim gospoda Milana Cvikla, poslanca v Državnem zboru.

Mag. Milan M. Cvikl: Hvala lepa za besedo in hvala lepa za povabilo, gospod predsednik republike, gospe in gospodje. Za ta osmi razgovor nisem pripravil vnaprejšnjih pisnih tez, ker je bilo očitno, da se pravzaprav šele išče novo izhodišče Slovenije. Vendar mi dovolite, da na kratko pokomentiram in dam na koncu nekaj konkretnih predlogov, kako bi vprašanje naslednje finančne perspektive in razmišljanja o reformah med seboj lahko povezali. Odgovoril bom tako tudi na vprašanje, ki ga je postavil sam predsednik, kje Slovenija vidi svojo priložnost v okviru nove finančne perspektive. Očitno je, kar smo danes slišali, da obstaja dvojna vloga razumevanja držav, kakršna je Slovenija, ki je bila ob vstopu v Evropsko unijo priznana kot najučinkovitejša nova članica. Ena možnost je bila predstavljena v pisnih dokumentih: da sedemo na vlak tistih, ki predvsem poskušajo pridobiti zase sredstva iz kohezije, skrbno jih čuvajo in potem namenijo za Lizbono. To je ena možnost. Druga možnost pa je, kar je danes vendarle napovedal predsednik republike: da smo nekako radikalnejši. In vprašanje seveda je, ali smo sposobni biti v Sloveniji med tistimi, ki bodo tudi druge, predvsem nove članice, popeljali v to. Zakaj mislim, da je pomembneje poglobljeno poseči v instrumente, kakršna je nova finančna perspektiva? Zato, ker samo to res ustvari Evropo priložnosti, Evropo, ki je več kakor notranji trg, Evropo, ki je več kakor 454 milijonov prebivalcev, in predvsem Evropo, ki se bo s petindvajset lahko razširila na sedemindvajset držav, na štiriintrideset in s Turčijo na petintrideset. Po mojem mnenju evropskim voditeljem ni uspelo razložiti fenomena poljskega vodovodarja, če hočete, azijskega inženirja ali indijskega računovodje, ki ga danes potrebujejo velike internacionalke. Vse to je pravzaprav izziv globalne konkurenčnosti, ki je v Evropo že prišel. Sam razumem naslednjo finančno perspektivo in proračun kot instrument za uresničevanje – imenujmo jih – evropskih politik. Katere so, je odvisno predvsem od dogovora o tej silni funkciji Evropske unije, kaj bo končna, ciljna funkcija in, seveda, ali mora Evropska unija zaradi ciljne funkcije, ki je, če hočete več kakor enoten trg, doseči ekonomijo obsega, tudi uporabiti lastne vire. To je seveda dilema in diskusija, ki med britanskim predsedovanjem po mojem mnenju ne bo končana, temveč bo priložnost zanjo predvsem med avstrijskim in finskim predsedovanjem. Seveda bom z zanimanjem poslušal, kaj bodo še povedali o namerah Evropske komisije.

Vendar pa ne morem mimo tega, kako o tem razpravljamo doma. Doslej smo o naslednji finančni perspektivi, razen današnjega pogovora, govorili na zaprtih sestankih, na katerih te dileme niso bile postavljene tako odkrito. Hkrati –

dovolite mi nekaj opozicijske kritike – menim, da je bilo v zadnjem letu nekaj izgubljenih priložnosti. Je pa nekaj nastavkov za to, da bi naslednjo finančno perspektivo lahko izkoristili bolje. Ne morem mimo tega, da v Državnem zboru ravnokar poteka razprava o proračunu za leto 2006 in 2007, h kateremu je vloženo 150 amandmajev in ki je bil, najbolj poenostavljeno, zaprt, tako da bomo imeli v Državnem zboru v nekaj tednih predlog za zadolžitev v višini 1 milijarde evrov za potrebe Darsa. Nekaj dobrega se kaže v delu Odbora za reforme. Ocena je, da je verjetno tretjina zadev takšnih, ki bi se dale z ustreznim izvajanjem razviti v pravne instrumente. Konec koncev gre za nadgradnjo Strategije razvoja Slovenije, ki so jo pisali tisti, ki se v Sloveniji na to kaj spoznajo. Nekaj zadev pa je problematičnih. Ne mislim, da je enotna davčna stopnja problematična zaradi notranjih, socialnih vprašanj. Po mojem mnenju bo takšna zaradi problematiziranja davčne konkurenčnosti nekaterih novih članic s strani EU-15. Zato seveda je enotna davčna stopnja večji problem.

Nedvomno je nekaj ukrepov – zadeve pri raziskavah, razvoju, na univerzi – potrebnih nadgradnje. Ker pa je to pogovor o prihodnosti, dovolite, da zaključim s konkretnim predlogom, in sicer glede tistega, kar je po mojem mnenju najboljši del dela Odbora za reforme, a mogoče ni bil polno uresničen. To je poskus postaviti zadostne pogoje doma, da bomo lahko črpali obljubljena ali pridobljena evropska sredstva. Govorim o izbiri desetih skupin velikih projektov. Osebno menim: brez tega, da se razmeroma hitro dogovorimo o izbiri desetih skupin velikih projektov – mimogrede, Španci so jih sprejeli leta 2003 za obdobje 2007/13 – v Sloveniji ne bo mogoče polno izčrpati sredstev. Moj predlog je naslednjih deset skupin projektov: prvi, zaključiti avtocestni križ z EU-sredstvi in ne z zadolževanjem. Nato sledi projekt tretje razvojne osi, Koroška in navezava na Dalmatino (avtocesta Zagreb – Split) in projekt četrte razvojne osi, takoimenovana Keltika, koridor 10C (tunel pod Karavankami – Kobarid – Idrija – Logatec). Menim še, da bi morali biti v tej finančni perspektivi ofenzivnejši v železniški infrastrukturi. Sledijo projekti velike mestne infrastrukture, pa naj bo to ljubljanska mestna železnica ali potniško središče. Temu bi moral slediti kup velikih projektov ali setov projektov, povezanih z uresničevanjem Lizbonske strategije. Znotraj tega pa nedvomno nadaljnja reforma ali, če hočete, krepitev univerz v Sloveniji, instrument le-tega. In seveda v tej povezavi oblikovanje tehnoloških parkov v mestnih občinah, potem pa smo na področju tega, kar je po moje najboljši del slovenske kmetijske politike, to je razvoj podeželja, na katerega je seveda treba navezati regionalni razvoj in to, kar se že dela ali se je vsaj delalo v prejšnjih letih, to so veliki turistični projekti, turistična infrastruktura v podporo nadaljnega razvoja visokokakovostnega turizma na Obali, v slovenskih toplicah, predgorju in visokogorju. Verjetno bo treba izkoristiti sredstva EU tudi

za naložbe v energetska infrastrukturo, med njimi so seveda obnovljivi viri, na koncu pa sledi razmislek, kaj bomo naredili, ko se bo schengenska meja preselila na našo južno mejo. Gre za prenovno obmejne infrastrukture, gre za velike platoje na severni in zahodni meji. Ker pa Slovenija ne more nadaljevati svojega napredovanja brez polnega povezovanja s sosednjimi državami, bi bilo pri teh desetih velikih razvojnih projektih treba razmisliti o oblikovanju nadnacionalnih ali, če hočete, evroregijskih središč razvoja na naslednjih ključnih oseh: osrednja Slovenija, zahodna Slovenija s severovzhodno Italijo, Istro, slovenska Štajerska z avstrijsko Štajersko in seveda Posavje, Dolenjska z Zagrebom.

Dovolite, da končam samo še z eno mislijo. Slovenski bistroumni novinar seveda ni citiral Adolfa Hitlerja kar tako, ampak je samo povzel angleški časnik *The Economist*, ki je res cinično začel knjigo o Evropski uniji – da je bila vzrok za Evropsko unijo velika kriza. Upam, da ne bo kriza oziroma predolga kriza Evropske unije onemogočila razpravo doma in razmislek o tem, kako najracionalneje omejena sredstva uporabiti, da bomo bolje črpali evropska sredstva in razvili Slovenijo, kakor jo želimo. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. K besedi vabim dr. Lučko Kajfež Bogataj.

Dr. Lučka Kajfež Bogataj: Hvala za besedo in predvsem hvala za povabilo, spoštovani gospod predsednik, ki mi daje možnost prvega stika s slovensko politiko, čeprav sem znanstvenica, ki se ukvarja s podnebnimi spremembami. Te so pogosto na tapeti, če tako rečem, v evropskih parlamentih, verjetno tudi na sestankih predsednikov vlad in držav. Vendar se pri nas o tej problematiki še ne govori toliko, kakor bi se moralo.

Zakaj sem tu? Mislim, da kot klimatologinja težko precenim novo finančno perspektivo s stališča financ. Vendar pa je to spet eden od evropskih dokumentov, ki je nekako statičen. Večina političnih strategij predpostavlja, da se bo evropsko okolje ohranilo, kakršno je, še naslednjih 50 let, in s predvidevanjem, da bo vse tako kakor danes, delamo neko prihodnjo strategijo. To pa, kar se tiče podnebja, ni res. Podnebje se spreminja in se bo spreminjalo še naprej, čeprav si je Evropa zadala okvir, da naj bi stopnja ogrevanja ne preseгла dveh stopinj celzija. To je izraz naivne evropske okoljske politike, ki ne upošteva ignorance ZDA in Avstralije, ki ne upošteva našega potrošniškega življenja in globalizacije, tako da zagotovo ne bomo ostali pri samo dveh stopinjah. Podnebje, kolega Bučar, v nasprotju s politiko nima mej – atmosfera je ena sama. Finančne škode zaradi vremena so in še bodo velike, a jih evropski proračun pozablja.

Kaj bi bilo pametno v prihodnje upoštevati? Želela bi, da Slovenija, pa tudi vsa Evropa, vendar predvsem mi sami, ker mi smo tisti, ki moramo reševati svoje probleme, spoštujemo konvencijo o podnebnju, ki smo jo podpisali, naključje, ravno pred desetimi leti. V njej natančno piše, da bi se morali prilagajati podnebnim spremembam, da bi jih morali tudi blažiti. Vendar Kjoto svoje funkcije v smislu zmanjševanja emisij že zdavnaj nima več! Seveda ne gre samo za prilagajanje, gre tudi za pravočasne raziskave, kako se prilagoditi. Prilagajanje podnebnim spremembam bo dolgotrajen proces, ker se prilagajamo krožno. Velikokrat lahko tudi zgrešimo, naredimo korak v napačno smer in proces prilagajanja je treba ponavljati in popravljati. Zato potrebujemo dobre informacije, dobro znanost, dobro meteorologijo, če hočete, in jasen dialog z javnostjo. Ljudje so premalo obveščeni o podnebnih spremembah, premalo o tem, kako jih blažiti in kako se jim prilagoditi. Nas vreme vedno znova preseneti! Imamo ujme, hočemo državno pomoč, sestavljamo krizne štabe, čeprav se ve, da se bo to dogajalo še naprej.

Mogoče naj zaključim vseeno s finančno perspektivo, ki je danes v središču pozornosti. Če se spustim malo na politično raven, čeprav nisem političarka: po mojem mnenju je nujno, da dobimo denar iz evropskih skladov. To mi je jasno! Vendar pa, ali res za ceno tega, da rečemo, da smo nerazviti? Strinjam se s prof. Mencingerjem, ki pravi, da pravica biti nerazvit počasi vodi v to, da ostaneš nerazvit. In to ni dobro. Mislim, da je morda bolje pridobivati denar po načelu odličnosti, ki je bilo danes tudi omenjeno, čeprav verjetno to – nisem finančni strokovnjak – vodi v drugačno politiko, drugačne finančne proračune.

Na koncu pa še o slovenskem kmetijstvu. Mislim, da se bosta morala evropsko in slovensko kmetijstvo tudi zaradi podnebnih sprememb spopasti z vprašanjem, ali gre še pri kmetovanju za intenzivno proizvodnjo hrane, ali je to res tisto, čemur naj bi bilo kmetijstvo namenjeno? Ali pa imamo morda nove izzive – ohranjati podeželje, tudi s komunalnim kmetijstvom, proizvajati bioenergijo, pridelovati bioučinkovine, razgradljive surovine za embalažo in podobno. Fosilne energije porabimo preveč, farmacija prinaša denar, vse bolj se dušimo v nerazgradljivih odpadkih. Namreč, tako kmetijstvo bi manj obremenjevalo okolje in tudi manj vplivalo na podnebne spremembe. Še enkrat, hvala za povabilo.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Želeli smo opozoriti na ta pomembni element, torej okolje, varovanje okolja in podnebne spremembe. Namreč, tudi to sodi med evropske prednostne naloge, o tem smo včasih veliko govorili, vendar bo treba – strinjam se s tem – naše razmišljanje in ukrepe aktualizirati, pri-

lagoditi razmeram. Tudi sam se bojim, da segrevanja zraka in vode ne bomo ustavili, da bo hitrejša, kakor si predstavljamo, in da bo, tako kakor vidimo v zadnjem času, vedno več naravnih katastrof; da se je treba na to pripraviti, tudi v okviru Evropske unije. Hvala lepa. K besedi vabim gospo Ljudmilo Novak, evropsko poslanko.

Ljudmila Novak: Hvala lepa za besedo. Se opravičujem, mudi se mi na pogreb, pa sem se nekoliko vrinila v ta dialog. Menim, da Evropska unija doživlja v tem času dve krizi. Za prvo vemo, da je finančna perspektiva in nesprejeta ustava, druga kriza pa je globalizacija. Zdi se mi, da ne bomo mogli odgovoriti na vprašanja notranje krize, če se ne bomo najprej spopadli s problemi globalizacije. Zdi se mi, da je prav temu namenjen prihodnji vrh, na katerem naj bi potekal poglobljen dialog o tem, kakšno vlogo želi igrati Evropska unija: ali bo stala ob strani, ali se bo pustila pohoditi, ali bo imela tudi aktivno vlogo. Ta dialog, ki naj bi se začel na vrhu, mora preiti na najnižje plasti – Komisija je predlagala načrt D, torej dialog, debata, demokracija. Kakor smo videli pri zavrženih referendumih, ti niso uspeli, ker ljudje prej o tem niso veliko govorili, ker niso bili seznanjeni, ker so domače probleme povezovali z Evropo. In zdi se mi, da moramo tudi v Sloveniji precej narediti na tem področju. Seznanjati ljudi, kje so tisti globalni problemi, ki jih želimo rešiti, tudi s tem, ko sestavljamo razvojno naravnan proračun.

Ker še nisem dolgo v politiki, se mi ves čas vsiljuje čisto družinska primerjava: starši, ki dobro poskrbijo za izobraževanje otrok, da so otroci ustrezno izobraženi, ki jim dajo osnovne materialne možnosti, bodo lahko mirno uživali svojo starost; otroci jih ne bodo izčrpavali, ampak bodo to energijo širili naprej. In obratno: premožni starši, ki otrokom dajo preveč, in otroci, ki ne razmišljajo o svoji prihodnosti in se bodo pozneje slabo znašli. In menim, da morajo biti slovenski proračun, slovenski razvojni program, pa tudi evropski naravnani prav k temu. Če smo ugotovili, kaj je tisto, kar nas bo peljalo naprej, kakor smo zapisali v Lizbonski strategiji, potem moramo temu nameniti tudi več sredstev.

Vsi se strinjamo, da je izobraževanje eden ključnih, temeljnih pojmov, temeljnih stvari, da bomo lahko tudi v Evropi dosegli večji napredek. Strinjam se s tem, kar je napovedal Blair, in tudi Barosso, da je treba posodobiti evropski proračun, več vlagati v kohezijo, nova delovna mesta, ne podpirati tistih, ki propadajo, ampak jim pomagati do prestrukturiranja, in seveda posodobiti tudi socialni model. Mislim, da bodo morale tudi stranke reči o tem pametno besedo. Ne na eni strani vpiti: hočemo razvoj, na drugi strani pa: hočemo

socialni model! Da, socialno državo, vendar na posodobljen način, glede na razmere, v katerih se je znašla Slovenija, Evropa zaradi globalizacije. Dokler si Evropa ne bo odgovorila na vprašanje, kje smo, kam gremo, kaj hočemo, je zaman razprava o finančni perspektivi, ker gre za iskanje lastnih interesov, ne pa za odgovor na bistvena vprašanja.

Mogoče še nekaj besed o Sloveniji. Menim, da bi morali več vlagati v razvoj podeželja v povezavi s kmetijstvom, turizmom, kulturo – tu imamo idealne možnosti. Po drugi strani pa je potreben strpnejši dialog med strankami, med vlado in opozicijo. Pridružila bi se mnenju, da imamo Slovenci kot majhen narod premalo intelektualnih zmogljivosti, da bi jih kar tako zavrgli, da je treba združiti moči in narediti kar največ za skupni razvoj. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Gospod Marcel Koprol.

Marcel Koprol: Hvala lepa, gospod predsednik. Časovni okvir današnjega pogovora o prihodnosti Slovenije z vidika naslednje finančne perspektive je po mojem mnenju dobro izbran. Vendar pa bi, preden začnem govoriti o finančni perspektivi, želel poudariti še en, morda širši vidik tovrstnih pogovorov. Zame osebno je pomembno, da se v Sloveniji evropskih tem ne bi lotevali parcialno, saj bi bilo to slabo, ker so odločitve med seboj tesno povezane in imajo lahko druga na drugo velik vpliv. Zato Slovenija po mojem prepričanju potrebuje strateški prijem pri odločanju na evropski ravni. Namreč, včasih imam občutek, da pri naših odnosih z EU kar ne moremo pozabiti obdobja iz časa pogajanj, ko smo bili zaradi prihodnjega članstva primorani brezkompromisno prilagajati svoj pravni sistem evropskemu. Vendar se moramo zavedati, da so se od včlanitve Slovenije v Evropsko unijo razmere spremenile. Nastopil je čas, ko smo Slovenci v Evropski uniji enakopravni, imamo možnost sooblikovati skupne evropske politike. Zdi se mi, da se tega, žal, včasih ne zavedamo povsem. Občutek imam, da je za nekatere EU neka oddaljena mednarodna organizacija, ki na naše življenje nima pretiranega vpliva. Po drugi strani pa gledamo nanjo kakor na vrečo denarja, iz katere moramo dobiti kar največ sredstev.

Po mojem mnenju je tako dožemanje napačno. V Evropi se namreč vsak dan sprejme veliko odločitev, ki neposredno vplivajo na življenje Slovencev. Dobra stran unije, v katero smo vstopili, je, da njena institucionalna arhitektura vsem državam članicam omogoča vpliv na vsebino politik, ne glede na velikost. Slovenija bi morala zato v zvezi z odločanjem na evropski ravni znati prepoznati svoje interese in si zadati svoje cilje. Danes smo namreč še prevečkrat v položaju, da evropskih odločitev še ne sprejemamo in izvajamo,

naš vpliv na njihovo vsebino pa je znatno manjši, kakor bi lahko bil. Da bi spravili zadeve v pravi okvir, bi morala Slovenija predvsem ugotoviti, kakšno je naše videnje Evrope, torej kakšno Evropo si želimo, kakšna nam ustreza. Na tej podlagi pa bi morali izdelati mehanizme hitrega odkrivanja za Slovenijo prednostnih vprašanj. Če bomo znali odgovoriti nanja, bodo pogovori, kakršen je današnji, precej lažja naloga. Torej, moja prva misel je, da Slovenija potrebuje strategijo aktivnega sodelovanja v institucijah Evropske unije.

Vrnil se bom k prvotni temi današnjega pogovora o naslednji finančni perspektivi. Zdi se, da smo si po neuspelem junijskem vrhu Evropskega sveta vsi člani pogajalske mize vzeli čas za razmislek, kakšna naj bi bila vsebina vseh finančnih perspektiv za obdobje naslednjih sedmih let, do leta 2013. Na junijskih pogajanjih in v mesecih po tem se je namreč pokazalo, da je velika večina držav članic sicer bila pripravljena sprejeti kompromisni luksemburški dogovor, hkrati pa vse menijo, da bo treba v prihodnosti opraviti revizijo proračuna glede prihodkov in odhodkov, ki bo pripeljala k njegovi drugačni strukturi. Če bo res tako, si upam trditi, da bo ta evropski proračun, o katerem se zdaj pogajamo, ki ga zdaj sprejemamo, zadnji, ki ga sprejemamo na tak način.

Upoštevanje časovne omejitve in obstoječe dogovore, je vse bolj jasno, da se proračun, sprejet za obdobje 2007–13, v strukturi ne bo bistveno spremenil glede na luksemburški predlog. Prišlo bo do nekaterih notranjih premikov, brez dvoma pa bodo med njegovim trajanjem potekale pospešene razprave o tem, kakšen naj bo evropski proračun po letu 2013, ko se izteče t. i. bruseljski dogovor, ki je določil obseg sredstev skupne kmetijske politike EU za obdobje do tega leta. Zato tudi potrebujemo strategijo, o kateri sem uvodoma govoril; po potrebah, ki izhajajo tudi iz nedavne širitve EU in se kažejo predvsem v kohezijski politiki, je seveda jasno, da je sredstev za povečanje konkurenčnosti Evropske unije preostalo bore malo.

In kakšne premike lahko torej pričakujemo v pogajanjih za naslednjo finančno perspektivo za obdobje 2007–13? Poleg dogovora o možnosti postopne odprave angleškega rabata bo največ razprav o skupni kmetijski politiki, ki ima izredno visok delež v proračunu EU in je izraz stanja, da se skupna kmetijska politika v celoti financira iz tega proračuna. Toda, bo to dovolj? Resnici na ljubo moramo o tej politiki povedati tudi, da jo je v preteklih desetih letih že doletelo precej reform. Zadnje pomembno je doživela leta 2003, ko so bila neposredna plačila razvezana z obsegom proizvodnje. Ta razveza prinaša pomembno spodbudo razvijanju konkurenčnosti kmetijske politike in v tem smislu tehten premik v reformi skupne kmetijske politike. Toda za prihodnost

Evropske unije to ni dovolj, saj delež teh izdatkov v celoti izdatkov ne izraža političnih ciljev, za katere se v Evropski uniji zavzemamo.

Kaj bo torej predmet naših nadaljnjih razprav? Lahko pričakujemo, da se bodo nekatere države članice zavemale za temeljito zmanjšanje obsega prvega stebra skupne kmetijske politike. Že za sam dogovor iz leta 2002, ki je odprlo vrata pretekli širitvi Evropske unije, je bilo potrebno popuščanje največjih zagovornikov skupne kmetijske politike, zato je težko pričakovati – kajti živimo v realnem času – da bodo te države že zdaj, torej pred koncem veljavnosti bruseljskega sporazuma, pripravljene na takojšnje dodatno popuščanje. Zato je najverjetnejša rešitev, ki bi ali bo zajemala vmesni pregled obstoječega proračuna, torej tistega, o katerem se pogajamo, za čas 2007–13, vključno s skupno kmetijsko politiko in britanskim rabatom. To bo omogočilo, da se dogovor ohrani še nekaj let, ko bi pritisk na nadaljnje reforme narasel tudi v luči pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije. Takšna rešitev bi pomirila vnete zagovornike skupne kmetijske politike, bolj reformno usmerjenim državam pa omogočila, da sredstva v obdobju nove finančne perspektive vendarle še nekoliko znižajo.

Naš interes v teh pogajanjih mora biti tak, da se zavzemamo za zmanjševanje sredstev na področju skupne kmetijske politike, če se bomo pogajali o zmanjševanju in če bo prišlo do povezave z britanskim rabatom. Kajti to bi pomenilo, prvič, premik k modernejšemu proračunu, drugič pa bi omogočilo, da se dogovorimo o naslednji finančni perspektivi, in to v tem časovnem okviru, torej do konca letošnjega leta. Vendar je treba določiti, kje še je slovenski interes v poglavju o skupni kmetijski politiki! Gotovo je na področju razvoja podeželja, saj so sredstva zanj pogosto označena kot tista sredstva skupne kmetijske politike, s katerimi se neposredno izvaja Lizbonska strategija, kajti pomenijo tudi usmeritev v izvajanje Lizbonskih ukrepov na podeželju. Ukrepi, ki jih predvidevajo v tem okviru in bi bili deležni financiranja, so prav tako raznovrstni, saj med drugim obsegajo strokovno usposabljanje in informacijsko strukturo. Pomembno je tudi, da je Slovenija pri črpanju sredstev, namenjenih razvoju podeželja, učinkovitejša kakor pri strukturnih skladih in da iz teh sredstev financira pomembne del ukrepov, vezanih na Naturo 2000, kar je v bistvu velik interes naše države. Zato si Slovenija, če bo šla razprava v tej smeri, lahko obeta tudi visok delež sredstev, namenjenih skladu, ker ima tudi visok zgodovinski delež jamstvenega dela in dobro podlago za morebitno uveljavitev svojih posebnih interesov. V nadaljevanju pogajanj se kaže zavzemati, da se delež sredstev preusmeri bolj v korist razvoja podeželja in da se jih del prenese iz prvega stebra na področje konkurenčnosti. Zato moramo posvetiti

posebno pozornost njihovemu obsegu in načinu razdeljevanja. Pri tem je za nas pomembno, da iščemo zavezništvo pri državah, ki imajo podobne poglede na to, kar delamo. Poudariti velja še nekaj. Namreč, glede načina razdeljevanja je za nas pomembno, da se ohrani ureditev, ki jo predlaga Evropska komisija, saj ta namenja Sloveniji visok delež sredstev iz t. i. usmeritvenega dela.

Torej, gospe in gospodje, zaključiti pogajanja o naslednji finančni perspektivi EU je ena najtežjih nalog razširjene Evropske unije doslej. Porok za njeno uspešnost je vsekakor to, da bo vsaka od 25 držav članic ob kompromisnem dogovoru morala najti nekaj zase. To velja zlasti za tri največje članice, kakršne so Velika Britanija, Francija in Nemčija. Že danes je jasno, da bo morala vsaka od njih nekoliko odstopiti od svojih zahtev oziroma dosedanjih privilegijev, ki so med sabo vsekakor zgodovinsko pogojeni, če želimo, da bomo ta pogajanja resnično končali. V mislih imam predvsem dogovor glede reforme skupne kmetijske politike na eni strani in postopno opustitev rabata v korist zgoraj omenjenega števila članic na drugi strani. Če res želimo, da bo ta proračun nakazal postavitev v realen čas, ki ga zaznamujejo spremenjene razmere na globalnem trgu, moramo zadnji luksemburški kompromisni predlog polepšati z nekaterimi dodatki. To pa pomeni več denarja za raziskave in razvoj, drugače nam bo konkurenca pobegnila. Primerno rešitev je treba poiskati tudi glede zelo bogate solidarnostne pomoči starim državam članicam, ki so z dosedanjo pomočjo EU vendarle naredile opazen gospodarski napredek, in denar, ki je namenjen koheziji, je treba usmeriti k novim članicam. Kajti nove članice, ta deseterica, ne more financirati širitve. Le s tovrstnimi, lahko bi rekel tektonskimi, velikimi premiki za Evropsko unijo, ki bodo vsekakor vplivali tudi na nove države članice, bomo zagotovili, da bo EU v bližnji prihodnosti lahko uspešno dosegla zastavljene cilje Lizbonske strategije. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Naj komentiram vašo trditev, da je bila leta 2003 že izvedena pomembna reforma kmetijske politike, ker to večkrat slišimo. Vendar razpolagam s podatkom, da se je s to reformo povprečna carinska zaščita kmetijstva v Evropski uniji znižala z zelo visokih 57 % povprečne carinske zaščite na še vedno visokih 55 %. Skratka, celotna reforma je dala, če smo zelo širokosrčni, samo kozmetične rezultate. Dejansko pa nič bistvenega, tako da bo treba to podčrtati tudi v razpravah, ko bo to na mizi. K razpravi vabim gospoda Janeza Podobnika.

Janez Podobnik: Hvala, gospod predsednik, gospe in gospodje. Dotaknil se bom dveh vidikov, ki sta vezana na to, kje vidi Slovenija svoje priložnosti v okviru nove finančne perspektive. Prvi vidik je instrument Natura 2000, drugi

pa inovativne pogonske tehnologije v luči nove evropske finančne perspektive. To gradivo sem tudi sam nekoliko podrobneje izdelal in ga bom pozneje priložil v pisni obliki.

Najprej glede Nature 2000. Pred nami je odgovor na vprašanje, kaj je Natura 2000 za Slovenijo – je to priložnost, je izziv, je blokada, je dejstvo, da imamo v Sloveniji več kakor 35 % ozemlja razglašene z instrumentom Nature 2000. Rad bi odgovoril proaktivno. Dilema: ali pravica do nerazvitosti ali element odličnosti – kot minister, ki sem podedoval ta neverjetno velik odstotek 35,6 %, bi vendarle verjel, da je instrument Nature 2000 lahko element odličnosti. To je moj pristop in to je tudi vladni pristop in sem vesel, da je v koalicijski pogodbi dobil zelo jasen odmev. Prek tega instrumenta bi poskušal naštet argumente, da bomo v pogajanjih za novo finančno perspektivo nekatere naše elemente odličnosti pretopili v konkretne realne projekte na terenu. Posebno zato, ker vidim predsednika države zelo odločnega in radikalnega, ko kritizira dosednji model skupne evropske kmetijske politike. Jaz bi bil pri tej kritiki nekoliko previdnejši. Signali, ki jih dajemo, ne vem, ali bodo z naklonjenostjo sprejeti, in to ne samo v slovenski družbi, ampak tudi v nekaterih zelo vplivnih evropskih državah.

Torej glede Nature 2000. Cilji gospodarjenja z biotsko raznovrstnostjo so priložnost, da slovensko prebivalstvo usposobimo za vodenje in izvajanje novih dejavnosti, ki jih tako varovano in zavarovano območje prinaša. Gre posebno za narodne regijske ali krajinske parke. Rad bi povedal, da sem kot minister po finančni plati in po usmeritvi bistveno bolj naklonjen parkovni politiki, kakor se je to dogajalo v prejšnjem mandatu. Ta usmeritev je vidna tudi v proračunih za prihodnji dve leti in jo želim še naprej podpirati. Želimo podpirati tudi kapacitete ustreznih ustanov, ki so vključene v te projekte, na finančni in na vsebinski ravni. Zdaj pa odgovor na zelo trdo stališče našega predsednika – naj bo tudi Natura 2000 priložnost, da se spodbuja ekološko kmetijstvo, da izkoristimo elemente te evropske mreže, da podpiramo trženje ekoloških proizvodov z območja parkov in območja Nature 2000. Pri tem bi rad pohvalil uspešno izpogajano slovensko kvoto glede kmetijskih okoljskih programov, ki pomagajo ohranjati pomembne habitate in omogočajo donosnost kmetij z ekstenzivno kmetijsko proizvodnjo. Izkoristimo torej Naturo 2000 kot instrument, da ob elementih veljavne skupne kmetijske politike še naprej lahko podpiramo posodobitev in obnovo slovenskih kmetijskih gospodarstev, ki bodo prispevala k večji sonaravnosti z nižjim obremenjevanjem okolja. Za to potrebujemo denar, kje ga bomo dobili? Na svetih ministrov ni konsenza zanj, predvsem pa ne finančnih okvirov. Ko spodbujamo ekonom-

sko raznovrstnost in razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetijah, naj bo eden od argumentov za sofinanciranje tega tudi, da ohranjajo kmetije biotsko raznovrstnost, tako pa spodbujamo povezovanje kulturnih programov. Kajti ne nazadnje, s tem ko ljudje živijo na podeželju, ki se z izrazito intenzivnostjo zarašča, so postali tudi varuhi dediščine preteklosti in slovenske posebnosti kulturne krajine. Eden od nesporno ugotovljenih gospodarskih učinkov naravovarstva je naravovarstveni turizem. Danes ste to že omenili in naj bo tudi to eden od elementov instrumenta Nature 2000 kot elementa odličnosti.

Zdaj pa samo še na kratko glede inovativne okoljske tehnologije. Za uvod bi rad povedal, kar je prej že dr. Mrak, da je bila Lizbona nekakšna proračunska rezerva. Ampak zgodilo se je še nekaj. Lizbonska strategija je bila od vsega začetka postavljena na treh temeljih, gospodarstvu, socialni občutljivosti in okolju. V zadnjih dveh letih se slednja sramežljivo umika prvima dvema, ki se združujeta z izrazom rast in zaposlovanje. Kot minister za okolje in prostor pa bi rad poudaril velik pomen okoljske razsežnosti Lizbonske strategije, ki je bila sprva popolnoma enakovredna prvima dvema. Kar se tiče okoljskih tehnologij, bi rad poudaril, da je program za konkurenčnost in inovativnost postal skupen okvir ter združuje posebne podporne programe in ustrezne dele drugih programov Skupnosti na področjih, ki so pomembna za dvig evropske produktivnosti; med drugim se nanašajo na varstvo okolja in okoljske tehnologije. Podprogrami so trije: eden je podjetništvo in inovativnost, drugi je podporni program za politiko informacijskih in komunikacijskih tehnologij, tretji pa je program inteligentne energije.

Kako je glede podpore inovativnim okoljskim tehnologijam v Sloveniji? Za Republiko Slovenijo velja, da je že v preteklih letih razvila nekatere dobre oblike spodbujanja inovativnih tehnologij, predvsem glede učinkovite rabe energije in rabe obnovljivih virov energije. V zadnjem času uveljavljamo predpise o zelenih javnih naročilih in resno smo pristopili k temu, da podpremo proizvodnjo biogoriva. Imamo pa še en instrument, ki se mu reče Ekološki sklad Republike Slovenije, javni sklad. Ta se na podlagi sklepa nadzornega sveta lahko delno preoblikuje v sklad tveganega kapitala in s takšno obliko financiranja bomo lahko tudi v Sloveniji podprli razvoj in trženje inovativnih okoljskih tehnologij na številnih področjih. Če omenim samo dve, ki se dotikata tudi vprašanj skupne kmetijske politike in prihodnosti slovenskega podeželja, slovenskih kmetov in prebivalcev slovenskega podeželja. Prvo področje je zgraditev sistemov daljinskega ogrevanja na lesno biomaso. Slovenija ima zelo veliko lesa. Lesna biomasa lahko postane zelo pomemben strateški proizvod in slovenski kmetje ga lahko uporabijo, še naprej pa se bo odvažal v Republiko Avstrijo in Re-

publiko Italijo. Drugo področje je pridobivanje električne energije z uporabo bioplina. Hvala, predsednik.

Dr. Janez Drnovšek: Gospod Podobnik, saj se povsem strinjava; zelo podpiram Naturo 2000, biološko proizvodnjo, varovanje okolja, parke ... Tisto, v čemer se razlikujeva, kar kritiziram, so neposredna plačila v kmetijstvu skladno s prvim stebrom evropske kmetijske politike. Velikanska sredstva EU se dajejo za to, da se proizvajajo kmetijski presežki. Če pogledamo njihovo distribucijo: največ jih dobijo največji posestniki – 10 % največjih ali najbogatejših posestnikov v Evropi dobi 25 % sredstev iz prvega sklada. Kakšen učinek dosegamo s tem, da vzdržujemo super bogataše, pri čemer so še naprej super bogataši, hkrati pa jim plačujemo, da proizvajajo tržne presežke, s katerimi uničujejo, kakor smo že rekli, proizvajalce v državah v razvoju, itd. Mi pa to plačujemo. Plačujemo, da uničujejo proizvodnjo v državah v razvoju, plačujemo, da oni vzdržujejo svoje super premožno stanje. To je tisto, kar kritiziram. Popolnoma pa podpiram vse, kar ste povedali v okoljskih prednostnih nalogah, o biološki proizvodnji. Upam, da bo EU to podprla še bolj kakor doslej. Namreč, zakaj bi v kmetijstvu proizvajali klasično s kemikalijami, ki uničujejo zemljo in okolje, potem pa zastrupljajo tudi nas, ki jemo takšno hrano? Zakaj ne bi imeli čistega okolja in zdrave hrane? Evropski državljani po mojem mnenju razumejo takšne stvari in so jih pripravljeni podpreti, teže pa takšno nepregledno kmetijsko politiko, kajti takšni podatki se v glavnem skrivajo in Evropejci zanje sploh ne vedo. To kritiziramo. Hvala lepa.

Dr. Marjan Svetličič: Hvala lepa, gospod predsednik. Spoštovani. Moja učiteljica zgodovine je vedno govorila, da je zgodovina najboljša učiteljica. Sprašujem se, ali smo dobri učenci. Zakaj to govorim? Zato, ker je natančno pred 190 leti najslavnejši ekonomist Ricardo postal član angleškega parlamenta in si prizadeval za odpravo žitnih zakonov – danes jih lahko primerjamo s skupno kmetijsko politiko. On kot veleposestnik je govoril, da so žitni zakoni v nasprotju z interesi kmetijstva in v nasprotju z interesi porajajoče in razširjajoče se industrije v tistem času. Danes je takšna kmetijska politika, kakšna je, v nasprotju z Evropo, kakšna naj bi bila, v nasprotju s tistim, k čemur nas silijo tudi zunanje silnice, npr. kitajska globalizacija itd. Skratka, reforma kmetijske politike je prvi pogoj, da Evropa stopi na vlak modernizacije, da gradi svojo konkurenčnost na novih temeljih konkurenčnosti. Lahko rečemo, da danes nimamo 30 let, kolikor je potrebovala Anglija, da je odpravila žitne zakone, sicer bomo rekli, če citiram Lučko Kajfež, da bo prišla Katrina, pri čemer mislim na Kitajsko, in porušila to, kar bo preostalo. Kajti takšna kmetijska politika bo povzročila, da ne bo več mleka, ki bi ga molzli, ker bi se na poti preveč sesirilo.

Dejansko je res, kar ste omenili, gospod predsednik; 80 % v povprečju po podatkih, ki jih vemo, pristane v mošnjičkih najbogatejših princev, princes itd. Evropa tega ne ve. Če bi vedela, bi bilo javno mnenje bolj naklonjeno reformi evropske kmetijske politike. Evropa ne more stopiti na vlak modernizacije, če so med desetimi najdinamičnejšimi skupinami proizvodov, pri katerih so največ povečali deleže, kar štirje taki, ki so v bistvu primarni, na drugem mestu je svinjska mast in podobni izdelki. To prav gotovo ni Evropa bodočnosti. Proračun EU mora izražati te spremembe, te izzive v globalnem svetu, v globalni ekonomiji in dejstvo je, da delež kmetijstva kakor po neki naravni tendenci nezadržno pada. V Franciji je bilo na začetku prejšnjega stoletja 50 % zaposlenih v kmetijstvu, danes vemo, da je to 5 %, in še naprej gre v tej smeri. Evropa bo obstala, če bo bolj razvijala storitveni sektor in s tem povezano proizvodnjo, industrijsko proizvodnjo visoke dodane vrednosti, če bo šla na pot nove delitve dela. Zakaj to govorim? Tudi zato, ker moramo, ko se odločamo tako, kakor – nekdo je rekel, kakor se v družini odločaš, ali boš dal prednost izobraževanju otrok, ali boš reševal problem recimo svoje soproge ali sebe, ki ti preti brezposelnost. In kar bi v družini pretehtalo, to mora pretehtati tudi v razpravah o evropskem proračunu. V Sloveniji je bilo lani v povprečju skoraj pet tisoč brezposelnih visokoizobraženih ljudi – s sedmo stopnjo izobrazbe. Če na prste izračunamo oportunitetne stroške teh ljudi, če bi delali, in stroške izobraževanja, pridemo do številke enainsedemdeset milijard tolarjev. Toliko je vloženo v nič, če jim ne daš novih delovnih mest. Skratka, Evropa prihodnosti je odpiranje delovnih mest za tiste, ki so izobraženi, in to mora biti prednostna naloga.

Če tista dva dolarja na kravo v EU še malo ilustriram: francoski ekonomist, poudarjam francoski, je izračunal, da Evropa porabi za ohranjanje najboljčutiljivejših dvesto tisoč delovnih mest toliko denarja, da bi vsakemu delavcu lahko kupila rolls royce. Verjetno je rolls royce majčkeno predraga stvar, da se ohranjajo ta delovna mesta. Kje je rešitev? Prva rešitev je proračun; ne bom govoril o tehnikalijah, ker je cel kup problemov, o katerih je govoril kolega Mrak. Ampak jasno je, da mora proračun EU na dolgi rok izražati spremenjene tektonske premike v svetu, drugače ne bo več proračuna, iz katerega bi črpali, ker bo prišla Katrina in denarja ne bo več. Podpiram globalizacijski sklad, pri čemer bi ga jaz imenoval drugače, ker se strinjam s tem, da je zelo pomembno javno mnenje. Globalizacijski sklad je odsev napačne predstave, kaj globalizacija pomeni – globalizacija da je povzročila brezposelnost, padanje plač, razlike med neizobraženimi, izobraženimi. Pa to ni res. Samo pet do petindvajset odstotkov tega lahko pripišemo zunanji trgovini oziroma globalizaciji. Dolgoročno zgodovinsko pada povpraševanje po nekvalificiranem delu. To je posledica tehnoloških sprememb in s tem Kitajci nimajo nobene zveze, to je zgodovinska

tendenca. In temu se je treba prilagajati. Zelo rade pa države, vse, tudi naša, pripisujejo krivdo nekomu drugemu, da bi opravičile, kar bi same lahko storile, pa mogoče niso – ali država ali posamezni menedžerji. Dejstvo je, da se ne zavedamo in smo prepočasni v prilagajanju tem tendencam, čeprav niso nove. Samo da ilustriram – tekstilni sporazum: pred desetimi leti je bilo znano, da se bodo kvote odpravile, a mnogi niso nič naredili, potem so pa vpili, Kitajci so krivi. Pa niso krivi, krivi smo mi, ki se nismo pravočasno prilagodili. Zdi se mi, da je dobro reševati probleme tudi tako, da poskušamo upoštevati specifične interese posameznih držav, in da se tam, kjer je skupna kmetijska politika potrebna na bistveno nižji ravni, tako kakor je predlagal Daniel Gros in drugi govorniki, renacionalizira in da se upoštevajo ti premiki.

Če poskušam pripeljati besedo h koncu: dane so bile splošne izhodiščne točke in najprej bi rekel, ne ponavljati napak EU. Slovenija se mora ozirati tudi v tiste dele sveta, ki so najbolj dinamični, in če bomo slepo posnemali evropske politike, lahko sami zaostanemo. Vse moramo storiti, da bomo dali delo izobraženim, in ker bodo izobraženi, bodo lahko proizvajali zahtevnejše izdelke. Zato bi jaz namesto globalizacijski raje uporabil ime sklad za nova delovna mesta, ker bi bolje izražalo dejanski izziv. Druga stvar, ki se mi zdi, da je tudi v reformnem gradivu premalo zastopana, pa je: če primerjamo globalne države z neglobalnimi, vidimo, da imajo prve desetkrat boljši indeks pravne države. Nobena reforma ne more uspeti, če ni zagotovil za vsakega od nas in za podjetja in ustanove, da se bodo stvari, za katere se zmeniš, uveljavljale. Menim, da je pravnost države izjemno pomembna; če se odloča deset let, če se zakoni ne spoštujejo – to je grozna razvojna cokla in po tem indeksu zaostajamo ne samo za Finci in Irci, ampak tudi za Madžari, Poljaki in Čehi. Zato je eden od zelo pomembnih temeljnih pogojev za uspešno krepitev konkurenčnosti tudi krepitev pravne države.

Naj končam: govorimo o finančni perspektivi. S tem se ne ukvarjam posebno veliko, sem pa pred kratkim prebral Ribnikarjev članek, namreč da bilo dobro preseči to latovščino – zakaj ne govorimo o finančnem proračunu EU tako, da bi bilo tudi prebivalcem jasnejše, za kaj gre, drugače majčkeno zavijemo vse skupaj v meglo. Pogajalcem želim pri tem obilo uspeha. Strinjam se s tistimi, da če je mleko v proračunu EU, ga je treba kar najbolj molsti in pametno uporabiti, ampak obenem je treba kar se da poskrbeti, da se čim manj sesiri v birokratskih procedurah. Hvala lepa.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Morda samo v zvezi z globalizacijskim skladom. Nagibam se k temu, da je naziv blizu temu, kar želimo, namreč, opozoril sem

na poanto različnih delovnih standardov v državah v razvoju ali v Evropi. Na poanto, kakor sem že rekel, skoraj suženjskega dela v nekaterih državah in s takšnim delom se seveda da proizvajati veliko cenejših izdelkov. Toda dopuščati takšno stanje, pravzaprav ni humano, čeprav zagovorniki na drugi strani pravijo, da so to delovna mesta, ki jih sicer ne bi bilo. Vendar to povzroča zelo napeto stanje v teh državah in po svetu, te velike razlike v standardih sprožajo napetosti ali v migraciji ali drugače. Če se po eni strani zavzemam, da ne smemo uničevati kmetijstva držav v razvoju s subvencijami, kakršne daje EU, z zaščitnimi carinami, z nevidnimi zaščitami itn. ali kar dela tudi ZDA, moramo po drugi strani povedati, da bomo zahtevali postopno zviševanje delovnih standardov tudi v teh državah, kar seveda pomeni postopno višje stroške dela in manj konkurenčne proizvode vis-a-vis Evropi. Kljub priznavanju, da se nekvalificirano delo počasi zmanjšuje in ga zamenjuje bolj kvalificirano. Še gospod dr. Ivan Žagar je ostal med prijavljenimi razpravljavci in potem evropski komisar Janez Potočnik.

Dr. Ivan Žagar: Hvala za besedo, gospod predsednik. Zelo na kratko bi se s tega vidika dotaknil naše službe za regionalni razvoj, ki se ukvarja tudi s črpanjem evropskih sredstev, kjer beležimo številne težave, vendar osebno verjamem, da se stvari premikajo v pozitivni smeri. Je pa res, da imamo približno fazni zamik enega leta in pol, in tudi v tem smislu seveda te dileme o črpanju, v prihodnje bo po mojem mnenju bolj optimistično. Je pa res, da po moji presoji tudi na tem delu odseva zapletenost postopkov, izhajajočih iz postopkov, ki jih narekuje Evropska komisija, in bi bilo smiselno razmišljati o večji učinkovitosti. Sicer pa bi se zelo na kratko dotaknil kohezijske politike.

Če Slovenija sledi dvema ciljema, razvojnemu – ta je primaren in zapisan tudi v Strategiji razvoja Slovenije – in javnofinančnemu, je po mojem mnenju najpomembnejši dogovor o kohezijski politiki. Za Slovenijo je bistven dogovor o konvergenčnih ovojnicah, ker so po naši presoji stališča na drugih področjih lahko bolj prilagodljiva. Kohezijska politika sama po sebi namreč pomeni večji obseg javnih razvojnih spodbud, ki so pretežno financirane iz sredstev EU in pomenijo dosti manjšo obremenitev lastnih davkoplačevalcev oziroma proračuna. Slovenija s temi sredstvi lahko financira lastne razvojne prednostne naloge, ki smo jih opredelili tudi v strategiji razvoja. Ta element je ključen za doseganje razvojnega preboja in tukaj vidim tesno povezavo s cilji Lizbonske strategije. Uresničitev tega projekta je povezana z dodatnimi administrativnimi obremenitvami, vsaj v okviru, kakršen je zdaj, vendar verjamem, da je sistem mogoče toliko poenostaviti, da bo bolj prijazen do potencialnih prijaviteljev. Sam postopek in izvedba nista enostavna, hkrati pa tudi ne nemogoča naloga

in v tej smeri poskušamo stvari v tem trenutku že optimizirati. S tem so dejansko povezani tudi stroški, vendar po ocenah ne predstavljajo velikega deleža glede na obseg razvojnih spodbud, zato verjamem, da je smiselno prevzeti to breme na svoja pleča. Ne nazadnje analiza naložbenih potreb, ki je bila opravljena v okviru priprav državnega razvojnega programa in tega programa, kaže na izjemen obseg realnih potreb. V Sloveniji te vsekakor so, res pa je treba v čim krajšem obdobju priti do odločitev o njih in tudi zato je izjemno pomembno – ne glede na dileme, povezane z naslednjo finančno perspektivo – da bi se pogajanja čim prej zaključila, ker je to tesno povezano s kar najboljšim programiranjem za naslednjo finančno perspektivo.

Pri tem bi se dotaknil še ene dileme, povezane z ozemeljsko razčlenitvijo Slovenije v smislu tako imenovanih kohezijskih regij. Poudaril bi dva vidika: prvi je vsekakor, da tudi ta členitev podpira pogajanja o novi finančni perspektivi; vendar je po naši presoji bistveno bolj pomemben vidik doseganja skladnega regionalnega razvoja, ki je bil v preteklosti zapostavljen. Če hočemo narediti premik na tem področju, je potreben sistemski premik. Kajti analize in ocene kažejo, da gre (ne glede na načelno usmeritev v skladen regionalni razvoj) izkoristek iz naslova kohezijske politike pravzaprav skoraj v obratno smer in da je to delno lahko posledica razvojnih razlik med regijama, ki se povečujejo.

Mogoče bi na kratko omenil še vprašanje projektov, dileme veliki – manjši projekti. Posebej bi opozoril, da veliki projekti niso sami po sebi – tako kažejo izkušnje – stoddostno jamstvo za učinkovito črpanje sredstev. Tudi z velikimi projekti je povezano precejšnje tveganje in v tem smislu bo treba, namreč glede izvajanja celotne Strategije razvoja Slovenije in vseh programskih usmeritev, imeti to v vidu pri načrtovanju oziroma preprogramiranju v naslednji finančni perspektivi.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Gospod Franci But se je javil še prej, vendar ga niso napisali na seznam, tako da ga prosim za besedo.

Mag. Franci But: Hvala lepa, gospod predsednik. Dotaknil se bom, kar je verjetno razumljivo, danes kar nekajkrat omenjene kmetijske politike, večkrat upravičeno zelo kritizirane, večkrat tudi neupravičeno – zlasti v Sloveniji se rado dogaja, da nekateri kar počez govorijo o nečem, česar ne poznajo, in v tem je veliko razlogov za nerazumevanje. To pa ne pomeni, da je kmetijska politika takšna, kakršna je, dobra in da niso potrebne nobene reforme in spremembe. V zvezi s tem nameravam predlagati nekatere rešitve, vendar je prej treba dati zgodbi realno oceno in zato mi je bilo zelo všeč, kar je povedal

gospod Mrak; ne nazadnje, če hočemo ovrednotiti zgodbo in pomen stroškov za kmetijsko politiko, je bistvo vedeti, da govorimo o razmeroma največjem strošku znotraj 1/20 skupne porabe, ki jo EU daje v proračunske izdatke, če prištejemo k temu nacionalne proračune in razlog je v tem, da se je Evropska unija odločila, da je kmetijska politika iz zgodovinskih razlogov edina skupna politika od katere koli gospodarske panoge znotraj Evropske unije. To je osnovna zgodba. To pomeni, da je teh 45 nesramno visokih odstotkov, znotraj proračuna EU nikakor ni 45 odstotkov porabe proračuna držav EU, ampak je 45 odstotkov porabe, recimo, 1/20 tistega, kar porabimo v proračunskih izdatkih znotraj držav EU. Enostavno druge prioritete v tej zgodovini niso bile toliko izpostavljene, ker se EU ni odločila, da bi imela druge politike skupne, ampak se je odločila za kmetijsko politiko, ker je rekla, vsaj zgodovinski razlogi so za to bili, da je smiselno, če narediš korak naprej od carinske unije imeti kmetijsko politiko, ki je ponavadi predmet problemov, poenoteno, zato je do tega prišlo. Medtem ko je kohezijska politika kot druga skupna politika, nastala kot odgovor na potrebo po solidarnosti med manj in bolj razvitimi regijami znotraj EU. Seveda EU ima tukaj vso možnost in tudi odgovornost ter potrebo, da o tem spregovori, kako v bodoče, to je treba zelo jasno povedati. Pri tem bi še rad poudaril, stare države članice EU nimajo lastnega proračuna za kmetijsko politiko. Torej v lastnem proračunu prvi steber kmetijske politike ne obstaja. Obstaja pa drugi steber in obstajajo stroški in izdatki za administracijo v njihovih državah. Problem Slovenije kot nove države članice je v tem, da v tem trenutku nismo enaki kot stare države članice in v tem trenutku sami plačujemo večji del prvega stebra kmetijske politike. Zato je smiselno in pametno, da Slovenija v tem času začne razmišljati o drugačnih pozicijah. Jasno je, da, ko se bodo stare države članice odločale o tem, ali bodo podprle intenzivni začetek razprave o reformi prvega stebra kmetijske politike ali ne, bodo predvsem gledale na lastne interese. Francozi bodo izrazito proti, ker jim renacionalizacija kmetijske politike zelo poslabša proračunski položaj v lastni državi. Nekatere druge države, npr. Velika Britanija, pa bodo verjetno rekle da iz preprostega razloga, ker jim financiranje kmetijske politike iz lastnega proračuna pomeni manjši strošek kakor pa financiranje po načelu skupne politike, skupne logike in skupnega delovanja na ravni EU. In v tem je bistvo. Če govorimo o reformi, je verjetno ključno, da se bomo lahko pogovarjali predvsem o tem, ali in v kolikšnem delu bomo renacionalizirali, to pomeni ne več imeli skupno, ampak spet nacionalno kmetijsko politiko prvega stebra. In tukaj bi bila Slovenija (bilo bi pametno in zeleno, da bi bila) lahko nekoliko bolj napredna. Torej je popolnoma prav lotiti se aktivnosti, da bi npr. prej predlaganih 25 % kot prvi korak skupne kmetijske politike prvega stebra, to so neposredna plačila, renacionalizirali. To pomeni, da jih Bruselj ne bi plačeval več 100-odstotno,

ampak samo 75-odstotno, medtem ko bi razliko prepustili državam članicam, da plačajo ali pa tudi ne – odvisno od tega, kako se odločijo.

Za Slovenijo bi bilo to modro iz dveh razlogov. Prvič zato, ker kot nova država plačuje večji del prvega stebra sama. Stare države petnajsterice, vključno z Veliko Britanijo, Nizozemsko in Švedsko kot najbolj liberalnimi, so zadovoljne, da jim to plačuje skupni proračun EU. Torej je popolnoma smiselno, da bi Slovenija lahko privolila morda celo v večjo kakor 25-odstotno renacionalizacijo skupne kmetijske politike prvega stebra, ker je to zanjo proračunsko zanimivo. Razumljivo je, da je v takem primeru to smiselno podpreti. Ne nazadnje smo tudi pred tem, kakšne poteze narediti. Verjetno bi bilo najprej pametno ugotoviti, ali je mogoče pridobiti za to preostalih devet novih držav članic, ki so v istem položaju, kar zadeva proračunski vidik. Po mojem mnenju obstaja velika verjetnost, da bi kaj takega podprla Nemčija, ampak ne toliko zaradi strateško naprednih razlogov kakor zato, ker je za njen proračun ceneje, če sama plača del kmetijske politike, kakor pa če daje velik prispevek v skupni proračun. Smiselno bi bilo začeti to razpravo že zdaj, čeprav je treba biti stvaren in trezen. Morda je največ, kar lahko dosežemo, da bi morda “midterm review” to pomeni pregled vmesnih učinkov sprejete reforme kmetijske politike leta 2003, pomenil tisto, kar je pomenil leta 2003, ne samo “midterm review” ampak novo reformo kmetijske politike, sprejetje nove reforme kmetijske politike, ki bi se kot kompromis morda ne začela izvajati šele leta 2014 z naslednjo finančno perspektivo, ampak že leta 2010. Tako morda ne bi prihranili desetih milijard, kakor je omenil gospod predsednik, ampak polovico tega. In izenačili bi stare in nove države glede pravic in obveznosti. Tako je v to smer zelo pametno razmišljati in verjetno je čas, da Slovenija prevzame eno od dejavnejših vlog, čeprav je to, kar govorim, diametralno nasprotno od tistega, kar smo govorili pred leti.

Drugo, kar se mi zdi smiselno poudariti, je, da bi Slovenija v svojem interesu morala vztrajati pri pomembni vlogi kohezijske politike in politike razvoja podeželja znotraj naslednje finančne perspektive. Za Slovenijo bi bilo razvojno negativno, če bi imeli kot rezultat dogovora o naslednji finančni perspektivi za razvoj podeželja približno toliko denarja, kolikor je predvideval luksemburški predlog, torej približno toliko, kolikor imamo na leto zdaj, ampak ob novih obveznostih, to pa bi bilo nazadovanje. Zagotovo bi bil razplet idealen, če bi se prvi steber kmetijske politike reformiral v smislu delne renacionalizacije, da bi pridobili nekaj milijard evrov in jih namenili tudi politiki razvoja podeželja. Je pa res, da ima Slovenija kot država članica po novem nekaj več maneverskega prostora, ko govorimo o tem, kako bomo porabili denar za razvoj podeželja.

Reforma politike na tem področju je bila sprejeta leta 2005, torej pred nekaj meseci, seveda brez denarja, koliko bo za to namenjeno, tako da ima razvoj podeželja po novem še pomembnejšo, večjo okoljsko razsežnost. Ukrepi kmetijsko-okoljskih programov in novi ukrepi Nature 2000 nesporno prispevajo tudi, vsaj računamo, da bodo prispevali, k izboljšanju tega, na kar je prej opozorila dr. Kajfež Bogataj v zvezi s podnebnimi spremembami in podobno.

Skrbi pa me ena stvar: luksemburški predlog v ničemer ni upošteval, da ima Slovenija 36 % območja Nature 2000, da ga ima torej štirikrat toliko kakor Slovaška in Madžarska ter skoraj dvakrat toliko kakor Avstrija, ki je izrazito okoljsko občutljiva, vsaj tako smo bili vedno prepričani. Torej tisto, kar je narobe, je, da bi morali pravzaprav ukrepe, ki jih za kmetijsko-okoljske programe in podobno sicer imamo, opustiti ali pa skrčiti ukrepe ekološkega kmetovanja, kar bi bil nesmisel, saj bi jih morali ravno okrepiti, kajti tukaj je perspektiva in priložnost. V naslednji finančni perspektivi moramo najti način, da bi države, ki imajo več območij Nature 2000 temu ustrezno dobile tudi nekaj več denarja za razvoj podeželja. Ker v nasprotnem ukrepov Nature 2000 ni mogoče izvajati ali pa jih lahko samo tako, da druge ukrepe, ki so prav tako pomembni za razvoj podeželja, opustimo oziroma skrčimo.

In še ena stvar je. Po novem uredba omogoča, da iz sredstev za razvoj podeželja financiramo tudi nekmetijske dejavnosti. To pomeni naložbe v malo oziroma mikropodjetništvo. In zelo smiselno bi bilo, da bi v Sloveniji naredili ta pomembni korak naprej in premagali notranje lobije. Pripravljamo program razvoja podeželja, jaz ga koordiniram in opažam, da izključno predstavniki ožjega kmetijstva v civilni družbi preprosto nasprotujejo, da bi denar za razvoj podeželja v določenem odstotku namenili nekmetijskim dejavnostim. To pomeni, da bi pod istimi pogoji, kakor nekdo dobi npr. 50 % nepovratnega vložka, če gradi hlev ali kupi traktor, dobil isti odstotek nepovratnega vložka nekdo, ki odpre mikropodjetje, zaposli do pet ljudi katere koli panoge – od storitev do kovinske izdelave, plastike do otroških vrtcev, zasebne oskrbe starostnikov in podobno. Menim, da bi bil to izjemen premik naprej pri razumevanju, kaj so potrebe podeželskih gospodarstev. In vsaj 10 % denarja v naslednjem sedemletnem obdobju, ki ga bomo dobili za razvoj podeželja, bi morali porabiti za ukrepe mikropodjetništva, torej za nekmetijske dejavnosti na podeželju, kajti ta prostor v Sloveniji že zdavnaj ni več samo kmetijski, ampak mnogo več. Premike na tem področju lahko naredimo z lastno politično voljo in verjetno bo treba, kakor se reče po domače, po kmečko, presekat – te odločitve bodo morale biti sprejete, ker če bomo poslušali sindikate in vse druge, bodo proti, ker bodo hoteli ščititi predvsem svoje ožje kmečke in kmetijske interese.

Čisto na koncu, mi dovolite: ne bi se čisto strinjal – ob prepričanju, da je zdaj čas narediti korake k reformi kmetijske politike – da reforma leta 2004 ni prinesla nič pomembnega. Prinesla je eno zelo pomembno spremenjeno realnost. Do leta 2003 so se oziroma se bodo do leta 2007, ko se še izvaja stara politika kmetijstva, v večini držav plačevale subvencije tako, da povzročajo presežke in s tem potrebo po denarju zato, da to izvoziš na tretje trge. Plačujejo se na glavo živali. Nekatere živali so imele subvencije, nekatere ne. Torej so ljudje proizvajali tisto, kar je imelo čim višjo subvencijo. Tako se je umetno ustvarjal presežek tistega, česar trg ni potreboval. In če je reforma iz leta 2003 kakovostna, je v tem, da se to odpravlja. Ne zmanjšuje se pretirano skupni denar, namenjen kmetijstvu, toda od leta 2007 se obvezno plačuje proizvodnja nevezano, torej na hektar. Počneš, proizvajaš tisto, kar trg potrebuje, in ne tisto, kar ima višjo subvencijo. To je kakovosten premik, se pa strinjam, da se ni naredil premik pri zunanjetrgovinski zaščiti, ker to tudi ni bil namen reforme. To se mora narediti v naslednjih korakih, ko se bo govorilo, koliko je Evropska unija sposobna, pripravljena in zmožna popuščati pri liberalizaciji zunanjetrgovinske zaščite v okviru pogajanj Svetovne trgovinske organizacije. Ampak tudi tukaj je treba biti zelo previden. Če bi, kar bi bilo seveda zelo človekoljubno, prepолоvili zunanjetrgovinsko zaščito ali jo celo odpravili, bi to po domače povedano pomenilo, da bi se odločili za samoukinitvev evropskega kmetijstva. Kajti takšna razlika, kakršna je v ceni med evropskim proizvodom in proizvodom tretjega nerazvitega trga danes, je tako velika. Lep primer je sladkor: tržni red za sladkor bo prinesel 40 % padca cen v Evropski uniji. To seveda pomeni, da bo iz Evropske unije odšlo približno dve tretjini proizvodnje sladkorja. Toda reformo je treba opraviti, to je jasno, ker trikratna razlika med cenami v Evropski uniji in tretjih trgih ne more vzdržati. Lastniki tovarne sladkorja Ormož v Sloveniji, ki so tujci, so zelo jasno povedali: od naslednjega leta s to reformo v Sloveniji ni več proizvodnje sladkorja in tudi ni več tovarne sladkorja Ormož; cena, kakršna je predvidena, ob stroških delovne sile, kakršno imate v Sloveniji ali v drugih državah Evropske unije – pa vemo, koliko je nižja od drugih držav – pomeni, da moramo proizvodnjo sladkorja seliti na Vzhod, v Azijo. Torej, treba je biti zelo previden in vedeti, da vendarle obstajajo meje, kje in kaj si lahko privoščimo. Hvala lepa.

Samo še en stavek, če dovolite, da ne bo pomote. ZDA imajo enako visoko zaščito kmetijstva kakor Evropska unija, le plačevali so jo na drugačen način, bolj moderen; države, kakršne so Japonska in še nekatere, ki zahtevajo spremembe, imajo recimo trikrat višjo zaščito kmetijstva. ZDA ne želijo liberalizacije svetovne trgovine zato, da bi prispevala k blaginji nerazvitih, ampak ker iščejo trge za svoje proizvode. In tukaj je še ena velika nevarnost: ne pritiskajo samo

na to, da bi Evropska unija liberalizirala zunanjetrgovinsko zaščito – neki pomemben korak bo moral biti narejen, vendar s previdnostjo – ampak tudi na to, da evropski trg brezpogojno sprejme gensko spremenjene rastline, gensko spremenjeno hrano, aditive, vse, čemur se je Evropska unija doslej upirala. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala. Dr. Janez Potočnik, prosim.

Dr. Janez Potočnik: Hvala lepa. Najprej, gospod predsednik, najlepša hvala za povabilo na današnje okroglo mizo. Omejil se bom predvsem na vprašanja, ki ste jih izpostavili v svojem povabilu.

Najprej o evropskem proračunu. Moj prispevek se pravzaprav začinja natanko tam, kjer se končuje prispevek prof. Svetličiča. Evropski proračun imenujemo tudi finančna perspektiva. Traja sedem let, predlaga ga Evropska komisija. O njegovi višini in strukturi se pogajajo države članice, potrditi pa ga mora tudi Evropski parlament. Je torej zakonodajni akt, ki se sprejema s soodločanjem. Evropska komisija ni partnerka v pogajanjih, njena moč je v predlaganju. Predlog lahko tudi umakne in nadomesti z novim. Osnovna dilema je povezana z razumevanjem vloge evropskega proračuna. Članice ga brez izjeme razumejo predvsem kot ključni finančni prerazdelitveni mehanizem v EU. Želja držav je maksimizirati neto tokove med skupnim evropskim in nacionalnim proračunom. Vendar pa tak način vodi do neustrezne višine in neustrezne strukture proračuna. To, kar Evropska unija v resnici potrebuje, je proračun, ki bi najbolje ustrezal novim izzivom, ki bi združeval, potem pa usmerjal sredstva tja, kjer bi bil njihov učinek porabe na evropski ravni največji oziroma večji, kakor če bi članice za te namene dajale sredstva iz svojih proračunov. Danes ima proračun tako predvsem prerazdelitveno funkcijo. Članice, ki so sorazmerno bolj razvite, se zavzemajo za manjši skupni proračun, za manj razvite pa bi bil sprejemljiv tudi višji obseg skupnih odhodkov. Nadaljnje širitve EU bodo to logiko le še poglobljale. Omenjeno prerazdelitveno logiko spodbuja tudi obstoječi sistem na strani prispevkov v evropski proračun. Zato je bistveno vprašanje, ali smo jo pripravljene in sposobne preseči ter preoblikovati proračun tako, da se bo kar najbolje odzival na potrebe, s katerimi se srečujeta Evropa in svet: podnebne spremembe, pitna voda, zdrava hrana, varnost, mednarodno sodelovanje, izboljšanje globalne konkurenčnosti, solidarnost in podobno. Prerazdeljevanje je mogoče samo, dokler to omogoča zadosten ustvarjeni potencial. Zato je krepitev le-tega v dolgoročnem interesu EU in vseh njenih članic.

Prehajam na novo finančno perspektivo. Proračun, ki ga je predlagala Komisija, je bil kompromis med obstoječimi dogovori, torej uveljavljenimi pravica-

mi članic, ter potrebami po drugačni strukturi in obsegu proračuna. Predlog nekoliko povečuje skupne odhodke, ohranja kohezijska sredstva približno na obstoječi ravni, postopno zmanjšuje delež sredstev za kmetijsko politiko – v sedmih letih za okoli 10 odstotnih točk, in v enakem deležu povečuje odhodke za naloge, ki so neposredno namenjene uresničevanju ciljev Lizbonske strategije: raziskave in razvoj, šolstvo, inovacije in vseevropske mreže. Predlog je bil torej že v izhodišču mišljen kot kompromis, saj ga je Komisija želela umestiti v politično stvarnost EU, pri tem pa upoštevati smernice in priporočila Sapirjevega poročila. Zadnji t. i. kompromisni predlog luksemburškega predsedstva je v primerjavi s predlogom Evropske komisije zmanjšal celotne odhodke skupnega proračuna za okoli 9,5 odstotka, od tega kmetijske za okoli 5, kohezijske za približno 10, Lizbonske pa za nekaj več kakor 40 odstotkov. Strukturo je tako ponovno približal sedanji strukturi proračuna oziroma Agendi 2000 in pravzaprav izničil zeleni učinek, ki ga je predlagala Komisija. Skoraj sprejeti predlog članic je zato po moji oceni slab. Daje napačno znamenje ekonomskim subjektom, teži k ohranjanju obstoječe strukture proračuna tja do leta 2013, kar je nesprejemljivo, in ne upošteva spreminjajoče se stvarnosti. Predlog je bil prek vseh interesov dveh ključnih skupin držav šesterice razvitejših neto plačnic, ki se zavzemajo za zmanjšanje celotnih odhodkov proračuna na raven enega odstotka, in večine drugih, ki se zavzemajo za prednostno obravnavo kohezijskih sredstev. V celoti je zanemaril sklepe spomladanskega Sveta, ki se je zavzel za prednostno obravnavo nalog Lizbonske strategije. Podpora se ni odslivala v ustreznih finančnih odločitvah. Evropski parlament se zavzema, da se v ključnih elementih sledi predlogu Komisije. To je seveda pomembno, saj se proračun sprejema s soodločanjem.

Ni bilo malo tistih, ki smo menili, da bo dogovor med luksemburškim predsedovanjem lažji kakor pozneje med britanskim. Sporočilo neuspelega dogovora je jasno: potrebno je strinjanje vseh držav, ne glede na to, katera predseduje EU. Zavedanje članic, da bi bila ponovna odložitev dogovora škodljiva za delovanje EU, je vse močnejše in tudi jasno izraženo. Čeprav je vprašanje britanskega povračila za predsedujočo državo izjemno občutljivo, menim, da je vendarle mogoče doseči dogovor do konca leta. Možnost za to je celo večja kakor med luksemburškim predsedovanjem. Dogovor resnično potrebujemo, s sedanjim odlogom je namreč že ogroženo izvajanje nekaterih politik. Škodljive posledice, če dogovora ne bo, bodo še bolj očitne pri tistih politikah, pri katerih je načrtovanje večletno, denimo pri kohezijski politiki, ali pa je zakonodajni postopek njihovega financiranja dolgotrajen in zapleten, recimo glede raziskovalnih sredstev – lahko se odloži začetek uresničevanja nekaterih programov, lahko pa zastane izvajanje nekaterih že delujočih. Odlog bi močnejše prizadel

nove članice. Bojim se, da korenita sprememba velikosti in strukture t. i. luksemburškega kompromisnega predloga proračuna na tej stopnji pogajanj ni več mogoča. Zato ni niti časa, še manj prave volje, pa tudi ne pravega interesa. Paradoksalno je, da se prav vse članice zavedajo nujnosti takojšnjih korenitejših popravkov, a so le redke pripravljene resneje razpravljati o čemer koli, kar bi imelo učinke že v obdobju tekoče finančne perspektive, torej do leta 2013. Verjamem pa, da so nekateri popravki, predvsem za izboljšanje strukture proračuna, torej v smeri predloga Komisije, vendarle možni.

Ali je mogoča predčasna revizija proračunskega dogovora ali vsaj prožnejši dogovor? Jasnega odgovora na to, kakšna naj bi bila revizija in kaj naj bi prinesla, ni. Zato ne vidim možnosti za resnejšo revizijo, ki bi imela učinek še pred letom 2013. Prožnejši dogovor je verjetnejši, a tu bi bila potrebna inovativnost in pripravljenost članic. Komisija ne bo umaknila svojega doseganega predloga in tudi ne bo pripravila novega. Razloga sta predvsem dva: menimo, da je obstoječi predlog ustrezen, in verjamemo v odločno podporo Evropskega parlamenta. V Komisiji smo pripravljeni igrati dejavnejšo vlogo v nadaljevanju pogajanj, tako da bi pomagali predsedujoči državi s predlogi za okrepitev izdatkov, namenjenih uresničevanju Lizbonskih ciljev, partnerstvu za rast in delovna mesta, boljši možnosti za odziv na nepredvidene dogodke, kakršen je denimo globalizacijski sklad, ter predlogi za povečanje prilagodljivosti proračuna. Včerajšnje pismo predsednika članicam EU, predsedujočemu in predsedniku Evropskega parlamenta poskuša iskati rešitve v tej smeri. Ne glede na rezultat pogajanj o proračunu za obdobje 2007 do 2013 ter ne glede na zahtevnost in dolgotrajnost pogovorov je nujna temeljita prevetritev namena, višine in strukture proračuna ter zahteva čimprejšnjo obravnavo.

O skupni kmetijski politiki. Skupna kmetijska politika EU zahteva odgovore na dve skupini vprašanj. Prva je povezana z ustreznostjo, okoljsko skladnostjo in pravičnostjo te politike v Evropi in svetu, predvsem v odnosu do revnejših držav. Reforme, ki so bile sprejete v času Prodijeve Komisije so šle v pravi smeri, vendar potrebujejo nov, korenitejši premislek in tudi ukrepanje. Druga skupina vprašanj je povezana z deležem skupne kmetijske politike v evropskem proračunu. Izdatki za skupno kmetijsko politiko danes presegajo 40 % proračuna. Če se bo težnja razvitejših članic po sorazmerno nizko omejenem skupnem proračunu nadaljevala, kar je zelo verjetno, bo to neskladno z načinom izključnega financiranja kmetijskih podpor iz evropskega proračuna in ali z obstoječo vsebino skupne kmetijske politike. Z vidika skupnega proračuna in porajajočih se novih potreb bo to finančno nevzdržno. Možne so rešitve k revidiranju skupne kmetijske politike, povečanju skupnega proračuna ali delne

renacionalizacije izdatkov in seveda kombinacija česar koli od tega. Ali je delna renacionalizacija, to je plačevanje izdatkov za skupaj dogovorjeno politiko iz domačega proračuna, mogoča? Očitno da, saj to nove članice, tudi Slovenija, že počnejo. Tak je bil dogovor med pristopnimi pogajanci.

O evropskem proračunu in naši državi. Finančni del pogajanj za pristop k EU je le deloma mogoče primerjati s sedanjimi pogajanci iz Slovenije v novi finančni perspektivi. V pristopnih pogajanjih Slovenija ni imela možnosti, da bi vplivala na velikost in strukturo proračuna EU. Njen cilj je bil predvsem zagotoviti tak neto finančni položaj, ki bi ne ogrozil finančne stabilnosti domačega proračuna in bi odražal sorazmerno razvitost države vsaj v primerjavi z novimi članicami. Danes je Slovenija polnopravna članica, ki ima bistveno večjo vlogo, pogajalsko moč, pa tudi odgovornost. Toda omejuje jo negotovost, povezana s preseganjem ključnega merila za upravičenost do strukturne pomoči. Zato je razumljivo in logično, da se kohezijski politiki namenja tolikšna pozornost. Kljub temu sem prepričan, da bi se vsaka članica, tudi Slovenija, morala zavzemati za prednostno obravnavo tistih izdatkov, pravzaprav naložb v proračunu, ki povečujejo skupno konkurenčno sposobnost EU, vseh njenih članic, ter so usmerjeni dolgoročno in razvojno. Le tako ravnanje je resnično odgovorno. Slovenija je in bo tudi v prihodnji finančni perspektivi neto prejemnica proračunskih sredstev. Razlog je preprost in povezan predvsem z dokajšnjo ravno slovenske razvitosti ali, če želite, nerazvitosti v primerjavi s povprečno evropsko ravno. Konkretno je in bo ta tok odvisen od dogovorov v pogajanjih. To seveda temelji predvsem na kopici danih objektivnih meril in seveda domače usposobljenosti za črpanje in koristno uporabo teh sredstev. Podatki o neto tokovih za leto 2004, izračunani na podlagi izplačil in prejemkov v domačem proračunu, in podatki o istih tokovih, izračunanih na podlagi izplačil in prejemkov v evropskem proračunu, se močno razlikujejo – za okoli sto milijonov evrov za leto 2004. Za razbistritev slike bi morali natančneje analizirati vse nacionalne prejemniške račune. Vedeti tudi moramo, da se del denarja, denimo za raziskave, nakazuje neposredno na račune uporabnikov. Deloma je vzrok za razlike tudi različna metodološka opredelitev tokov. Evropski proračun zajema vse tokove v državo in iz nje na enem mestu in je pravi vir za sklepanje o dejanski velikosti neto proračunskih tokov. Dejstvo je, da so nekatere države, npr. Irska, Grčija, Španija, Portugalska, kohezijsko solidarnost dobro izkoristile. Res pa je tudi, da takratne razmere niso v celoti primerljive s stanjem po zadnji širitvi EU s kar deseterico novih članic. Morebitno poenostavljeno enačenje koristnosti ali škode, ki jo prinaša članstvo v EU z neposredno izmerljivimi neto finančnimi transferji iz skupnega proračuna, je ozko in zavajajoče. Žal je lahko razu-

mljivo in razložljivo, tudi medijsko odmevno in kot tako primerno za nabiranje navidezne politične verodostojnosti. Tovrstna logika neposredno merljive koristi je celo škodljiva. Vodi do napačne višine in strukture proračuna, do manjše konkurenčnosti EU in tako njenih članic. Vodi do nižjih stopenj gospodarske rasti in tako do manjših, seveda posrednih prilivov v iste nacionalne proračune. Seveda so te gospodarske koristi težje merljive, teh tokov ni preprosto prepisati iz različnih proračunskih postavk.

In za konec še o razvojnih možnostih Evrope. Po neuspelem referendumu za sprejetje ustavne pogodbe v dveh ustanovnih članicah EU, propadu proračunskih pogajanj in ob pomanjkanju jasne vodstvene perspektive je očitno, da ima EU resne probleme, da je v krizi. Nekateri menijo, da smo šli prehitro in predaleč; pogosto se kot enega od razlogov omenja tudi zadnja velika širitev EU. Dejstva in njihovo dožemanje se razlikujejo. Za domače probleme se pogosto krivi bruseljska birokracija, skupne uspehe pa hitro posvojijo domače politične elite. To pa lahko postane formula za skupni neuspeh. Bistveno je ločiti razloge od posledic. Upam si trditi, da bi se danes EU ukvarjala z enakimi problemi in stala pred podobnimi nalogami, tudi če bi se ne širila. Pomanjkanje strukturnih reform, prepočasno odzivanje na spremembe vodi v negotovost. Ljudje pogrešajo jasno perspektivo, gospodarsko trdnost, socialno varnost. Analize neuspešnih referendumov so pokazale, da je bil to ključni razlog za podporo, pa tudi za zavrnitev referendumov. Negotovost vodi v nezadovoljstvo, nezadovoljstvo pa je idealen medij za popačenje dožemanja in ukvarjanje z navideznimi problemi. Svet se spreminja, zemlja pa postaja nekako vse manjša in se vrti vse hitreje. Ljudje smo vse bolj povezani in države tudi, velike države se odpirajo in postajajo del tega mogočnega procesa.

Evropa je zato pred novimi izzivi. Lizbonska strategija je poskus odgovoriti nanje. Gre za preprosto vprašanje, kako ohraniti, izboljšati kakovost življenja, socialno solidarnost, kakovost okolja, hkrati pa ostati globalno konkurenčen. Odgovor poznamo. Vedeti moramo več in biti moramo boljši, postati oziroma ostati moramo družba, ki temelji na znanju, ga ustvarja, podpira, uporablja in ceni. Usmeritev je dolgoročna in v praksi zato težko uresničljiva. Načelno med članicami obstaja soglasje, a praktične odločitve mu ne sledijo dovolj. To je bilo najlepše videti prav v zadnjih pogajanjih o novi finančni perspektivi. Nekaj problemov je institucionalnih in vdelanih v sistem odločanja. Pomanjkanje pogumnih, dolgoročno premišljenih odločitev je predvsem posledica ohromelosti odločanja, ki je odvisno od nepretrgane volilne pragmatike.

Najpogosteje slišani razlog v tem letu za odlog te ali one odločitve zame je bilo, brez dvoma, volilno obdobje v tej ali oni državi ter zaskrbljenost nad izidom različnih referendumov. Hitrost odločitev in prilagajanja postaja vse pomembnejši dejavnik uspešnosti. Pogosto potrebujemo več časa za povsem logične in razumne odločitve. Bolje bi bilo treba uravnovežiti tudi moč odločanja, povezano z makroekonomsko in strukturno politiko na evropski ravni. Medtem ko je glas finančnih ministrov v Ecofinu dobro slišan, kar jim omogočajo različni mehanizmi, pakt stabilnosti in rasti, široke smernice gospodarske politike in nova finančna perspektiva, je glas ministrov, ki so v državah odgovorni predvsem za strukturne spremembe v Bruslju, pogosto preslišan. Izkušnja, ki jo imam pri sprejemanju sedmega okvirnega progama je poučna. V Svetu za konkurenčnost prav vse države podpirajo neokrnjenost vsebin, v proračunskih pogajanjih pa želijo zmanjšati razpoložljiva sredstva za ta program za dobrih štirideset odstotkov. Nit med obema omizjema je pretrgana in tisti, ki odločajo o velikosti, pa tudi o globalnem razrezu porabe denarja, ne poznajo vsebine posameznih programov. Ne vedo, katerim nalogam, projektom, ki jih podpirajo njihovi kolegi iz vlade, se v finančnem barantanju odrekajo.

Članice so v pripravi nacionalnih Lizbonskih programov. Prispevki, ki so jih doslej pripravile, in ugotovitve, do katerih je prišla Evropska komisija po obisku vseh držav, so obetavni. Štirinajst držav članic na primer, ki imajo najmanjše naložbe v raziskave in razvoj, si je za prvi cilj postavilo prav njihovo povečanje. Evropa se spremembam ne more izogniti, tudi nima resne alternative o usmeritvi v družbo znanja. To je edina pot, ki dolgoročno omogoča ohranitev oziroma dvig kakovosti življenja, vključno z zagotavljanjem socialne države in odgovornim ravnanjem do narave, ter daje možnost za ohranjanje globalne konkurenčnosti. Edina prava alternativa, ki jo ima, je odločitev, kdaj bo resnično krenila po tej poti, pa tudi to ni več alternativa za odgovorne in resne politike. Zato so članice, predvsem njihovi voditelji, ki stopajo v nov krog pogajanj o naslednji finančni perspektivi, pred resnično zahtevno in odgovorno nalogo. Hvala.

Dr. Janez Drnovšek: Hvala lepa, s tem smo izčrpali krog prijavljenih govornikov. Želi še kdo besedo? Če ne, bi končal to srečanje. Menim, da smo osvetlili evropsko problematiko z več vidikov, da smo se vključili v evropsko razpravo, če temu tako rečem, v nekem zelo potrebnem trenutku, ko iščemo poti za naprej. Podčrtal bi, da je čas za spremembe zdaj, da bi bilo škoda izgubiti nadaljnjih sedem let in reči, da bomo reforme in spremembe odložili na obdobje čez sedem let. Po mojem mnenju je naša odgovornost, da se jih lotimo že zdaj, da damo pravo smer EU in tako zagotovimo, da se ne bodo več dogajali

takšni šoki, kakršni so se na referendumih v Franciji in na Nizozemskem, ko so njihovi državljani izrazili razočaranje nad nacionalnimi in evropskimi politikami. Zahvalil bi se vsem udeležencem in upam, da nam bo skupaj uspelo doseči kar največ za Evropo in seveda za Slovenijo. Hvala lepa.

III. PISNI PRISPEVKI UDELEŽENCEV

Jože Mencinger

Pravica do nerazvitosti preverjanje samoumevnosti

(Gospodarska Gibanja, 373, september 2005, 5-10)

Junija 1990 je takratna slovenska vlada sklenila, da bo prenehala plačevati prispevke v Sklad za hitrejši razvoj manj razvitih republik in pokrajin. Sklep vlade je bil sprejet s splošnim navdušenjem. V naslednjih treh tednih je vlada dobila veliko pritožb; vse so poslala slovenska podjetja, ki so sicer tudi sama morala plačevati v Sklad. Koristi, ki so jih imela od Sklada, so bile očitno večje od plačil vanj, Sklad jim je zagotavljal s carinami zaščiten trg za blago, ki ga sicer ne bi vedela kam prodati.

Tisto in naslednje leto so se vsi ukvarjali z računanjem, koliko denarja vsak dan, teden ali mesec odteče po Savi. Trditve, da na "jug" vsak mesec odteče vsaj milijarda dolarjev, so sodile že med skromnejše ocene o izkoriščanju Slovenije. Ugovore, da to ne gre skupaj z 12 milijardami dolarjev letnega bruto domačega produkta, kolikor ga je takrat imela Slovenija, so ocenjevali kar za nasprotovanje njeni osamosvojitvi.

Zgodba je po petnajstih letih spet zanimiva, le položaj Slovenije se je spremenil. Iz «dajalke» pomoči je, skupaj z drugimi novinkami v EU, postala njena »prejemnica«. S tem se je spremenila tudi logika razmišljanja – Slovenija, vse bolj prevzema razmišljanje o nekakšni »pravici do nerazvitosti« in z njo povezani pravici do »pomoči« EU kot nekaj povsem samoumevnega.

Pomisleki v nadaljevanju bodo sprožili še več pomislekov. Razumljivo. Kako lahko kdo sploh podvomi v samoumevno koristnost pridobivanja denarja iz Bruslja? Kako torej ocenjevati pomisel, naj Slovenija ostane kar ena regija na ravni NUTS2 ter naj se čimprej, tudi brez evropskega denarja, iz »prejemnice« pomoči spremeni v njeno »dajalko«. Posebno še, če se vsi povprek pripravajo le

o tem, na koliko regij bi bilo treba razdeliti Slovenijo, da bi dobili največ brusselskega denarja. Kolikšno bi bilo pravo število, je odvisno predvsem od tega, ali je ocenjevalec pristaš pozicije ali opozicije. Vlada in pozicija trdita, da bi šlo z dvema regijama, saj je malone gotovo, da nam EU ne bi priznala več kot dve, opozicija pa, da je treba zahtevati tri, saj je (samo)omejevanje na dve regiji vnaprejšnja kapitulacija pred EU.

Je ustvarjanje več regij samo za to, da bi pridobili negotov denar, res koristno? Razlogov za dvome v samoumevnost je več.

S kakršnimkoli predlogom o več regijah, ki bi ga EU zavrnila, kar je najbolj verjetno, bi se Slovenija samo osramotila. Res je, da so tudi na ravni NUTS2 v EU regije, ki imajo mnogo manj prebivalcev. Laponska na Finskem ima na primer le 26.000 prebivalcev in skoraj v vseh državah imajo kakšno regijo, ki je manjša od »idealne« številk 800.000 prebivalcev. A gre za regije, ki so jih kot takšne ustvarile druge okoliščine, zgodovinski razlogi itd.

Vzemimo, da bi s predlogom o razdelitvi Slovenije na dve ali tri statistične regije uspeli. Ali je jasno, kakšne bi bile dolgoročne gospodarske in politične posledice oblikovanja dveh ali treh statističnih regij in ali ne bi morebitne dolgoročne negativne posledice več kot odtehtale navidezne kratkoročne koristi¹? Bi s tem dobili nerazviti del Slovenije, ki bi se oklenil »pravice do nerazvitosti«, in del, ki bi se priključil »izkoriščanim dajalcem pomoči«? Celo, če zane-marimo negativne učinke »pravice do nerazvitosti« na gospodarski razvoj², je malo verjetno, da bi dve ali tri regije pomoč sploh znale črpati, saj je celo na ravni države z množico zato specializiranih uradnikov ne znamo. Mar ne bi s tem ustvarjali le množice novih institucij, ki jih predvideva nov Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, katerih delovanje bo najbrž mnogo dražje od količine denarja, ki bi ga potencialno pridobili?

V Tabeli 1 so podatki o denarju, ki ga je Slovenija lani in do letošnjega julija pridobila iz proračuna EU, in o denarju, ki ga je tja plačala, v Tabeli 2 je prikazana struktura naših plačil v proračun EU, v Tabeli 3 pa struktura prejemkov iz proračuna EU. Vsi podatki v milijardah tolarjev so iz zadnje številke mesečnega Biltena javnih financ.

¹ Spomnimo se odločitve Slovenije o varčevalcih LB na Hrvaškem in njihovo uvrščanje v sukcesijo. Narodnogospodarska škoda je že doslej nekajkrat večja od povračila dolga varčevalcem. Tega tudi morebitna sodna odločitev v prid slovenskim stališčem ne bi spremenila.

² Primerov, ki kažejo, kako nevarna je pomoč ali "pomoč", je veliko. Ugovor, da je pomoč dobro izkoristila Irska, samo delno drži, saj gre za zelo specifično in neponovljivo kombinacijo okoliščin in ukrepov, pomoč pa je v začetku dosegla do 7 odstotkov BDP (Figura, 2002). Portugalska, Grčija in Španija pa se kljub neprimerljivo večji relativni pomoči, kot naj bi jo dobile nove članice, povprečju EU niso približale bolj kot bi se že po povsem "naravni" rasti iz teorije konvergence.

Tabela 1

Prihodki in odhodki proračuna zaradi članstva v EU

mrd. SIT

	plačila v proračun EU	prejemki iz proračuna EU	razlika
2004	40.6	43.8	3.2
2005/ 1 do 7	41.9	28.4	-13.5

Tabela 1 kaže, da je Slovenija v letu 2004 dobila 3.2 milijardi tolarjev več, kot je plačala, v letošnjem letu pa je v sedmih mesecih v bruseljsko blagajno plačala 13.5 milijard tolarjev več, kot je iz nje dobila. Največji del vplačil v bruseljsko blagajno Slovenija plačuje kot prispevek deleža v BDP, mnogo manjši so prispevki iz DDV, še manjša, približno enaka, pa so tako imenovana tradicionalna lastna sredstva EU, to so predvsem carine, in britanski rabat, s katerim EU še zdaj plačuje vstop Velike Britanije. Struktura prihodkov iz proračuna EU kaže, da daleč največji delež tvorijo pavšalna povračila povezana s kopenhagenskim dogovorom. Sledijo sredstva skupne kmetijske politike in preostala predpristopna pomoč. Slednja usiha, podobno bodo začela usihati pavšalna povračila. Oba vira pa podobno kot denar za skupno kmetijsko politiko nimata nič skupnega z regijami. Sredstva za strukturno politiko in kohezijska sredstva, ki naj bi jih z regijami povečali, so zanemarljiva, oziroma jih ni.

Tabela 2

Odhodki iz proračuna Slovenije v proračun EU

	tradicionalna lastna sredstva	delež na DDV	delež iz BDP	britanski rabat
2004	3.0	6.0	27.8	3.9
2005/ do 7	3.9	6.1	28.7	3.3

Tabela 3

Prihodki proračuna Slovenije iz proračuna EU

	predpristopna pomoč	skupna kmetijska politika	strukturna politika	kohezijska politika	pavšalna povračila	ostalo
2004	10.6	5.5	0	0	27.0	0.7
2005/ do 7	4.1	9.6	1.2	0	13.1	0.4

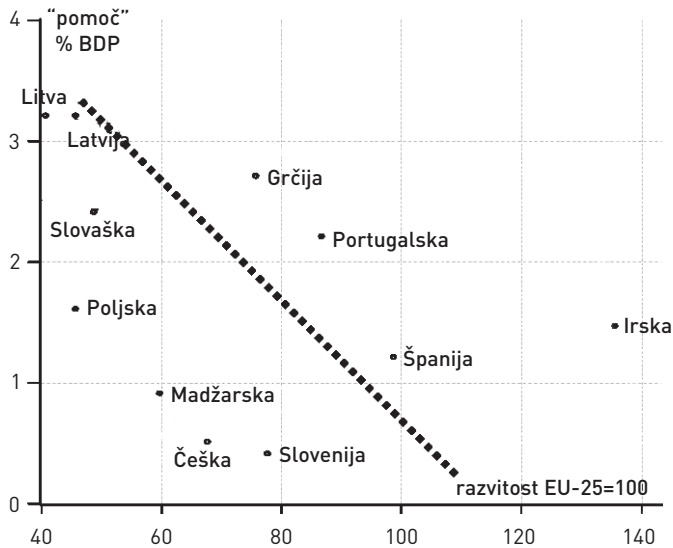
Vzemimo, da uveljavljanje »pravice do nerazvitosti« nima negativnih učinkov, da je nesposobnost črpanja začasna in da je za smiselnost in nesmiselnost prizadevanj za uveljavitev regij odločilna potencialna količina denarja, ki naj bi jo Slovenija pridobila iz EU. Ne gre zanemariti, da je bil skoraj desetletje eden od temeljnih ciljev Slovenije in drugih novink izražen z geslom »nazaj v Evropo«. Razumljivo, saj je bila EU s politično demokracijo in socialnim tržnim gospodarstvom privlačna, novinke pa so ob tem računale še na dobro plačane službe in subvencije. Res je, da je medtem model socialno tržnega gospodarstva v EU v veliki meri propadel, da je število dobro plačanih služb v EU majhno: Vendar tudi velikih subvencij, ki bi bistveno vplivale na razvoj, ne bo, saj se je darežljivost EU močno zmanjšala.

Lanskoletne nove članice EU (zanima nas samo osem nekdanjih socialističnih držav) zaostajajo za povprečjem Evropske unije mnogo bolj kot dežele, ki so se EU pridružile prej. Zato je razumljivo, da so pričakovale večjo pomoč pri približevanju povprečni razvitosti, posebno še, ker so politiki neprestano ustvarjali iluzije o velikih vsotah denarja, ki bodo prihajale iz Bruslja. Toda, kot kaže Slika 1, ki je pripravljena po podatkih ekonomistov iz Generalnega direktorata za ekonomske in finančne zadeve EU, so novinke v mnogo slabšem položaju, kot so bile »stare« kohezijske države (Grčija, Španija, Portugalska in Irska). Razloga sta vsaj dva: "big bang" širitev EU, ki je temeljila predvsem na političnih in ki je zanemarjala ekonomske vidike širitve, ter mnogo slabše gospodarsko stanje EU v primerjavi s stanjem ob prejšnjih širitvah.

Ocene fiskalnih učinkov pridružitve se razlikujejo, odvisne pa so predvsem od tega, odkod prihajajo. Hallet in Keermean (2005) iz Generalnega direktorata za ekonomske in finančne zadeve EU ocenjujeta, da bodo zaradi kopenhagenskega paketa nove članice mogle v razdobju 2004-2006 računati na skupno proračunsko malho vredno 40.9 milijard evrov. Istočasno priznavata, da bo dejanska malha mnogo skromnejša in da naj bi nove članice, skupaj s preostalo predpridružitveno pomočjo, dobile 31.4 milijarde evrov ali približno 2 odstotka njihovega BDP. Ko k temu prištejeta 14.6 milijard vplačil v proračun EU, kar naj bi bilo 0.9 odstotka BDP, se neto plačila iz bruseljske blagajne skrčijo na 16.9 milijarde evrov, kar je 1.1 odstotka BDP novih članic. Po teh izračunih naj bi Slovenija z bruto domačim produktom v višini 78 odstotkov BDP/capita petindvajseterice dobila 0.4 odstotke BDP, Češka (z 68 odstotki) 0.5, Madžarska (s 60) 0.9, Estonija (z 49) 2.4, Poljska (s 46) 1.6, Slovaška (s 46) 2.4, Latvija (z 41) in Litva (s 46) pa 3.2 odstotka BDP. To je mnogo manj, kot dobivajo Irska, Španija, Portugalska in Grčija. V letu 2003 je Španija (z BDP/capita na ravni 98.9 odstotkov EU-25, ali 90 odstotkov EU-15) dobila 1.2

odstotka, Grčija (z 80.6 ali 74) 2.2 odstotka in Portugalska (z 76.2 ali 67) 2.7 odstotka BDP. Celo Irska (s 135.7 ali 124) je dobila 1.4 odstotka BDP.

Slika 1
Spremenljiva darežljivost EU

Gornje ocene ne vključujejo odhodkovne strani proračunov, oziroma dejstva, da je velik del transferjev iz EU "dodatnih" in ne substitutov domačim preoračunskim izdatkom. Če dodamo predpridružitveno pomoč in lastne izdatke proračunov, naj bi se neto fiskalni učinki zmanjšali na 0.5 odstotka BDP; po posameznih novih članicah pa naj bi znašali: 0.1 odstotka na Češkem, 0.25 na Madžarskem, 0.3 v Sloveniji, 0.4 na Slovaškem, 0.6 na Poljskem, 1.4 v Estoniji, 1.7 v Latviji in 1.8 v Litvi. Avtorja ocenjujeta, da so absorpcijske kapacitete (zaradi administrativne nesposobnosti novih članic pridobiti sredstva) na ravni 62 odstotkov potencialnih sredstev, kar neto fiskalne učinke pridružitve močno približa ničli. Po njunem mnenju pa je vključevanje fiskalnih izdatkov (za uveljavitev *acquis communautaire*, sofinansiranja, nižje absorpcijske kapacitete in zahteve po vnaprejšnjih domačih plačilih kmetom) pri presoji fiskalnih učinkov zgrešeno.

Ocene fiskalnih učinkov, ki prihajajo iz novih članic EU, so precej drugačne. Predvsem upoštevajo tudi odhodkovno stran proračuna. Tako Kopits in Szekely (2002) ocenjujeta, da negativni fiskalni učinki za Češko, Estonijo, Madžarsko, Poljsko in Slovenijo znašajo med 3 in 4.75 odstotka njihovega

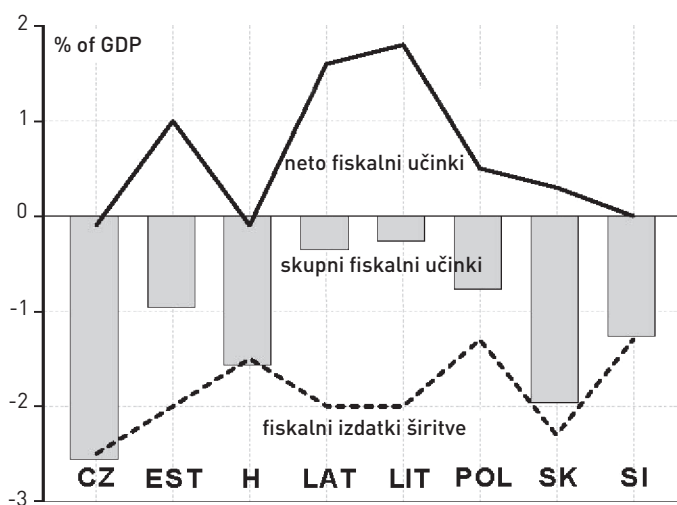
BDP, po Antczaku (2003) naj bi poslabšanje proračunskega položaja novih članic doseglo največ 3 odstotke njihovega BDP, po Mraku (2003) naj bi skupni negativni učinki za Slovenijo znašali približno odstotek, medtem ko Backe (2002) ocenjuje, da bo članstvo na kratek rok povečalo fiskalne zagate, ki pa bodo na srednje razdobje postale nevtralne. Ocene skupnih fiskalnih učinkov poljskih ekonomistov Dabrowskega, Antczakove and Gorzelaka (2004) pa so prikazane v Tabeli 4 in na Sliki 2.

Tabela 4
Fiskalni učinki članstva v EU

	CZ	EE	HU	LT	LV	PO	SK	SL
Neto fiskalni učinki	-0.1	1.0	-0.1	1.6	1.8	0.5	0.3	-0.0
Iz nacionalnih v proračun EU	-1.1	-1.1	-1.1	-1.1	-1.1	-1.1	-1.1	-1.1
Iz proračuna EU v nacionalne	+1.0	+2.1	+1.0	+2.7	+2.9	+1.6	+1.4	+1.1
Izdatki povezani s članstvom	-2.5	-2.0	-1.5	-2.0	-2.0	-1.3	-2.3	-1.3
Skupni neto fiskalni učinki	-2.6	-1.0	-1.6	-0.4	-0.3	-0.8	-2.0	-1.3

Vir: Dabrowski, Antzak and Gorzelak (2004)

Slika 2
Fiskalni učinki članstva v EU

Primerjava EU z nekdanjo Jugoslavijo se kar vsiljuje, saj so nekatere podobnosti presenetljive. Drži, da je bil razpad Jugoslavije samo stranska posledica propada socializma. Toda, razlike v stopnji razvitosti znotraj EU so na jugoslovanski ravni, razprave o novi finančni perspektivi postajajo vse bolj podobne nekdanjim jugoslovanskim. Revnejše republike in Kosovo so ves čas vztrajale na »pravici biti nerazvit« in so zato tudi ostale nerazvite. Bolj razvite republike so trdile, da so izkoriščane. Dejanski tokovi bogastva so bili neocenljivi. Podobno je v EU. Skromna predpristopna pomoč novim članicam je bila močno poudarjana, učinki odpiranja srednjeevropskih in baltičkih dežel, kot so poceni nakupi podjetij v brzopétih privatizacijah ali subvencioniranje tujih investitorjev – z davčnimi počitnicami, podarjanjem zemljišč, izgradnjo infrastrukture, ali celo direktno finančno pomočjo – pa so bili popolnoma spregledani.

Podobnosti segajo še dlje. Ali je identifikacija državljanov članic EU z Evropo močnejša, kot je bila identifikacija državljanov nekdanjih republik z Jugoslavijo? Ali tudi EU ni sestavljena iz prerazdelitvenih koalicij, ki so dovolj močne, da preprečijo spremembe, in prešibke, da jih uveljavljajo? Ali je demokratični deficit (v drugačni obliki) v EU kaj manjši kot je bil v Jugoslaviji? So državljani in članice EU res prepričani, da se skupna igra spleča? Ali ne bi v primeru dolgoročneje recesije začeli verjeti, da jih vsi drugi izkoriščajo?

Reference

- Antczak M (2003): Do acceding countries need higher fiscal deficits? **Studies and Analyses**, 260, CESER, Warsaw;
- Backe P (2002): Fiscal effects of EU membership for Central European and Baltic EU accession countries, **Focus on Transition** 2/2002, 151-164;
- Figura P. (2002): European Union Tax Rate Harmony: an Unattainable and Detrimental Goal, **New England Journal of International and Comparative Law**, Vol.8, 127-156;
- Dabrowski M., Antzak, M. in Gorzelak, M. (2004): **Fiscal Challenges Facing the New Member States**, presentation, 12th November 2004, CASE; www.case.com.pl;
- Hallet M. in Keereman F. (2005) Budgetary transfers between EU and the new Member States: manna from Brussels or a fiscal drag, **ECFIN Country Focus**, Vol.2, Issue 2, 1-6;
- Mencinger, J. in Mrak, M. (2003) Fiscal policy, public debt, and EU fiscal implications v Bohm, B., Frisch, H., Steiner, M. (uredniki) **“The Slovenian EU accession and its bilateral economic effects on Austria and Slovenia”** Graz, november 2003;

Mojmir Mrak^{1,2}

Naslednja srednjeročna finančna perspektiva Evropske unije in Slovenija

I. Uvod

Izkušnje kažejo, da so pogajanja o srednjeročnih finančnih perspektivah vedno bila ena od najbolj kompleksih pogajanj v okviru Evropske unije. To je razumljivo, saj se v teh pogajanjih države članice dogovorijo o vsebinskih prioritetah EU za naslednje srednjeročno obdobje ter o obsegu sredstev, s katerimi naj bi bile te prioritete finančno podprte v proračunu EU. Gre torej za pogajanja, ki posegajo v najgloblje vsebinske in finančne interese držav članic. Velik interesni naboj tega procesa nedvomno potrjuje tudi dosedanji potek pogajanj o finančni perspektivi za obdobje 2007-2013, vključno s propadlim vrhom EU junija letos, ki ga luksemburško predsedstvo kljub svoji relativno nevtralni poziciji ni uspelo pripeljati do uspešnega zaključka.

Glede na zastavljen koncept posveta, ki naj bi se ukvarjal s strateškimi usmeritvami in ne le s pragmatičnimi odzivanji Slovenije na vprašanja EU v luči sprejemanja naslednje finančne perspektive, sem svoj prispevek razdelil v tri dele. V *prvem delu* bom govoril konceptualnih problemih proračuna EU, zaradi katerih le-ta takšen kakršen je sedaj nima praktično nobenih možnosti, da bi postal pomembnejši instrument vodenja ekonomske politike na nivoju EU. V naslednjem, to je *drugem delu*, bom podal svojo oceno tako dosedanjega poteka in trenutnega stanja v pogajanjih o naslednji srednjeročni finančni perspektivi EU kakor tudi oceno o tem, kakšen proračun EU je realno pričakovati, da bo sprejet za naslednje srednjeročno obdobje. *Tretji del* prispevka pa bom v celoti posvetil obravnavi srednjeročne finančne perspektive EU z vidika Slovenije. V tem okviru bom najprej govoril o specifičnem položaju Slovenije v teh pogajanjih, ki v pomembni meri opredeljujejo tako naše cilje v pogajanjih, kakor tudi našo pogajalsko pozicijo v tem procesu. Temu pa bo sledila še kratka predstavitev mojih pogledov na povezanost srednjeročne finančne perspektive EU z nekaterimi aktualnimi »domaćimi« razvojnimi in finančnimi temami, povezanimi z napor za pospešitev strukturnih sprememb v državi.

¹ Profesor na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani.

² Za komentarje na osnutek teksta se zahvaljujem Emilu Erjavcu, Igorju Mallyju, Vasji Rantu in Urošu Vajglu, seveda pa odgovornost za stališča izražena v tekstu ostaja izključno moja.

II. Konceptualni problemi proračuna EU in njihovo dolgoročno reševanje

Proračun EU je izrazito majhen po svojem obsegu, saj predstavlja vsega okoli 1 % BND držav članic³. To pa je razumljivo, saj se iz njega financirajo samo tiste politike, za katere so se države članice dogovorile, da jih bodo izvajale na evropskem nivoju. Tako je povsem logično, da je velika večina izdatkov proračuna EU, kar okoli 85 %, namenjena financiranju samo dveh politik, to sta skupna kmetijska politika ter kohezijska politika oziroma politika uravnoteženega razvoja regij v okviru EU. Že samo dejstvo, da so izdatki proračuna EU osredotočeni na izrazito majhno število ekonomskih politik, jasno kaže na to, da med državami članicami do sedaj ni bilo pripravljeno, da bi evropski proračun uporabljale kot pomembnejši instrument vodenja ekonomske politike EU. Države članice preprosto niso pripravljene, da bi EU proračun prevzel vsaj nekatere od nalog, ki jih v nacionalnih državah prevzemajo državni proračuni, čeprav s stališča ekonomske teorije in prakse za to obstajajo argumenti. Zelo logično bi npr. bilo, da bi EU proračun prevzel določeno vlogo fiskalnega stabilizatorja na evropski ravni, saj bi se na ta način vsaj del fiskalne politike izvajal na isti ravni kot se sedaj izvaja monetarna politika. Poleg tega obstajajo še argumenti v prid prenašanja nekaterih novih politik na nivo EU⁴.

Drugi konceptualni problem proračuna EU je način njegovega financiranja. Dejstvo, da se ta proračun v pretežni meri, to je v približno 75 %, financira s prispevki držav članic, samo po sebi osredotoča pogajanja o finančni perspektivi EU na vprašanja o tem, koliko bo posamezna država vplačala v proračun in koliko bo iz njega dobila. Prav zaradi načina financiranja proračuna je dogovor o vsebini predvidenih izdatkov EU za naslednje srednjeročno obdobje običajno podrejen sprejemu dogovora o neto finančnih pozicijah vsake posamezne države članice. Finančna sredstva posameznih evropskih politik se ne razdeljujejo enakomerno, zato posamezne države članice podpirajo tiste poli-

³ Javne finance držav članic, torej proračun države, proračun lokalnih skupnosti in proračuni drugih javnih blagajn, so običajno na nivoju preko 40 % njihove BND.

⁴ S teoretičnega vidika bi bilo v EU, za katero veljajo štiri svoboščine (prost pretok dela, kapitala, blaga in storitev), smiselno razmišljati o izvajanju ekonomskih politik na skupni ravni, če sta zato izpolnjena dva pogoja. Prvič, kadar se lahko ob izvajanju na nacionalni ravni pomemben del ekonomskih učinkov (bodisi koristi, bodisi stroškov) prelije v ostale države članice in ne pride do optimalne ravni izvajanja politike, ker si nacionalne ravni prizadevajo bodisi za previsok (v primeru negativnih zunanjih učinkov) bodisi za prenizek nivo izvajanja (v primeru pozitivnih zunanjih učinkov). Drugič, kadar imajo državljani EU podobne preference glede izvajanja posamezne ekonomske politike. Ob upoštevanju teh dveh pogojev se zdi na ravni EU najbolj smiselno izvajanje stabilizacijske politike (visoki zunanji učinki zaradi proste trgovine, homogene preference zaradi monetarne unije), skupne obrambne in varnostne politike (zunanji učinki visoki zaradi ekonomij obsega, preference državljanov dokaj homogene, problem so predvsem preference političnih elit, ker gre za eno od osnovnih državotvornih funkcij), raziskovalno-razvojne politike (visoki pozitivni zunanji učinki), diskusija pa je možna tudi o delih davčne politike (predvsem pri davkih na zelo mobilno davčno osnovo, kot so npr. davki na kapital) ali o celo o redistributivnih politikah (problem pri slednjih je, da so preference državljanov EU in s tem tudi politične preference na tem področju precej heterogene, čeprav bi bilo z vidika učinkovitosti izvajanje na skupni ravni bolj smiselno).

tike EU, kjer pričakujejo večji finančni izkupiček – takšna je npr. francoska in irska podpora večjemu obsegu sredstev skupne kmetijske politike, italijanska podpora sredstvom namenjenih vseevropskim omrežjem, belgijska in finska podpora večanju sredstev namenjenih raziskavam in razvoju. Razumljivo je, da v tako zasnovanem sistemu financiranja proračuna EU ekonomske politike dejansko postanejo instrument za to, da se sredstva, zbrana v okviru evropskega proračuna, porazdelijo med njene članice čimbolj »pravično«, ne pa instrument, ki naj bi zagotavljal, da se ta sredstva porabijo za namene, ki jih je ekonomsko najbolj »učinkovito« zadovoljevati na nivoju EU kot celote.

Posledica dejstva, da so pogajanja o evropskem proračunu osredotočena na t. i. »*juste retour*« problem, so neposredno povezana z naslednjim konceptualnim problemom evropskega proračuna, to pa so različni korektivni instrumenti, s katerimi se želi doseči, da bi se finančno breme največjih neto plačnic v proračun EU nekoliko zmanjšalo. Gre zlasti za t. i. »*popust VB*«, sprejet že davnega leta 1984, pa tudi za odpustke Avstriji, Nemčiji, Nizozemski in Švedski sprejete leta 1999 v okviru pogajanj o finančni perspektivi za obdobje 2000-2006. Tako *juste retour* problem kot tudi problem popusta VB in vsi ostali popusti pri vplačilih v evropski proračun so v neposredni povezavi z njegovo strukturo izdatkov. Leta ni rezultat temeljitega in argumentiranega ekonomskega premisleka, temveč rezultat ekonomsko političnega odnosa sil med državami članicami v obdobju zadnjih 50 let. Evolucija proračuna EU v tem obdobju je imela dinamiko, ki je bila v marsičem počasnejša od dinamike velikih vsebinskih sprememb, s katerimi je bila soočena EU v zadnjih desetletjih. Med te sodijo ne le njene številne širitve praviloma z državami, ki so bile manj razvite od starih članic, temveč tudi ustvarjanje skupnega trga, skupne valute ter zametkov skupne varnostne in zunanje politike. V tem kontekstu je npr. skupna kmetijska politika, ki je bila ob svoji uvedbi smiseln odgovor EU na takratne izzive, s časom vse manj odražala vsebinsko prioriteto EU v novih razmerah. Kljub spremenjenim razmeram pa je ta politika v proračunu EU ohranjala dominantno mesto in to predvsem zaradi močnih interesov največjih prejemnic kmetijskih subvencij, predvsem Francije. Podobna preživetost velja za popust VB. Medtem ko je v času uvedbe imel določeno ekonomsko logiko, pa ga danes z vsebinskega vidika ni več mogoče racionalno braniti. Popust VB torej ostaja v proračunu EU, ne zaradi tega, ker bi bil ekonomsko upravičen, temveč zato, ker je sestavni del tistega dela *acquisa*, za katerega spremembo je potrebno soglasje vseh držav članic, torej tudi Velike Britanije.

Vsi ti konceptualni problemi evropskega proračuna se zelo jasno odražajo v sedanjih pogajanjih o finančni perspektivi za obdobje 2007-2013 in z gotovostjo

je mogoče trditi, da se bodo ponovili tudi v pogajanjih za obdobje po letu 2013, v kolikor države članice ne bodo zmogle pripravljenosti za njihovo preseganje. Namesto ponavljanja že videnega, kjer bi bila pogajanja ponovno osredotočena na obrobne spremembe posameznih proračunskih postavk in na dogovor o zadovoljivih neto pozicijah, bi veljalo vložiti strokovni in politični napor za to, da se evropski proračun konceptualno spremeni, tako da bi pogajanja za finančno perspektivo EU za obdobje po letu 2013 temeljila na vsebinsko novem konceptu. V tem kontekstu se mi zdi zelo smiseln predlog, ki ga je predstavil angleški profesor ekonomije ter znani strokovnjak za EU finance Iain Begg. Zavzema se za to, da naj se takoj po zaključku pogajanj o finančni perspektivi za obdobje 2007-2013 pristopi k pripravi poglobljene analize evropskega proračuna in njegove vloge v ekonomski politiki EU. Ta analiza, ki bi jo pripravila skupina neodvisnih strokovnjakov z mandatom, da pregleda vse vidike proračuna EU, naj bi predstavljala strokovno podlago za politično razpravo med državami članicami in EU institucijami za politične odločitve, ki bi jih bilo potrebno sprejeti nekje do leta 2011 z namenom, da se reformirani proračun EU uveljavi za obdobje po letu 2013. Brez dvoma gre za zelo smel predlog, ki ga ne bo mogoče uveljaviti brez politične zavezanosti držav članic za konceptualno spremembo proračuna EU. V kolikor te pripravljenosti ne bo, potem nam mora že biti danes jasno, da se bomo v finančnih pogajanjih za obdobje po letu 2013 srečevali z zelo podobnimi problemi, s katerimi se soočamo v sedanjih pogajanjih, ti problemi pa so zopet zelo podobni tistim v pogajanjih za Agendo 2000 pred sedmimi leti. Skratka, »dèjà vu« situacija.

III. Finančna perspektiva EU za obdobje 2007-2013

3.1. Pogajanja do junijskega vrha EU in njihov propad

Finančna perspektiva EU za obdobje 2007-2013 je dejansko že izgubljena s stališča odpravljanja ali vsaj resnejšega zmanjševanja konceptualnih problemov, o katerih je bilo govora v prejšnjem poglavju. Ključni problemi, s katerimi se soočamo v teh pogajanjih, so zelo podobni tistim, ki so bili na mizi v pogajanjih pred sedmimi leti. Ponovno gre za tri ključne probleme. Prvič, kolikšen naj bo skupni obseg izdatkov proračuna EU. Tesno povezana s pogajanja o tem problemu so pogajanja o strukturi izdatkov, pri čemer naj bi le-ta odražala vsebinske izzive, s katerimi se bo soočala EU. Tretji problem pa seveda je, kako razdeliti breme financiranja evropskega proračuna. Ker države niso pripravljene spremeniti sistema financiranja EU, je razumljivo, da so tu pogajanja dejansko osredotočena na vprašanja popusta VB ter neto finančnih pozicij posameznih držav, zlasti tistih, ki naj bi bile največje neto plačnice v proračun EU.

Osnovo za pogajanja o finančni perspektivi EU za obdobje 2007-2013 predstavlja predlog prejšnje sestave Evropske komisije iz februarja 2004. V tem predlogu so korektno identificirani ključni izzivi, s katerimi se danes soočajo države EU. Gre za (i) izvajanje obnovljene Lizbonske strategije, ki naj bi zagotovila doseganje višje gospodarske rasti in zaposlenosti v EU, (ii) zmanjševanje ekonomskih in socialnih razlik v razširjeni Uniji, ki ji zaradi vstopa revnejših držav grozi prepad v razvitosti med starimi in novimi članicami, (iii) nadaljnjo reformo skupne kmetijske politike, ki ustvarja vsega skupaj 2-3 % bruto dodane vrednosti EU, a prejema preko 40 % vseh proračunskih izdatkov EU ter (iv) skupno varnostno in obrambno politiko, ki bo kos izzivom 21. stoletja.

Za uspešno soočanje s temi izzivi – glede tega obstaja visoka stopnja soglasja med državami članicami – in ob upoštevanju že sprejetih obvez EU glede skupne kmetijske politike bi bilo po mnenju Komisije potrebno obseg izdatkov postaviti na nivo 1,14 % BND držav članic EU. V nasprotju s Komisijo, katere koncept je podprla tudi večina držav članic, pa je šesterica držav, ki so največje neto plačnice v proračun EU, predlagala, da proračun skupnosti ne sme preseči 1 % BND.

Celoten potek pogajanj v obdobju od februarja 2004 pa vse do enega meseca pred vrhom EU junija 2005 je bil tako dejansko usmerjen izključno na diskusijo med državami članicami o obsegu proračuna, posledično s tem pa tudi o strukturi njegovih izdatkov. V teh pogajanjih se je dejansko že pred omenjenim vrhom izkazalo, da bi države članice bile pripravljene priti do soglasja na nivoju izdatkov 1,03 % BND, kar je zelo blizu predloga šesterice in je za preko 100 mlrd EUR manj od tistega, kar je predlagala Komisija⁵.

Razumljivo je, da je zmanjšanje predvidenih proračunskih izdatkov, ki ga je predlagalo luksemburško predsedstvo, pomenilo tudi "manj Evrope". To še toliko bolj, ker je bil zaradi dogovora iz oktobra 2002 obseg sredstev za prvi steber skupne kmetijske politike zmanjšan le marginalno. S stališča izzivov razširjene EU bi bila glavna žrtev predlaganega zmanjšanja izdatkov Lizbonska strategija, ki naj bi v vsebinskem smislu bila osnovna pospešenega razvoja EU v naslednjem srednjeročnem obdobju. Za cilje Lizbonske strategije je bilo

⁵ Za opredelitev skupne višine izdatkov proračuna EU sta možna dva osnovna pristopa, ki sta jasno prisotna tudi v pogajanjih o finančni perspektivi za obdobje 2007-2013. Prvi od njiju je, da se opredelijo vsebinski prioritete EU za naslednje srednjeročno obdobje, temu pa sledi izračun sredstev, ki so potrebna za realizacijo teh prioritet. To je bil pristop, na katerem je temeljil predlog Komisije in ga je dejansko podpirala večina držav članic, zlasti tistih, ki so neto prejemnice. Drugi pristop pa seveda je, da se najprej opredeli zgornja meja izdatkov, v tem okviru pa se potem sredstva razdelijo po vsebinskih prioritetah. Prav na takšnem pristopu je temeljil predlog šesterice neto plačnic. Dosedanji potek pogajanj jasno kaže, da bo v pogajanjih o evropskih financah za obdobje 2007-2013 ta pristop prevladal pri opredeljevanju zgornje meje izdatkov proračuna EU.

v predlogu za junijski vrh za blizu 40 % manj sredstev kot v predlogu Komisije. Do bistveno manjših zmanjšanj – red velikosti približno 10 % – je prišlo tudi na področju kohezijskih sredstev, vendar pa je na tem področju bolj kot obseg zmanjšanja problematična struktura njihove porazdelitve po državah. Kljub temu, da naj bi se ravnotežje med sredstvi namenjenimi novim in staram državam članicam tekom naslednje finančne perspektive prevesilo močno v korist novim državam članicam, naj bi v povprečju kar 45 % vseh kohezijskih sredstev še vedno bilo namenjeno za stare države članice

Postavlja se seveda vprašanje, zakaj je prav Lizbonska strategija, ki je za prihodnost vitalnega pomena in ki jo sicer vse države članice načelno podpirajo, daleč največ izgubila v »proračunskem trgovanju« in je bila dejansko obravnavana kot nekakšna proračunska rezerva, ki jo je z najmanj težavami mogoče bistveno skrčiti. Razlog je preprosto v tem, da Lizbonska strategija v pogajanjih ni imela resničnih sponzorjev. Praktično vse države članice so namreč v pogajanjih imele neko drugo področje, katero je zanje predstavljalo višjo stopnjo prioritete kot Lizbonska strategija.

Tako so številne države – praktične vse nove države članice in tudi manj razvite stare članice – v pogajanjih dale absolutno prioriteto kohezijskim sredstvom. Ta sredstva se namreč delijo med upravičene države po principu »nacionalnih ovojníc«, kar pomeni, da država ob zaključku pogajanj natančno ve, do kolikšnega obsega kohezijskih sredstev bo imela dostop v naslednjih 7 letih. Za razliko od tega pa naj bi se večina sredstev namenjenih uresničevanju ciljev Lizbonske strategije delila med države članice po principu »odličnosti«, kar pomeni, da bodo subjekti iz držav morali zanje konkurirati na razpisih. Ker manj razvite države članice praviloma ocenjujejo, da bodo njihovi subjekti na razpisih za sredstva EU iz naslova Lizbonske strategije relativno manj uspešni od njihovih konkurentov iz razvitih držav, je razumljivo, da so pripravljene žrtvovati »potencialna« sredstva iz tega naslova za »zagotovljena« sredstva iz naslova kohezije. Gre torej za preprosto logiko boljše vrabec v roki kot golob na strehi.

Tudi neto plačnice v proračun EU so imele v pogajanjih vsaj eno prioriteto, ki je bila za njih bolj pomembna od ciljev Lizbonske strategije. Ključnega pomena za te države je bilo doseči čim manj neugoden neto plačniški položaj in za doseg tega cilja so bile pripravljene žrtvovati nekatere druge cilje, vključno z Lizbonsko strategijo. Dodatna argumentacija v tej smeri je občasno bila še, da ni povsem jasno, kolikšna je resnična dodana vrednost EU sredstev za te namene. S strani te skupine držav je bilo pogosto slišati, da je

večjo stopnjo doseganja Lizbonskih ciljev mogoče doseči tudi z večjimi napori v okviru nacionalnih proračunov.

Ne gre pa pozabiti še enega izrazito pragmatičnega dejstva, zaradi katerega so bile države članice pripravljene na tako drastično krčenje sredstev za Lizbonsko strategijo. Gre za preprosto dejstvo, da je obseg sredstev za te namene klub radikalnemu zmanjšanju od predloga Komisije še vedno bistveno višji kot je v sedanji finančni perspektivi.

Predstavljeni primer drastičnega krčenja proračunskih sredstev EU na postavitki, s katero naj bi se finančno podprla tista vsebinska prioriteta, za katero vse države članice EU ocenjujejo kot ključno za dolgoročni razvoj EU, zelo jasno kaže na to, da je s konceptom evropskega proračuna nekaj res hudo narobe. Kljub temu pa pogajanja o naslednji finančni perspektivi niso propadla na junijskem vrhu zaradi slabosti na odhodkovni strani proračuna EU, temveč zaradi problemov, kako dogovorjene izdatke financirati. Bolj konkretno, stvar je propadla, ker države niso uspele najti dogovora o tem, kako naj neto plačnice pridejo do za njih še sprejemljivega neto plačniškega položaja.

Čeprav je na junijskem vrhu kar 5 držav članic formalno nasprotovalo zadnjemu predlogu luksemburškega predsedstva, pa ti »ne-ji« nimajo enake teže. Po moji oceni je bil predlagani dogovor resnično nesprejemljiv samo za Veliko Britanijo, ki se preprosto ni bila pripravljena odpovedati popustu VB oziroma je revidiranje te pravice pogojevala z nesprejemljivo visokimi stroški za nekatere druge države članice⁶. Da je bil britanski »ne« res predvsem obramba pridobljenih pravic v obliki popusta VB, ne pa njihovo resnično prizadevanje za sicer potrebno konceptualno spremembo proračuna EU, utemeljujem z naslednjima dvema dejstvoma. Prvič, Velika Britanija je podprla dogovor o kmetijstvu še ne tako davnega oktobra 2002 na vrhu EU v Bruslju in nato še enkrat, to je decembra 2003, ko je sopodpisala pismo šesterice neto plačnic. V tem pismu je jasno zapisano, da se podpisnice zavzemajo za omejitev izdatkov proračuna EU na 1 % BND ob spoštovanju veljavnost kmetijskega dogovora iz oktobra 2002. Drugič, Velika Britanija vse do treh tednov pred junijskim vrhom ni izpostavljala zahteve po konceptualni reformi proračuna EU. To je storila šele v trenutku, ko je luksemburško predsedstvo ob podpori praktično vseh ostalih 23

⁶ Poleg za Veliko Britanijo je bil po mojem mnenju predlagani luksemburški kompromis v tistem trenutku resnično nesprejemljiv morda le še za Nizozemsko, saj naj bi država tudi v bodoče ostala nesorazmerno velika neto plačnica. Za preostale tri države, ki so junija sicer zavrnilo kompromis, to so Španija, Švedska in Finska, pa tvegam oceno, da bi dogovor sprejele, v kolikor bi obstajala realna možnost, da do njega resnično pride. Njihov »ne« je mogoče razumeti bodisi kot krepitev pogajalske pozicije za nadaljevanje pogajanj, bodisi kot odgovor na nekatere probleme, do katerih je prišlo v zadnjem krogu pogajalskega procesa.

držav članic predlagalo, da zaradi bistveno spremenjenih razmer od časa, ko je bil popust VB sprejet, do danes, pride do določenih korekcij le-tega⁷.

Predlog naslednje finančne perspektive, ki je bil zavržen na junijskem vrhu, je mogoče oceniti kot izrazito pragmatičen poskus luksemburškega predsedstva, da zaključi pogajanja v juniju letos. Gre za predlog, ki je v finančnem smislu dejansko predstavlja uveljavitev predloga šesterice neto plačnic, v vsebinskem smislu pa predlog ne odraža vsebinskih prioritet EU za naslednje srednjeročno obdobje, glede katerih sicer obstaja visoka stopnja soglasja med državami članicami. Da je predlog finančne perspektive močno vprašljiv s stališča vsebinskih izzivov, pred katerimi stoji EU, govori preprosto dejstvo, da je struktura izdatkov celo nekoliko slabša kot v sedanjih finančnih perspektivi. V njej še vedno dominira kmetijstvo s preko 40 %, katerega relativni pomen v evropskem gospodarstvu je majhen in se še zmanjšuje, premalo sredstev pa je namenjeno doseganju ciljev Lizbonske strategije, v tem okviru še zlasti raziskavam in razvoju, ter področjem, na katerih Evropa prevzema nove obveznosti, kot sta npr. področji notranje in zunanje varnosti.

3.2. Kaj je pričakovati od nadaljevanja pogajanj?

Dilema, pred katero stoji EU po propadu junijskih pogajanj, je naslednja. Ali naj se Evropa loti temeljitejše oziroma konceptualne reforme evropskega proračuna in postavi na pogajalsko mizo vse ključne nerešene proračunske probleme, od obsega in strukture izdatkov, ki naj bi bila bližje strukturi predlagani v »Sapirjevem« poročilu⁸ in bi bolj odražala vsebinske prioritete razširjene EU, preko načina financiranja EU, v katerem bi bistveno večje mesto morali dobiti lastni finančni viri EU, bodisi da je to evropski DDV ali kak drugi evro davek, do problemov, povezanih s popustom VB in drugimi oblikami kompenzacij. To je smer, za katero se je neposredno po bruseljskem vrhu

⁷ Popust VB je bil uveden leta 1984 v razmerah, ko je bila Velika Britanija med manj razvitimi članicami tedanje EU in je bil zaradi tega njen neto plačniški položaj neproporcionalno velik v primerjavi z nekaterimi drugimi državami članicami, zlasti s Francijo. Velika Britanija bi bila tako velika neto plačnica iz dveh razlogov. Prvič, država bi dobila relativno malo sredstev iz naslova kmetijstva, ki je takrat še bolj dominiralo v strukturi izdatkov proračuna EU kot danes. Drugič, v proračunu EU je bilo takrat na razpolago relativno malo sredstev za razvoj manj razvitih delov EU.

⁸ Gre za poročilo skupine osmih strokovnjakov pod vodstvom Andre Sapirja, kateri je bil dan mandat, da prouči posledice dveh strateških gospodarskih ciljev EU v obdobju do leta 2010, to pa sta realizacija ciljev zastavljenih v Lizbonski strategiji in zagotovitev procesa kohezije v razširjeni EU. Skupina je bila naprošena, da analizira celoten sistem evropskih ekonomskih politik ter na tej osnovi predlaga strategijo, ki bi zagotavljala sočasno doseganje hitrejše gospodarske rasti v Evropi in kohezije v razširjeni EU. Glede proračuna EU je v »Sapirjevem poročilu« predlagano, da naj bi bil skupni obseg izdatkov za ekonomske namene na nivoju okoli 1 % BND, struktura pa naj bi bila približno naslednja: Prvič, za kmetijstvo bi bilo namenjeno vsega 15 % vseh izdatkov (sedaj okoli 45 %). To dejansko pomeni, da se predlog zavzema za vsaj delno renacionalizacijo skupne kmetijske politike. Drugič, za kohezijo bi bilo namenjeno okoli 35 % vseh izdatkov (približno toliko kot sedaj). Skupina predlaga, da naj bi dostop do sredstev bil omejen na nove države članice, med starimi pa bi sredstva lahko dobile še Portugalska, Grčija ter regije na vzhodu Nemčije ter na jugu Italije. Tretjič, za doseganje Lizbonskih ciljev bi bilo namenjeno okoli 50 % vseh izdatkov (sedaj okoli 20 %).

zavzemalo britansko predsedstvo, pri čemer ni pomembno, ali je ta usmeritev bila mišljena resno ali zgolj kot manevar za branjenje popusta VB.

V bilateralnih razgovorih z britanskim predsedstvom, ki so potekala od julija do konca septembra letos, je velika večina držav članic zavrnila predlagani pristop. Te se zavzemajo za nadaljevanje pogajanj o naslednji finančni perspektivi na dveh med seboj povezanih izhodiščih. Prvič, da je dogovor potrebno doseči čim prej, po možnosti do konca letošnjega leta, in drugič, da je v tem časovnem okviru realno iskati dogovor na osnovi luksemburškega predloga. Čeprav so vse te države soglasne, da luksemburški predlog v vsebinskem smislu ni najboljši, pa je po njihovem mnenju tisti najmanjši skupni imenovalec, na osnovi katerega bi bilo mogoče v relativno kratkem času priti do dogovora. Zaradi konceptualnih težav evropskega proračuna in zaradi dogovora glede skupne kmetijske politike, so države članice pač sprijaznjene s tem, da samo odlašanje dogovora ne more prispevati k bistveno boljši končni rešitvi. Prav časovna dimenzija pogajanj pa je eden njenih zelo pomembnih vidikov za številne države. Odlaganje dogovora o naslednji finančni perspektivi bi namreč daleč najbolj prizadelo tiste države, ki bodo znatne prejemnice kohezijskih sredstev, med temi pa še zlasti nove države članice. To, da bodo prav nove države članice največ izgubile, v kolikor ne pride do dogovora, je eden od ključnih političnih dejavnikov v prid hitrega zaključka pogajanj in stare članice, vključno s sedaj predsedujočo Veliko Britanijo, si ne želijo tovrstne odgovornosti za predolgo odlaganje dogovora.

Realno je torej pričakovati, da se bodo pogajanja o naslednji finančni perspektivi nadaljevala in tudi zaključila na osnovi luksemburškega predloga, čeprav se to lahko zgodi globoko v letu 2006. Z dokaj veliko stopnjo gotovosti je mogoče napovedovati, da bo skupni obseg izdatkov ostal na »luksemburškem« nivoju okoli 1,03 % BND, do vsaj določenih sprememb pa bo seveda prišlo v njihovi strukturi. Tako je v tem trenutku realno pričakovati, da bodo kohezijski izdatki za nove države članice ostali na bolj ali manj nespremenjenem obsegu. Poleg tega je mogoče pričakovati določeno povečanje proračunskih sredstev namenjenih uresničevanju ciljev Lizbonske strategije, v tem okviru pa še zlasti za raziskave in razvoj. Težko pa je v tem trenutku ocenjevati, od kod se bo financiralo to povečanje lizbonskih izdatkov. Kandidata sta predvsem dva, sredstva za kohezijo namenjena starim državam članicam, ter sredstva za kmetijstvo, ali pa seveda kombinacija obojega. Tudi pri izdatkih za kmetijstvo bi varčevanje lahko prišlo iz dveh virov. Eno je zmanjšanje izdatkov za prvi steber oziroma njihovo delno nadomeščanje z nacionalnimi viri (delna renacionalizacija kmetijske politike) in / ali zmanjševanje sredstev za razvoj podeželja.

Ključno vprašanje, od katerega bo odvisen dokončen dogovor o naslednji finančni perspektivi, pa slej ko prej ostaja isto, kot je bilo na EU vrhu junija letos. Gre za vprašanje, kako priti do sprejemljivega neto proračunskega položaja za največje plačnice v proračun EU in kako v tem okviru reševati problem popusta VB. Zelo realno je pričakovati, da bo ena osrednjih točk nadaljevanja pogajanj t. i. »revizijska klavzula«, s katero naj bi se države članice dogovorile o dinamiki priprave temeljitejših reform, zlasti o reformi skupne kmetijske politike ter reformi popusta VB, tako da bi le-te že bile polno vgrajene v finančno perspektivo EU za obdobje po letu 2013. Osebo tudi ne bi bil presenečen, če bi v kontekstu iskanja kompromisa o dikciji revizijske klavzule, to je o vsebini reform in dinamiki njihove uveljavitve, v zadnjem krogu pogajanj prišlo do predloga o skrajšanju naslednje finančne perspektive s 7 na 5 let.

Ocenjuje se, da bo finančna perspektiva EU za obdobje po letu 2006 – ne glede na to, ali bo sprejeta do konca letošnjega leta ali pa drugo leto – po svojih osnovnih značilnosti blizu tistega, kar je luksemburško predsedstvo predložilo na pogajalsko mizo junija letos. Ob tem pa ne gre povsem izključiti tudi scenarija, da do dogovora o finančni perspektivi sploh ne bo prišlo v tem času, kar pa bi še poglobilo krizo medsebojnega zaupanja v razširjeni Evropi.

IV. Slovenija v luči naslednje finančne perspektive EU

4.1. Obdobje do junijskega vrha EU

V pogajanjih o finančnem svežnju vstopa naše države v EU, ki je opredeljeval finančne tokove med Slovenijo in proračunom EU v obdobju 2004-2006, je bila naša država v dokaj neugodnem položaju. Kot najbolj razvita med vsemi državami kandidatkami je bila skupaj s Ciprom v teh pogajanjih dejansko obravnavana kot nekakšen »bogataš med reveži«. To je imelo za posledico, da ima v obdobju 2004-2006 Slovenija znatno bolj omejen dostop do sredstev proračuna EU, zlasti do njegovega kohezijskega dela, kot stare države članice na podobni stopnji gospodarske razvitosti kot naša država.

V pogajanjih o naslednji finančni perspektivi je ta status povsem spremenjen. V teh pogajanjih naša država prvič nastopa kot polnopravna članica razširjene EU in temu primerno si je tudi zastavila cilj, ki naj bi ga dosegla v pogajanjih. Glede na konceptualne probleme, povezane s pogajanjem o proračunu EU, o katerih je bilo govora v drugem poglavju prispevka, je razumljivo, da si je tudi Slovenija svoj cilj zastavila zelo pragmatično. Ta cilj bi bilo mogoče povzeti z naslednjim: V pogajanjih o naslednji finančni perspektivi si mora Slovenija izboriti dostop do tolikšnega obsega sredstev iz proračuna EU, ki

bo primerljiv s starimi državami članicami EU na podobni stopnji razvitosti kot je naša država. To pa z drugimi besedami pomeni, da je za Slovenijo, podobno kot za praktično vse druge nove države članice in tudi nekatere stare članice, prioriteten cilj pogajanj doseči primeren dogovor o kohezijski ovojnicni za obdobje 2007-2013. Obstajajo seveda tudi cilji na drugih področjih, vendar so ti dejansko podrejeni doseganju kohezijskega cilja, ki pomeni daleč največji obseg dodeljenih sredstev v obliki nacionalnih ovojnic.

Prav pri doseganju svojega osnovnega cilja v pogajanjih o naslednji finančni perspektivi pa je Slovenija soočena z dejstvom, da je država kot celota po BDP na prebivalca zelo blizu meje 75 % povprečja razvitosti EU, prav to pa je meja, ki opredeljuje dostop do daleč največjega dela sredstev za kohezijske namene. V tem kontekstu je bilo za Slovenijo ključnega pomena, da se pogajanja končajo čim prej oziroma v času, ko bodo osnovo za izračun upravičenosti za dostop do teh sredstev še predstavljali statistični podatki za obdobje 2000-2002.

V primeru, da bi se pogajanja o naslednji finančni perspektivi končala na osnovi luksemburškega paketa junija letos, bi kljub nedvomnim pomanjkljivostim tega dogovora s stališča EU kot celote, s stališča Slovenije bilo ta dogovor mogoče oceniti kot vsebinsko sprejemljiv, s finančnega stališča pa celo kot dober. Zakaj? Z vsebinskega stališča bi bil sprejemljiv, ker bi nam predvidena kohezijska ovojnica sredstev za kohezijske namene omogočala, da sami del teh sredstev razporedimo za Lizbonske cilje. S finančnega stališča pa bi nam predviden dogovor omogočal dostop do kar 3 krat večjega letnega obsega sredstev za kohezijske namene kot v sedanji finančni perspektivi. Poleg tega bi na osnovi luksemburškega predloga Slovenija tudi v naslednji finančni perspektivi lahko ostala neto prejemnica sredstev iz bruseljske blagajne, kar je mnoge skrbelo v zadnjih letih. Pa ne samo to. Neto pozitivni finančni položaj naše države bi se namreč lahko celo bistveno izboljšal v primerjavi z obdobjem 2004-2006^{9,10}.

⁹ Kaj je »neto finančni položaj« države članice? Gre za razliko med obsegom sredstev, ki jih država članica prejema iz proračuna EU, in obsegom sredstev, ki jih ta ista država članica vplačuje v bruseljsko blagajno iz lastnega proračuna. Čeprav je osnovna logika koncepta »neto finančnega položaja« dokaj jasna, pa ta vendarle povzroča številne težave, ki v osnovi izvirajo iz dejstva, da je potrebno razlikovati med njegovima dvema pojavnima oblikama.

- Prvo obliko predstavlja »predvideni neto finančni položaj« države v naslednji finančni perspektivi. Ta predstavlja razliko med predvidenimi maksimalnimi prejemki te države iz proračuna EU, gre za prejemke ob polnem črpanju razpoložljivih sredstev iz bruseljske blagajne ter njenimi predvidenimi maksimalnimi vplačili v proračun EU. Gre torej za plansko kategorijo, le-ta je neposredno predmet pogajanj, ki bo znana za vsako državo članico in vsako leto obdobja 2007-2013 neposredno ob zaključku pogajanj.
- Druga pojavna oblika koncepta »neto finančnega položaja« pa je »dejanski neto finančni položaj« države članice, ki primerja dejanske prejemke te države iz proračuna EU ter njena dejanska vplačila v bruseljsko blagajno. Gre torej za kategorijo, ki jo bo mogoče izračunati šele ex-post. Za celotno obdobje naslednje finančne perspektive bo »dejanski neto finančni položaj« znan šele po letu 2013, ko bodo na razpolago podatki o dejanskih tokovih med proračunoma države članice in EU za vsako leto obdobja 2007-2013. To pomeni, da o tem, kakšen bo »dejanski neto finančni položaj« Slovenije v naslednji finančni perspektivi, danes preprosto ni mogoče govoriti.

4.2. Potrebne korekcije pogajalskih izhodišč v nadaljevanju pogajanj

Čeprav pogajanja o naslednji finančni perspektivi EU niso bila zaključena junija letos, pa bi po mojem mnenju Slovenija morala v teh pogajanjih vztrajati na istem strateškem cilju, kot ga je sledila do sedaj, to je na doseganju primerne kohezijske ovojnice. To pa seveda ne pomeni, da določenih pogajalskih elementov ne bi bilo potrebno korigirati ali celo spremeniti. Na kaj konkretno mislim.

V kolikor pogajanja ne bodo zaključena na osnovi statističnih podatkov za obdobje 2000-2002, se bo pogajalska pozicija Slovenije na področju kohezije dodatno zapletla. V tem primeru bo naša država lahko prišla do primerne kohezijske ovojnice samo na osnovi dogovora, ki bo temeljil bodisi na osnovi primerno ovrednotenega »statističnega učinka«, bodisi na osnovi dogovora o razdelitvi Slovenije na več NUTS-2 regij, bodisi na izjemi, ki bi temeljila na principu »*no phasing out before phasing in*«. Slovenija mora v nadaljevanju pogajanj dati jasno vedeti svojim evropskim partnerjem, da ne bo sprejela dogovora, ki bo na področju kohezije kot njenem strateško najbolj pomembnem področju bistveno slabši od tistega, ki je bil na pogajalski mizi junija letos, ter da je za to pripravljena uporabiti tudi pravico veta. Nesprejemljivo za Slovenijo bi namreč bilo, da bi zaradi nedoseganja vnaprej dogovorjenih časovnih rokov sprejemanja političnega dogovora in s tem uvedbi novih statističnih podatkov, ki naj bi se uporabili v izračunavanju upravičenosti, država ostala brez znatnega dela kohezijskih sredstev.

¹⁰ Ko je govora o »neto finančnem položaju« države se je potrebno jasno zavedati, da ta koncept vključuje dva sklopa finančnih tokov. Na eni strani so to vplačila države v bruseljsko blagajno, pri čemer le-ta prihajajo izključno iz enega vira, to je iz proračuna države članice. Na drugi strani pa so to prilivi iz proračuna EU v državo, pri čemer gre samo en del teh prilivov v proračun države članice, drugi del pa gre neposredno subjektom iz te države. Tako subjekti, ki pridobijo sredstva EU na razpisih, tipičen primer za to so sredstva za raziskave in razvoj, ta sredstva dobijo neposredno iz Bruslja brez posredovanja proračuna država članice. Torej, tokovi med proračunom EU in državo članico nikakor niso enaki tokovom med proračunoma EU in države članice. Da je ta razlika lahko zelo velika, se je jasno pokazalo nedavno, ko je Komisija objavila podatke o neto finančnih položajih posameznih držav članic EU v letu 2004. Iz teh podatkov sledi, da je bila Slovenija v tem letu neto prejemnica v višini kar 111,8 mio EUR. Če pa se pogledajo podatki MF naj bi Slovenija v tem istem letu dobila za vsega 13,3 mio EUR več sredstev iz proračuna EU kot je vanj vplačala. Razlika je resnično ogromna in je zato hvaležna tema za (ne)namerno manipulacijo, gre pa preprosto za primerjanje dveh konceptov, ki med seboj nista primerljiva. Medtem ko se podatki Komisije nanašajo na celotne tokove med proračunom EU in Slovenijo v letu 2004, pa zajemajo podatki MF samo dejansko realizirane tokove med proračunom EU in proračunom Republike Slovenije v tem letu. Podatki MF tako ne zajemajo EU sredstev, ki so jih dobili subjekti iz Slovenije na osnovi razpisov, kar pa je še bolj pomembno pa je, da ne zajemajo tudi prilivov v Slovenijo, ki bodo sicer prišli v proračun Republike Slovenije vendar šele potem, ko bodo za to izpolnjeni določeni pogoji. Trenutno se ta sredstva, gre predvsem za različne vrste predplačil, beležijo kot sredstva na različnih izločenih računih. Tako je npr. iz naslova predplačil za koriščenje strukturnih skladov v Slovenijo že v letu 2004 prišlo okoli 25 mio EUR. To, da se sredstva, ki prihajajo iz bruseljske blagajne iz naslova predplačil, usmerjajo na izločene račune oziroma da ne gredo neposredno v proračun države je z javnofinančnega stališča sicer mogoče razumeti (s tem se namreč zmanjšuje potencialno večji javnofinančni deficit, do katerega bi prišlo, v kolikor bi država zaradi slabosti v dejanskem črpanju sredstev del prejetih predplačil morala vrniti v Bruselj), težje pa je to pojasniti z vsebinskega stališča (predplačila so dejansko mrtev kapital, saj niso v funkciji »delovnega kapitala« za financiranje projektov).

Prav tako je nesprejemljivo za državo, da bi z namenom ohranitve dostopa do znatnega obsega kohezijskih sredstev EU šla v takšno razdelitev svojega ozemlja na NUTS-2 regije, ki bi lahko dolgoročno negativno vplivala na vodenje njene lastne ekonomske politike v državi. V tem se strinjam s stališči Jožeta Mencingerja, vsebovanimi v njegovem dokumentu, predloženem za današnji posvet. Ne strinjam pa se z njegovim stališči, da naj bi se Slovenija kar odpovedala razpoložljivim sredstvom iz bruseljske blagajne. Mnenja sem namreč, da so sredstva EU, v kolikor so uporabljena za doseganje lastnih razvojnih ciljev države, lahko koristen instrument za doseganje teh ciljev. Primeri Irske in tudi Španije to zelo jasno potrjujejo. Je pa res, da morajo biti za to vzpostavljeni potrebni »domači pogoji« za učinkovito črpanje EU sredstev. V kolikor v državi, ki je potencialna prejemnica sredstev EU, teh pogojev ni mogoče vzpostaviti zaradi strokovno-tehničnih in / ali političnih razlogov, potem je od koriščenja sredstev EU resnično lahko več problemov kot koristi. Treba pa je biti korekten in jasno povedati, da te domače pogoje vzpostavljamo sami. V kolikor se pač ocenjuje, da je za nas vzpostavljanje teh pogojev prezahtevno, potem je seveda tudi naše odpovedovanje sredstvom EU, za katera bi bili glede na nivo razvitosti sicer upravičeni, lahko zelo legitimna odločitev. Bi pa v tem primeru bilo potrebno drastično spremeniti tudi naša stališča v pogajanjih o naslednji finančni perspektivi in se dejansko priključiti stališčem, ki so blizu tistim iz držav šesterice neto plačnic. Po mojem mnenju bi to bilo napačno iz vsaj dveh razlogov. Prvič, odpovedali bi se možnosti, ki jo bomo lahko imeli samo v obdobju 2007-2013, da sredstva EU uporabimo za pospešitev gospodarskega razvoja naše države. In drugič, šlo bi za »kalimerovsko« priznavanje dejstva, da pač nismo sposobni vzpostaviti pogojev za učinkovito koriščenje EU sredstev.

Slovenija mora biti pripravljena še na nekatere druge korekcije svojih stališč v nadaljevanju pogajanj. To še zlasti velja za stališča glede izdatkov za prvi steber skupne kmetijske politike in izdatkov za Lizbonsko strategijo, zlasti za raziskave in razvoj. Glede kmetijstva se je Slovenija v dosedanjem poteku pogajanj obnašala izrazito pragmatično. Čeprav je v vsebinskem smislu zainteresirana za reformo skupne kmetijske politike in s tem za zmanjšanje izdatkov proračuna EU za ta namen, pa se za to nikoli ni javno zavzemala. Razlog je bil preprost. Podobno kot številne druge države smo tudi v Sloveniji ocenjevali, da bi v pogojih nedavno sprejetega dogovora o kmetijstvu za obdobje do leta 2013, ponovno odpiranje tega vprašanja povzročilo velik problem za doseganje pravočasnega dogovora o naslednji finančni perspektivi. Ta argument je s propadom luksemburške runde pogajanj in s stališčem Velike Britanije kot ene od podpisnic pisma šesterice neto plačnic dokončno padel. Obstaja pa tudi niz drugih indikacij o tem, da je odpiranje kmetijskega poglavja in even-

tualna delna renacionalizacija kmetijstva že pred letom 2013 danes bistveno bolj realna opcija kot je bila še leto nazaj. Tako se po propadu junijskega vrha EU k temu nagiba vse več držav članic EU, poleg tega pa evropske kmetijske subvencije postajajo tudi ena od ključnih ovir za uspešen zaključek trgovinskih pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije. K ustvarjanju splošnega okolja, ki je primerno za spremembe na področju kmetijstva, je potrebno dodati še politične spremembe, do katerih je že oziroma bo še prišlo v nekaterih ključnih evropskih državah, kot sta Nemčija in Francija. V nastali situaciji se zdi razumno, da se tudi v Sloveniji aktivneje zavzamemo za zmanjšanje izdatkov prvega stebra skupne kmetijske politike in za delno renacionalizacijo te politike. To bi bilo koristno tako s stališča domačega proračuna kakor tudi s stališča proračuna EU, kjer bi se del sproščenih sredstev lahko preusmeril v doseganje Lizbonskih in drugih ciljev, med drugim tudi v komplementarno politiko razvoja podeželja.

In ne nazadnje, v nadaljevanju pogajanj o finančni perspektivi EU bi veljalo eksplicitno podpreti tiste napore, ki se zavzemajo za povečanje sredstev namenjenih raziskavam in razvoju ter drugim Lizbonskim ciljem. To še toliko bolj, če bi sočasno prišlo do dogovora o določenih korekcijah kmetijskega dela proračuna EU.

4.3. Prepletenost pogajanj o naslednji finančni perspektivi EU z domačimi razvojnimi in finančnimi temami

Pod predpostavko, da bo Slovenija zaključila pogajanja o naslednji finančni perspektivi približno v okvirjih, ki jih je predvideval luksemburški predlog, potem bo s tem ustvarjen eden od pomembnih predpogojev za doseganje pospešene gospodarske rasti v naslednjem srednjeročnem obdobju, kar država predvideva v svoji Strategiji gospodarskega razvoja in jo operacionalizira v nedavno predloženem dokumentu Odbora za reforme.

Z uspešnim zaključkom pogajanj o proračunu EU v obdobju 2007-2013 bi si naša država zagotovila dostop do primerne obsega sredstev za kohezijo in razvoj podeželja. Za koristno porabo teh sredstev pa bo Slovenija morala izpolniti tri »domače« naloge, o katerih sem sicer na tem forumu že govoril spomladi leta 2004, v okviru pogovora posvečenega prihodnosti EU.

Prva od »domačih nalog« je kakovostno programiranje in planiranje naložb. Vstop v EU dejansko pomeni dolgoročno vsebinsko in finančno načrtovanje. Slovenija bo morala neposredno ob zaključku pogajanj o naslednji finančni perspektivi natančno vedeti, kakšne so njene investicijske prioritete v obdobju

2007–2013. Morebitne napake pri programiranju za obdobje naslednje finančne perspektive bodo bistveno dražje, kot so bile za obdobje 2004–2006, in to preprosto zaradi tega, ker bo obdobje programiranja bistveno daljše in ker bo obseg sredstev bistveno večji. V osnovi se strinjam s tistim delom predlaganih reform, ki govorijo o tem, da bi v naslednjem srednjeročnem obdobju morali več sredstev nameniti za velike projekte. Že pred časom sem se sam zavzel za takšno usmeritev, težko pa bi rekel, ali je prav predlagano razmerje 70 : 30 v korist velikih projektov res tisto pravo. Nisem namreč prepričan, da je stvar v tej fazi smotrno tako mehanicistično opredeliti. Torej, usmeritev je prava, samo kvantifikacijo pa vsaj v tej fazi ne bilo smotrno jemati kot neko a priori zacementirano razmerje. Ob tem velja poudariti še nekaj. Veliki projekti so lahko koristen način za povečanje učinkovitosti črpanja sredstev EU samo v primeru, da bomo postopke povezane s pripravo in izvedbo razpisov obvladovali bistveno bolje kot sedaj. V kolikor pa obvladovanje teh procesov ne bomo bistveno izboljšali, potem nas tudi veliki projekti ne bodo rešili. V prid tej oceni jasno govorijo sedanje boleče izkušnje s črpanjem sredstev Kohezijskega sklada. Problem torej ni samo v velikosti projektov, temveč predvsem v obvladovanju procesov, kar pa je odvisno predvsem od usposobljenosti ljudi.

Druga stvar, ki je tesno povezana z učinkovitim črpanjem sredstev proračuna EU je vzpostavitev fleksibilnega sistema vsebinske in finančne implementacije sredstev za strukturne namene, ki jih dobivamo iz evropskega proračuna. Za kaj gre? Pri vseh sredstvih, ki jih država članica dobiva iz proračuna EU za strukturne namene, gre dejansko za refundacije. To torej pomeni, da država nosi celotno tveganje kvalitetne priprave in realizacije projektov in programov, ki so bili predloženi v financiranje EU. Poleg tega država prevzema tudi likvidnostno tveganje zamika med plačili iz nacionalnega proračuna in refundacijami iz proračuna EU. Dosedanje izkušnje s črpanjem sredstev EU jasno kažejo na to, da bo vzpostavitev primerne implementacijske strukture – le-ta bi morala biti bolj centralizirana za strukturne sklade kot v sedanjem obdobju in z bistveno večjo vlogo Ministrstva za finance – eden od resnih izzivov za v prihodnje. Za upati je, da je relativno nizka cena »šolnine«, ki jo trenutno plačujemo za trenutno slabo administrativno sposobnost za črpanje sredstev EU, še vedno dovolj visoka, da nas bo vzpodbudila za vzpostavitev dobro delujoče implementacijske strukture v obdobju naslednje finančne perspektive. V tem obdobju bo potencialna izguba sredstev namreč bistveno večja kot v obdobju sedanje finančne perspektive.

Tretji sklop »domačih« nalog, ki so pred nami v povezavi s črpanjem sredstev proračuna EU, pa je prestrukturiranje izdatkovne strani proračuna Republike

Slovenije. Tudi o tem segmentu govori dokument Odbora za reforme. Čeprav sem sam aktivno sodeloval v tem segmentu njegovega dela, pa žal nisem uspel s svojim predlogom, v katerem sem se zavzemal za to, da bi Odbor predlagal bolj odločno zmanjšanje javnofinančnih izdatkov v deležu BDP kot je sedaj predlagano. Zakaj? Mnenja sem, da bi bilo za državo, ki dosega relativno visoke stopnje gospodarske rasti in 4 % letna rast to prav gotovo je, smiselno, da odpravlja javnofinančni deficit po hitrejši dinamiki kot je to sedaj predvideno. Na ta način bi bila država boljše zavarovana pred eventualnimi javnofinančnimi problemi povzročenimi z znižanjem gospodarske rasti. Bolj ambiciozno zmanjševanje izdatkov v deležu BDP pa utemeljujem tudi z zmanjševanjem javnofinančnih tveganj, katerim bi bili izpostavljeni v primeru, da bi bili javnofinančni prihodki nižji od predvidevanj zaradi predvidenih davčnih reform, zaradi izpadov povezanih z včlanitvijo v EU in / ali zaradi drugih razlogov. V kolikor izhajamo iz izhodišča, da naj bi se skupen obseg davčnih obremenitev v državi ne povečeval, potem bi za doseganje javnofinančnega ravnotežja bilo bistveno večji poudarek potrebno dati varčevanju oziroma odhodkovni strani javnih financ.

Dimitrij Rupel

Evropske dileme

1. V EU imamo probleme v zvezi z *ustavo* in v zvezi s *proračunom* za naslednja leta. Ti problemi so povezani. V vsakem primeru gre za prihodnost Evrope: se bo širila, bo nastopala enotno, se bo znala uveljaviti v tekmi z drugimi, npr. z ZDA, Japonsko, Kitajsko, Rusijo ...? Na prvi pogled gre za »tehnične« zadeve, kot so britanski popust, skupna kmetijska politika in vlaganja v znanost oz. tehnologijo. V nekem smislu gre za racionalne finančno/politične argumente: kako je mogoče izboljšati položaj posamezne članice, proizvesti čim več s čim manjšim vložkom oz. s čim manj potratnosti.
2. Poskusimo interpretirati, kaj vse to lahko pomeni. Najprej opazimo, da gre za nasprotna stališča članic, tj. nacionalnih držav. Nekateri bi rekli »nacionalni egoizem«. To pomeni, da v EU še vedno ne razmišljamo o skupnem evropskem interesu ali poslanstvu, ampak o interesih posameznih držav. Spomnimo se ustavne razprave: bo EU nadnacionalna organizacija, recimo »Združene države Evrope«; ali bo mnogonacionalna, medvladna organizacija z močnimi nacionalnimi interesi? Referenduma v Franciji in na Nizozemskem sta rešila to vprašanja: *Evropa bodo še nekaj časa združevali »razlike«, ki pa so slabotno vezivo.*
3. Mnogi državniki – razen tistih, ki so najbolj »napredni« in radikalni – in večina Evropejcev nam pripoveduje, da se *bojijo poenotenja, uniformiranosti in enodušnosti ... na neki način pa tudi modernizacije, racionalizacije in globalizacije.* In zdaj smo pri vlaganjih v modernizacijo in racionalizacijo na eni strani, po drugi strani pa pri vlaganjih v ohranjanje in varovanje kmetij in kmetijstva ...
4. Tu smo na terenu, kjer so mogoče različne okrajšave in bližnjice, torej gre za zelo nevarno razpravo, ki bi jo lahko kdo imenoval izbiranje med starim in novim, med starokopitnostjo in napredkom itn. Seveda smo v EU *napredek* uzakonili z mnogimi zakoni in direktivami, tako da izbiranje ni popolnoma svobodno. Uzakonili smo določene civilizacijske standarde, človekove pravice itn. Po drugi strani je napredek še vedno odvisen od nacionalnih politik.
5. Vendar stvar že spet ni tako definitivna in gotova, kot se zdi. Na neki način se problemi zelo jasno kažejo na ozadju naše razprave o širitvi, o

Balkanu, o Turčiji, o »dialogu kultur« oz. o »zavezništvu civilizacij«. Okrog Turčije smo slišali različne razprave, večinoma v zvezi s turško kulturo, islamom, pravicami žensk, šolstvom itn. Toda podobne probleme imamo tudi bližje. V naši bližini imamo države, ki vsebujejo muslimanske večine in pomembne manjšine: Bosna in Hercegovina, Makedonija, Kosovo in Albanija. Za vse velja t. i. evropska perspektiva. Poleg njih so še severnoafriške muslimanske države, s katerimi imajo evropsko-sredozemski dialog. V neposredni bližini te bližine pa ni le islam, ampak so tudi svete vojne, verska nestrpnost, islamizem in terorizem.

6. Jasno je, da bo za vse bolje, če bomo imeli dialog in če se ne bomo vojskovali. Toda v naših družbah je poleg takšnega spoznanja še veliko nestrpnosti. Pravimo, da smo polni predsodkov. Imamo npr. nacionalne, spolne in verske predsodke. Nekateri in ponekod so tako boleči, da trdijo, da z ljudmi, ki jih imajo, ni mogoče živeti skupaj, npr. v isti državi. In potem so potrebne meje in celo zidovi. Vsi se spominjamo Berlinskega zidu, ki je ločeval celo člane istega naroda, ker so imeli različne nazore in niso mogli živeti skupaj. Takšne probleme imamo v svoji bližini (Kosovo) in takšne probleme imajo danes predvsem na Bližnjem Vzhodu.
7. Nedavno sem o tej problematiki govoril s cerkvenim voditeljem iz Vzhodne Evrope. Prebral mi je nekaj aktualnih evropskih deklaracij, ki pozivajo k svobodnemu pretoku idej, ljudi, blaga itn., in ki ob tem priporočajo, naj bi se čimprej znebili predsodkov glede različne kulture, jezika, vere itn. Rekel mi je: To je ravno nasprotno od tega, kar jaz vsako nedeljo govorim v cerkvi. Rekel je: Ne gre za problem dialoga med cerkvami ali kulturami, ampak za problem globokega *nasprotja med civilno družbo in tradicionalno kulturo*. Menil je, da je danes tradicionalna kultura ogrožena od postreligiozne družbe. Ta problem imajo po njegovem vse religije, Kristjani, Muslimani in Judje. Ekstremizem pa se rojeva zaradi grožnje tradicionalni kulturi.
8. In kaj bomo spričo vsega tega storili v EU? V EU nismo sposobni dati enega samega odgovora na ta vprašanja, ker imamo različne poglede nanje. Po eni strani bi lahko rekli, da pravzaprav ni nasprotja med moderno ekonomijo in tradicionalno kulturo. To je velika tema, o kateri bi lahko dolgo govorili. Najbrž je vseeno dejstvo, da so nekatere družbe bolj produktivne od drugih, da na to vplivajo zgodovina, kultura, vera, vzgoja, politični sistem itn. To tezo je poleg Marxa nekoč zagovarjal tudi Max Weber, ko je pisal o kapitalizmu in protestantski etiki. Torej bi lahko rekli, da se bodo slabši navzeli navad boljših, ali pa bomo rekli, da je treba postaviti mejo med slabšimi in boljšimi: napraviti »*trdo jedro*« in *periferijo*. To so nekoč zagovarjali Jacques Delors, Lammers in Schäuble. Pred kratkim je nekaj podobnega predlagal Sarkozy.

9. Seveda bi lahko rekli, da bo čas napravil svoje in da se bodo s časom vse stvari počasi uredile. Lahko bi zagovarjali stališče postopnega, mehkega napredovanja. Toda po drugi strani je res, da EU ni konvoj, ki bi čakal na najpočasnejšo ladjo. Svet se hitro obrača, nagraduje tiste (oz. omogoča preživetje tistim), ki so bolj brezobzirni in ki proizvajajo več in ceneje. Po človeški plati je takšna EU izrazito nepriljučna. Marsikdo bi rekel, da je EU potentakem brezdušen stroj, ki ni nič boljši od Amerike ali Azije. (Neki bistroumni slovenski novinar je nedavno napisal, da je bil začetnik Evropske unije pravzaprav Adolf Hitler.)
10. V EU delujejo poleg naštetih »pedsodkov« še druge težave. Evropa ima resne probleme z energijo, z ekologijo, s kulturo itn. V EU govorimo trenutno 20 jezikov in kmalu jih bo 25. Vsi vemo, da je to potrebno za preživetje EU, je pa zelo nepraktično in veliko stane. Evropski proizvodi so sicer očarljivi, vendar so predragi in niso konkurenčni.
11. Glavno vprašanje je, kako je Evropa pripravljena na vse te izzive in dileme. Poglejmo sestavo Evropskega parlamenta in evropskih vlad. Večino imajo t. i. ljudske, to se pravi konservativne stranke. Na konservativni strani so tudi predstavniki poslovnega sveta in kapitala. Ob liberalcih, ki se nagibajo na konservativno stran, so ti elementi najbolj vneti zagovorniki reform. (Tudi v RS.) Kot vemo, je ena od ovir za hitrejši razvoj t. i. evropski socialni model, ki ga zagovarjajo socialistične in leve stranke, ki predstavljajo drugo najmočnejšo skupino v EU. Vidimo, da se bo EU težko premaknila iz sedanjega položaja v bolj konkurenčno smer. Za premik so potrebne bistvene investicije v znanost, izobraževanje in v univerze. Kot je rekel Chris Patten v intervjuju za Time: Evropi se ni treba bati poljskih inštalaterjev, ampak azijskih inženirjev in znanstvenikov. Ta politika nima zadostne podpore v EU, pravo vprašanje pa je, ali je ta politika skladna z bistvom *evropske tradicije*. Predpostavke onstran te realnosti so glavni problem.

France Bučar

Politična kriza EU kot priložnost

I.

Sedanja finančna kriza EU ni posledica finančnih težav predvsem njenih gospodarsko najrazvitejših članic, ki največ prispevajo v njen proračun, ampak je odraz političnih razlik v temeljnih pogledih na vlogo in strukturo EU. Rešitev finančne krize je zato pogojena od razrešitve temeljnih političnih razhajanj. Finančna pogajanja so zato sekundarne narave.

Razlike v pojmovanju vloge in narave EU so, sumarno označeno s poznanimi krilaticami (democratic or ever closer union), ali naj EU

- postopoma preraste v gospodarsko in politično homogeno skupnost,
- ali naj bo bolj rahlo povezana, na interesih članic temelječa in zato izrazito gospodarsko politična demokratična skupnost z ohranjanjem individualnosti in s tem razlik med njenimi članicami, ki so posledica njihovega zgodovinskega in kulturno političnega razvoja.

Prvo stališče je dobilo svoj odraz in poskus institucionalizacije v ustavni pogodbi, ki naj bi jo sprejele vse članice EU. Predstavlja v prvi vrsti politične poglede in stremljenja francoske uradne politike, z nekoliko podrejeno podporo Nemčije. (t. i. motorja EU).

Drugo stališče doslej formalno ni prišlo do izraza, pač pa se je izrazito uveljavilo z nasprotovanjem ustavni pogodbi s strani državljanov, ki so o njej odločali na referendumih, odločno odklonilno stališče pa vseskozi zagovarja tudi in zlasti angleška politika.

Za bodoči razvoj EU in Evrope kot celote je uskladitev pogledov na ta temeljna vprašanja življenjskega pomena. Nikakor ne gre samo za neko prehodno krizo, ki naj bi izvirala predvsem iz neutemeljenega strahu pred neznanim in premajhno seznanjenostjo ljudi z dalekosežnostjo predlaganih ustavnih določil, in ki naj bi se hitro polegla, čim se umirijo sedanje emocije.

II.

Ta ustavni predlog, točneje stališča, ki jih skuša uveljaviti, so v nasprotju s t. i. evropsko idejo o enakopravnosti vseh evropskih narodov, o nujnosti ohrani-

tve njih individualnosti in njih različnosti kot enem glavnih izvorov evropske kulturne in gospodarske moči. Izvirajo iz pretečenih pojmovanj o supremaciji nekaterih vodilnih narodov oz. držav. Pri nas smo njihove negativne posledice neposredno izkusili na primeru Jugoslavije in poskusu srbske hegemonije. Zato ni slučaj, da je ta ustavni predlog v temeljnih izhodiščih skoraj kopija nekdanje jugoslovanske ureditve – ne da bi njeni avtorji kdajkoli sploh slišali zanjo. Gre za vrsto spornih in celo teoretično odprtih vprašanj, koliko in do kam smo sposobni živeti z različnostjo, v zvezi s tem povezanimi vprašanji solidarnosti, pomoči tistim, ki odstopajo od povprečja, s tem o vlogi strukturnih in kohezijskih skladov itd.

Ta koncept temelji na nujni vlogi vodilnih držav. Doslej naj bi to bila »motorja EU«, Francija in Nemčija. Zato ta projekt ni nastajal samo brez sodelovanja populacij, na katere se nanaša (t. i. demokratični deficit), ampak tudi brez sodelovanja političnih vodstev držav, ki niso spadale v jedro stare EU. Pogajanja, ki so jih vodile kandidatke za vstop v EU, so se nanašala na posamezne modalitete samega vstopa, niti malo pa ne na vprašanja vloge in strukture EU. (Ko angl. Economist zagovarja vstop Turčije v EU med drugim ugotavlja: » ... Turki bodo vsekakor onemogočili položaj za eno državo ali nekaj njih, ki še vedno upajo, da bo celotna EU služila kot trobilo za njihove lastne politične ali geopolitične ideje, ali da se bo EU spremenila v super-državo z eno ali dvema sedanjima članicama na čelu«. Economist 8-14 okt.)

Predvsem pa je ta projekt primer čiste federalne ureditve, celo z nekaterimi elementi unitarne države, in ne upošteva, razen na besedah, da je stvarnost Evrope in tudi njena dejanska moč v različnosti njenih narodov in njihovih kultur. Federacija kot državna ureditev za upravljanje te vrste različnosti se je izkazala kot neprimerna. Vse mnogonacionalne državne tvorbe zadnjih stoletij v Evropi so razpadle, kolikor niso bile sposobne, da se soočijo s tem vprašanjem na demokratičen način.

III.

Sprejem predložene ustavne pogodbe, ki jo je slovenski državni zbor sicer že ratificiral, pomeni odstop in zanikanje prav tistih načelnih izhodišč, ki jih je Slovenija uporabila in se nanje sklicevala kot legitimno osnovo za svojo izločitev iz Jugoslavije:

- Slovenija sama ugotavlja in določa, kaj so njeni interesi.
- V sleherno mednarodno povezavo vstopa zato, da bi prek nje uveljavljala svoje interese, v prvi vrsti svojo samobitnost in državno samostojnost.

- Federativna ureditev se je za tako različno skupnost narodov, kot jih je zajemala Jugoslavija, izkazala kot povsem neprimerno in je vodila do dominacije enega vodilnega naroda, ki je svoje interese uveljavljal kot skupne vsem članicam federacije.
- Ob takih izhodiščih je Slovenija kot država pripravljena sodelovati le v demokratični meddržavni skupnosti sui generis, ki bo z njenega stališča služila kot sredstvo za uresničevanje njenih interesov – ob priznanju enake pravice tudi vsem ostalim udeležencem.

Ob nekritičnem prevzemanju izhodišč, na katerih temelji evropska ustavna pogodba, se lahko zastavi vprašanje idejne doslednosti, če že ne celo legitimitnosti slovenskega izstopa iz Jugoslavije.

Vstop Slovenije v EU je za Slovenijo najvišja življenjska prioriteta, saj v danih razmerah sedanjih mednarodnih odnosov samo v njej in prek nje lahko zagotovi svoj obstoj kot država. Temu cilju seveda lahko služi le EU, ki bo zgrajena na načelih enakopravnosti vseh njenih narodov, demokratičnosti in t. i. subsidiarnosti.

Slovenija doslej na strukturo EU ni mogla vplivati, še manj postavljati kakršnihkoli pogojev. Ker je članstvo v EU za Slovenijo primarni interes, je morala sprejeti EU tako, kot jo je izoblikovala francosko-nemška naveza.

Sedanja politična kriza EU je za Slovenijo edinstvena priložnost, da temeljito razmisli o svojih interesih, ki jih želi uveljavljati prek EU, posredno s tem, kakšna naj bi bila struktura EU, prek katere bi te interese lahko uveljavljala. Najprej, da se odloči, katera od sedanjih temeljnih alternativnih struktur ustreza njenim interesom. Neposredno sedaj pa se bo morala odločiti o vrsti konkretnih vprašanj, ki zadevajo njene finančne odnose z EU.

Sama v nobenem primeru ne bo mogla neposredno vplivati na strukturo in dejavnost EU. Če pa se bo EU po sedanji krizi bolj približala demokratičnim načelom sodelovanja, se ji odpira pot, da bo za svoja stališča lahko iskala zaveznitva z drugimi članicami, ki imajo enake ali podobne interese.

Dr. Romana Cizelj Jordan

Finančna perspektiva: domena EU, posameznih držav ali evropskih inštitucij?

Vprašanje, ali je EU le zveza držav ali nadnacionalna tvorba, je že dolgo odprto in neizogibno povezano z delovanjem evropskih inštitucij. Dogovor o FP 2007-13 nam je potrdil, da je EU skupnost držav, ki jih združujejo določeni skupni cilji in da vsaka od teh držav vidi v EU skupnosti, ki ji omogoča hitreje dosegati zastavljene cilje. Iz tega izhaja, da solidarnost med državami članicami ni na prvem mestu, saj je vsaka država sama odgovorna za svoj prihodnji razvoj, skupnost pa ji nudi priložnosti, da svoje cilje lažje uresniči. Zato je še toliko bolj pomembno soglasje ob sprejemanju pomembnih skupnih politik, kot npr. Lizbonska strategija in z njo povezana FINP in 7OP, razprave, ki ob tem potekajo, pa včasih nakazujejo, da je politična unija bolj oddaljena, kot se je to morda zdelo še leto nazaj. Nacionalni interesi so gonilna sila, ki stoji za večino kompromisov na evropski ravni, pa naj nam je to všeč ali ne. Med seboj pa ne tekmujejo le države, temveč tudi glavne inštitucije EU – Svet, Evropski parlament in Komisija.

Evropska komisija je predstavila dokaj ambiciozen predlog naslednje finančne perspektive: odobritve plačil v višini 1,14 % BNP (943 milijard EUR) in odobritve za prevzem obveznosti v višini 1,24 % BNP (1022 milijard EUR). Evropski parlament je te številke sicer nekoliko znižal, a je iz finančne perspektive izvil sredstva Evropskega sklada za razvoj (ERS) in rezerve. Če tega ne bi storil, bi Bögejevo poročilo oz. predlog EP o finančni perspektivi vseboval dejansko enako raven izdatkov kot Evropska komisija v svojem prvotnem predlogu. Bögejevo poročilo določa raven plačil v letnem finančnem okviru na 1,07 % (odobritve plačil: 883 milijard EUR) BNP Evropske unije in na 1,18 % odobritev za prevzem obveznosti (975 milijard EUR). Predlogi teh dveh institucij – Evropske komisije in Evropskega parlamenta, ki sta nesoglasja med seboj še kar nekako sproti reševali, so se porušili v Svetu. Ta je predlagal znatno zmanjšanje sredstev, predvsem v postavki 1 (konkurenčnost in kohezija za spodbujanje rasti in zaposlovanja). Če bi t. i. Luksemburški predlog doživel ustrezno podporo, bi to pomenilo, da se odrečemo izvajanju Lizbonske strategije na evropski ravni. Takšno stališče pa za Evropski parlament v danem trenutku ni sprejemljivo.

Ko pišem o pogajanjih in stališčih o finančni perspektivi, ne omenjam specifičnega položaja Slovenije in posledično njenih pogajalskih izhodišč.

Primerjava med postavkami Komisije, Sveta in EP v juniju 2005 je predstavljena v tabeli.

Poudarim naj, da pomeni predlog, ki je bil v medijih predstavljen kot kompromisni, le iskanje kompromisa znotraj Sveta. To ni predlog, ki bi predstavljal možno sprejemljivo rešitev za vse tri inštitucije EU: Komisijo, EP in Svet. Zlasti poslanci EP pogosto poudarjamo, da se nismo pripravljene odreči Lizbonski strategiji. Verjamemo namreč, da daje prave odgovore na vprašanje, kako zagotoviti blaginjo evropskim državljanom in državljanom. Verjamemo, da lahko EU uspešno odgovori na globalne spremembe le enotno, z izrabo znanja, inovativnosti in ustvarjalnosti v tem prostoru in na evropski ravni. Verjamemo, da Evropa lahko postane vodilna svetovna sila na področju okoljskih tehnologij, kar predvidevata tako Lizbonska strategija kot tudi Sedmi okvirni program o prihodnjih evropskih raziskavah. Zato je toliko bolj pomembno, da se t. i. sredstva, namenjena »konkurenci za rast in zaposlovanje« v končnem, pravem kompromisnem dogovoru bistveno ne spreminjajo.

Naj zaključim, da nesoglasja med inštitucijami pravzaprav niso nič novega, so odraz različnih vlog posameznih inštitucij in so lahko celo pozitivna, dokler je njihov cilj priti do vsestransko zadovoljive rešitve problema. Enako velja za nestrinjanja znotraj inštitucij, ki pa ne obstajajo le v Svetu. O prihodnji finančni perspektivi je precej ostro razpravljala tudi EP, kjer si je poročevalec Reimer Böge, EPP-ED, nenehno prizadeval za uskladitev mnenja političnih skupin ter parlamentarnih odborov. Predvsem financiranje kmetijske politike, vključitev Evropskega razvojnega sklada in programa Natura 2000 v proračun ter pravilo N+2 so bila najdalj odprta vprašanja v EP.

Na žalost do največjega absurda prihaja sedaj, čeprav je že izgledalo, da je vprašanje FP za poslance rešeno vsaj do novega predloga britanskega predsedstva. V parlamentu, ki bi moral kolikor je mogoče enotno braniti svoja izhodišča, zastavljena v Bögejevi resoluciji, s časom posamezni odbori odpirajo različna vprašanja in želijo spreminjati v parlamentu že usklajene in sprejete postavke. Celotni poslanci iz največje politične skupine, iz katere je tudi poročevalec Böge, ne spoštujejo pragov, določenih v Resoluciji EP (nedavno tega je poslanka EPP-ED Doris Pack v okviru odbora za kulturo jasno izrazila namero, da ne bo spoštovala maksimalnih vsot, dodeljenih programu na področju vseživljenjskega učenja).

Primerjava predlogov Komisije, Parlamenta in Predsedstva glede na pogajalska izhodišča 02/06/05 in 15/06/05, upoštevajoč vključitev Evropskega Razvojnega Sklada in Solidarnostnega Sklada v predlog Predsedstva

EU-27	Predlog Komisije ¹ od 2007-2011		Predlog Parlamenta ¹ od 2007-2011				Predlog Predsedstva 2007-2013 Pogajalska izhodišča 02/06/05				Predlog Predsedstva 2007-2013 Pogajalska izhodišča 15/06/05			
	miljarde EUR	% vseh odobritev za prevzem obveznosti	miljarde EUR	% znižanje v primerjavi s Komisijo	% vseh odobritev za prevzem obveznosti	miljarde EUR	% znižanje v primerjavi s Komisijo	% vseh odobritev za prevzem obveznosti	miljarde EUR	% znižanje v primerjavi s Komisijo	% vseh odobritev za prevzem obveznosti	miljarde EUR	% znižanje v primerjavi s Komisijo	% vseh odobritev za prevzem obveznosti
1 Trajnostna rast	315	44 %	306	-2,8 %	44 %	263	-16,5 %	42 %	265	-15,9 %	42 %	265	-15,9 %	42 %
1 A Konkurenčnost za rast in zaposlovanje	76	11 %	69	-9,8 %	10 %	49	-36,0 %	8 %	48	-37,2 %	8 %	48	-37,2 %	8 %
1 B Kohezija za rast in zaposlovanje	239	34 %	238	-0,5 %	34 %	214	-10,3 %	34 %	217	-9,1 %	34 %	217	-9,1 %	34 %
2 Ohranjanje naravnih virov in upravljanje z njimi	286	40 %	281	-1,8 %	40 %	270	-5,5 %	43 %	271	-5,3 %	43 %	271	-5,3 %	43 %
od tega: prvi steber SKP (prag iz Bruslja 2002)	216	30 %	211	-2,2 %	30 %	213	-1,7 %	34 %	212	-1,9 %	34 %	212	-1,9 %	34 %
3 Državljanstvo, svoboda, varnost in pravosodje	14	2 %	14	5,1 %	2 %	12	-12,2 %	2 %	12	-15,2 %	2 %	12	-15,2 %	2 %
od tega: Solidarnostni sklad	5	1 %	5	0,0 %	1 %	5	0,0 %	1 %	5	0,0 %	1 %	5	0,0 %	1 %
4 EU kot svetovni partner	56	8 %	56	0,2 %	8 %	49	-13,0 %	8 %	48	-13,9 %	8 %	48	-13,9 %	8 %
od tega: vključitev ERS (Evropski razvojni sklad)	14	2 %	14	0,0 %	2 %	14	0,0 %	2 %	14	0,0 %	2 %	14	0,0 %	2 %
5 Administracija (vključno z administracijo pod 1-4)	39	6 %	39	0,0 %	6 %	36	-9,7 %	6 %	35	-11,0 %	6 %	35	-11,0 %	6 %
ODOBRITVE ZA PREVZEM OBVEZNOSTI	710	100 %	697	-1,8 %	100 %	629	-11,3 %	100 %	631	-11,2 %	100 %	631	-11,2 %	100 %
	1,24 %		1,21 %			1,10 %			1,10 %			1,10 %		
ODOBRITVE PLAČIL	652	-	626	-4,0 %	-	601	-7,8 %	-	602	-7,5 %	-	602	-7,5 %	-
Odobritve plačil izražene v % BNP	1,14 %	-	1,09 %	-	-	1,05 %	-	-	1,05 %	-	-	1,05 %	-	-

¹ Predlogi Komisije in Parlamenta v tej tabeli ne vključujejo administrativnih stroškov Komisije v postavkah 1-4 finančne perspektive. Ti so vključeni v postavko 5 – Administracija. Na ta način so predlogi Komisije in Parlamenta primerljivi s predlogi Predsedstva.

Ker verjamem, da je uskladitev in soglasje o finančni perspektivi tako v interesu posameznih držav članic kot EU, si želim, da bi se Svet uspel še letos dogovoriti o skupnih evropskih finančnih sredstvih in njihovi porabi v skladu s cilji Lizbonske strategije. Le-to so potrdile vse tri evropske inštitucije, o finančni perspektivi obstaja soglasje doslej le znotraj Komisije in EP.

Podpora Slovenije razvojno naravnani finančni perspektivi prav zaradi naših prizadevanj, da izboljšamo svojo konkurenčnost, ne more biti vprašljiva. Ne glede na končni dogovor o finančni perspektivi, je v našem interesu, da svoje politike kar najbolj približamo evropskim, ter tako iztržimo optimum iz našega članstva. Ne le v finančnem smislu – neprecenljivo je tudi izmenjevanje izkušenj, idej, razmišljanj in razprav, ki jih nudi sodelovanje na skupni evropski razvojni poti.

O finančni perspektivi ne želim govoriti kot o slabem kompromisu, temveč si želim sprejemljiv, a razvojno naravnani proračun, ki bo usklajen pravočasno in bo vsaj delno usklajen s sprejetimi evropskimi politikami.

Lučka Kajfež-Bogataj

Prihodnost Slovenije: Podnebne spremembe in njihov vpliv na kakovost življenja ljudi

Izhodišča

Blaginja ljudi je na mnogo načinov povezana z vremenom in podnebjem. Sestavine blaginje so različno definirane, najpogosteje pa omenjamo štiri glavne skupke: varnost, materialno blaginjo, zdravje in pa dobre družbene odnose. Prisotnost vseh sestavin nam omogoča svobodne odločitve in seveda dejanja. Podnebne spremembe, ki smo jim že priča in ki bodo v prihodnosti vedno bolj izrazite, saj jih tudi morebitno spoštovanje Kjotskega protokola ne bo ustavilo, lahko močno ogrozijo prav našete sestavine kakovostnega življenja. Nekatere posledice globalnega ogrevanja in spremljajočih vremenskih pojavov bodo lahko pozitivne, v večini primerov pa bodo v prihodnosti za življenje v Sloveniji negativne. Omenimo naj le povečano število ujm – poplav, neurij s točo, suš, gozdnih požarov, oteženo preskrbo s pitno vodo, hrano, širjenje nekaterih boleznih na nova območja.

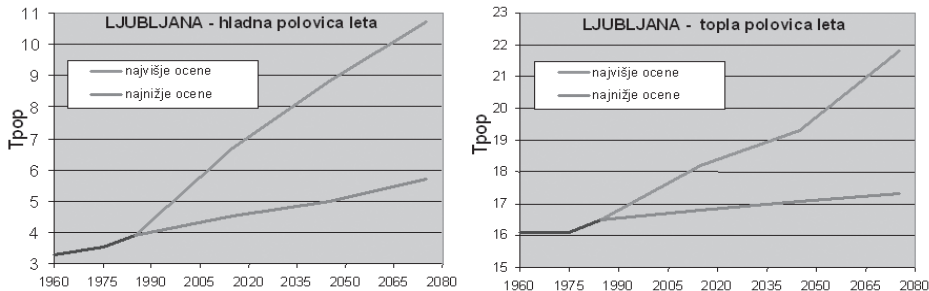
Nujno je torej začeti ukrepati na državni ravni. Slovenija je že pred 10 leti podpisala konvencijo Združenih narodov o spremembi podnebja, a njene obveznosti izpolnjuje le v majhni meri. To pomeni, da smo v raziskavah in naši pripravljenosti zaostali najmanj 10 let za evropskimi državami. Zato je nemudoma potrebno pripraviti ocene ranljivosti Slovenije na podnebne spremembe. Te naj upoštevajo trende spreminjanja meteoroloških spremenljivk in modelne napovedi scenarijev za prihodnje podnebje. Politika mora pretehtati tako možnosti za blaženje podnebnih sprememb, ki izhajajo tudi iz obveznosti Kjotskega sporazuma kot različne opcije in strategije za prilagajanje. Nujno je vlaganje sredstev v interdisciplinarne raziskave in pri odločitvah upoštevanje preferenc in stroškov. Zanašanje na tradicionalne eksperimentalne znanstvene pristope, v tem primeru ni dovolj, saj je potrebno predvideti povsem nove razmere in njihov kompleksen vpliv na družbo.

Velikost podnebnih sprememb in negotovosti

Ob hitri rasti prebivalstva in prekomerni porabi naravnih virov, smo že priča izraziti spremenljivosti podnebja. Podnebne spremembe z vse večjimi izpusti to-

plogrednih plinov in spreminjanjem površja planeta povzročča človeštvo. Ogrevanje podnebja že spremljajo posledice v naravi in družbi. V Evropi se je rastna doba podaljšala za dobrih 10 dni, zgodnejši je razvoj rastlin, ledeniki v Alpah so izgubili več kot pol svoje površine, morska gladina se je zvišala za okrog 15 cm. V Sloveniji se je v obdobju 1951-2000 temperatura zraka zvišala za 1,1 °C, v zadnjih 30 letih pa je ogrevanje preseglo mejo 1,5 °C. Škoda zaradi poplav, suš in vremenskih neurij v svetu strmo narašča. V primerjavi z 1960-timi leti je letno vremenskih katastrof štirikrat več, realne gospodarske škode pa sedemkrat. Letne škode so se v 50 letih povečale od 4 na 40 milijard USD. Del škod lahko pripišemo tudi hitremu naraščanju prebivalstva in neprimernemu prostorskemu planiranju. Vreme in podnebne spremembe tudi ubijajo, vsako leto okrog 65 tisoč ljudi, kar je desetkrat več kot je žrtev vojn.

Globalno ogrevanje se bo nadaljevalo in povprečna temperatura površine Zemlje, ki je znašala ob prelomu stoletja 14,5 °C, se bo do leta 2050 zvišala na okrog 16 °C, do konec 21. stoletja pa že na 17 °C. Ogrevanje bo izrazitejše v hladni polovici leta in v severnih geografskih širinah. Slovenske raziskave kažejo, da se bo temperatura zraka do leta 2030 v Sloveniji povečala za 0,5 °C do 2,5 °C, do leta 2060 pa za 1 °C do 3,5 °C. Manj zanesljive so napovedi spremembe letne količine padavin, saj je razpon pričakovanj od +10 % do -30 %. Količina padavin poleti se bo najverjetneje zmanjšala za do 20 %. Kako bo z ostalimi vremenskimi spremenljivkami, je še težje napovedati, saj predviden dvig temperature do konca 21. stoletja presega variabilnost temperature v obdobju od začetka meritev meteoroloških spremenljivk v Sloveniji. Zato lahko podnebne razmere dosežejo tudi stanja, ki si jih na osnovi poznavanja preteklosti ne moremo predstavljati. Vroče poletje leta 2003, kakršnega Evropa ni doživela vsaj zadnjih 500 let, ko je umrlo več kot 40.000 ljudi, je bilo tak ekstremen primer.

Predvideno spreminjanja povprečne temperature zraka v Ljubljani

Varnost in podnebne spremembe

Podnebne spremembe lahko zmanjšajo našo varnost na vsaj treh področjih in sicer pri osebni varnosti, pri varnem dostopu do raznih materialnih, energetskih in informacijskih virov in z vidika vremensko pogojenih naravnih nesreč.

Mednarodne ocene predvidevajo večje migracijske tokove, ki jih bodo sprožile podnebne spremembe. Večje število priseljencev bo povečalo našo ranljivost, saj bi le-ti lahko s seboj prinesli nekatere nalezljive bolezni, zaradi neprilagojenosti našim podnebnim razmeram bi lahko pogosteje obolevali; dejstvo pa je tudi, da so doseljenci navadno socialno najbolj ogrožen sloj. Podnebne spremembe bodo torej zmanjšale nacionalno varnost, saj bo lahko zaradi beguncev prihajalo tudi do političnih napetosti med državami, terorizma ali celo do novih vojnih žarišč.

V Evropi je tri četrtine gospodarskih izgub, ki jih povzročijo katastrofalni dogodki, posledica vremenskih in podnebnih sprememb. Ti povprečni letni stroški znašajo okoli 10 milijard evrov in še naraščajo. Predvidevamo, da bodo ujme v prihodnosti pogostejše in intenzivnejše, torej bodo tudi njihovi negativni učinki večji.

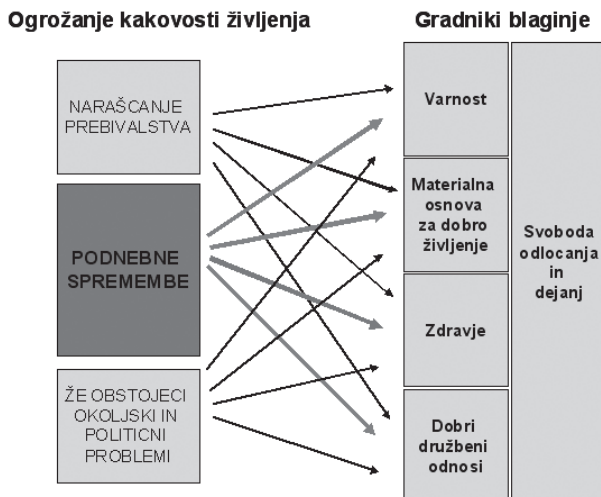
Materialna blaginja

Podnebne spremembe bodo torej že samo z ekstremnim vremenom neposredno ogrožale tudi možnost pridobivanja sredstev za preživetje, zadostno količino kakovostne hrane, naša prebivališča in dostop do drugih materialnih dobrin.

Predvidimo lahko tudi druge posredne učinke. Že danes vemo, da je gospodarska blaginja sedanje generacije resno ogrozila blaginjo prihodnjih generacij. Pridelava hrane bo bolj tvegana in dražja. Težko je oceniti posredne vplive prek porušenega ravnovesja ekosistemov, sprememb v prehrani zaradi sprememb v kmetijski proizvodnji in bolezni rastlin, porazdelitvi zajedalcev in škodljivcev, povečani onesnaženosti okolja ipd. Večala se bo tudi stopnja urbanizacije, spreminjal se bo življenjski standard prebivalcev, povečani bodo migracijski tokovi. Povečala se bo podhranjenost v nerazvitih državah, podnebne spremembe pa bodo imele tudi negativne psihološke učinke.

Učinki podnebnih sprememb bodo zlasti prizadeli žensko populacijo, tako po fiziološki plati kot tudi zaradi življenjskega sloga. Zlasti ženske v nerazvitih državah so še vedno marginalizirane in manj izobražena populacija, ki jo učinki suš in poplav, ob skrbi za otroke in družino, bistveno bolj prizadane-

jo. Tudi starostniki, bolniki, brezdomci, nosečnice in otroci imajo ob manjši možnosti pridobivanja materialnih dobrin še manjšo splošno telesno prilagoditveno sposobnost.

Po večinskih ocenah bodo učinki podnebnih sprememb na materialno blaginjo še posebej izraziti v velikih mestih, obalnih območjih in v gorskem svetu. Milijonska mesta, zlasti v tropskem pasu, se večajo in pričakujemo lahko še dodatne priseljence, ki jih bodo povzročile podnebne spremembe. Velika mesta imajo že brez podnebnih sprememb onesnažen zrak, probleme s kakovostno pitno vodo, izrazit toplotni otok, neurejeno infrastrukturo, gost promet in pogosto velike socialne razlike.

Veliko težje je predvideti kako usodni bodo vplivi podnebnih sprememb na dostopnost energije, gospodarski razvoj, tržne poti, stopnjo zaposlenosti, zavarovalniško politiko, turistične tokove in druge materialne vidike na regionalnem ali celo lokalnem nivoju, saj napovedi spremlja velika negotovost.

Zdravje ljudi in dobro počutje

Podnebne spremembe bodo zaradi višje temperature površja in zraka spremenile globalno cirkulacijo zraka, pogostost in razporeditev sinoptičnih situacij in s tem krajevne vzorce vremena. Na zdravje in počutje ljudi bodo vplivale spremenjene toplotne razmere (dvig temperature in povečana toplotna obremenitev), padavinski režim, intenziteta in pogostosti ekstremnih vremenskih dogodkov. Vzporedno se bo dvigala gladina morja, tanjšal se bo ozonski

plašč v stratosferi in posledično naraščala jakost UV sevanja in spreminjala se bo tudi kakovost zraka.

Globalno ogrevanje bo povečalo relativno smrtnost ob vročinskih valovih, ki povzročajo tudi poslabšanje bolezenskih simptomov, močno zmanjšajo delovno storilnost, povzročajo večjo verjetnost pojavljanja nesreč pri delu in v prometu ter znižanje kakovosti življenja. Ob stresu vročine so še posebej izpostavljeni bolniki, otroci, starejše osebe, brezdomci in nosečnice. Ker bodo naše zime v povprečju bolj mile, bi to lahko zmanjšalo umrljivost zaradi mraza. Pri presoji vpliva mraza je potrebno upoštevati tudi vetrovne razmere in lahko se zgodi, da bi se kljub višji temperaturi zraka pogosteje pojavljali prodori hladnega in suhega zraka.

Posledica uničevanja zaščitnega ozonskega plašča v višjih plasteh ozračja je naraščanje moči UV žarkov. Uničevanje stratosferskega ozona se bo nadaljevalo vsaj še 50 let in to kljub učinkovitim mednarodnim dogovorom in akcijam za odpravo škodljivih plinov. Problem bo tudi poletno onesnaženje zraka, ki ga bo ogrevanje še poglobilo. Sezona pojavljanja fotokemičnega smoga bo daljša, hkrati pa pričakujemo sinergistične stresne učinke ob toplotnih valovih.

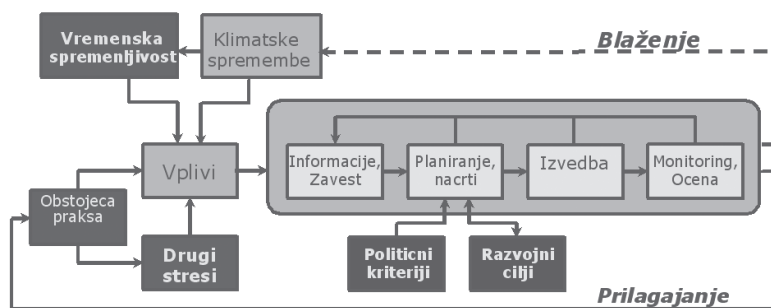
Višje zimske temperature že sprožajo pojav zgodnejšega cvetenja vetrocvetk, mnoge med njimi so alergogene in tako lahko pričakujemo, da se bo sezona senenega nahoda začela prej, kot se zdaj. Prišlo bo do prostorskega širjenja alergogenih rastlin, tudi neavtohtonih.

Podnebne spremembe bodo spremenile razvoj in širjenje prenašalcev bolezni, na primer komarjev, klopotov in podgan. Spremenjene podnebne razmere bi lahko vplivale na povečanje odpornosti posameznih vrst bakterij na obstoječa zdravila, s čimer se zdravstvo že srečuje. Možen je tudi razvoj novih vrst bakterij in virusov, še posebej ob poružitvi biološke usklajenosti ekosistemov in tudi vdor novih vrst prenašalcev virusov in bakterij brez pravih naravnih sovražnikov. Med boleznimi, katerih pogostost naj bi se v prihodnje povečala, so kronične bolezni dihal, rakasta obolenja, kardiovaskularne bolezni, zastrupitve in bolezni, ki jih prenašajo posredniki.

Družbeni odnosi

Kakovost našega življenja je močno odvisna tudi od kakovosti družbenih odnosov. Našo blaginjo krepi socialna kohezivnost, medsebojno spoštovanje pa tudi možnost pomagati drug drugemu, predvsem skrbeti za potomce. Ker podnebne spremembe ne bodo enako prizadele vseh regij, bo postala družba še

bolj razdeljena kot danes in neenakost se bo še povečevala. Države v razvoju bodo prizadete veliko bolj kot bogate države, ki se bodo podnebnim spremembam lahko pravočasno prilagajale, čeprav imajo najnižji materialni standard, omejen dostop do globalnih virov in potrošnih dobrin ter malo obremenjujejo okolje. S stališča okoljske etike je to skrajno nepravilno. Podnebne spremembe bodo poglobljale socialne in tudi kulturne razlike. Velike migracije prebivalstva vedno povzročajo družbene napetosti in socialne stiske, podobno tudi vremensko pogojene nesreče. Družbeni odnosi so po drugi plati zrcalo stanja varnosti, materialne blaginje in zdravja, na vse te sestavine blaginje pa bodo podnebne spremembe, kot smo videli, večinoma vplivale negativno.

Sklepi in iztočnice za diskusijo

Podnebne spremembe se bodo nadaljevale še bolj intenzivno, saj človeštvo v zadnjih letih ni omejilo emisij toplogrednih plinov in je tudi malo verjetno, da jih bo v bodoče. Dokazi za to so: ignorantski odnos do zmanjševanja emisij v ZDA in Avstraliji, nebrzdana gospodarska rast Indije in Kitajske ter nebrzdana rast prebivalstva v mnogih nerazvitih deželah. Ob tem je tudi evropska klimatska in energijske politika dokaj utopična, saj je globalna potrošniška ekonomija v zadnjem času povsem zrinila v kot načelne, a neustvarljive principe, na katerih je bila zasnovana politika sanacije klimatskih sprememb. Tudi Slovenci smo lahko do sebe zelo kritični, kot posamezniki in kot družba. Pogosto neodgovorno in pretirano trošimo energijo (neracionalno ogrevanje, hlajenje, prometno obnašanje), odlikuje nas nepotrebno potrošništvo (zlasti kupovanje izdelkov, ki so neglede na ceno, izdelani na energijsko potraten način). Naša vrednostna lestvica uspeh v življenju enači z veliko energijsko rabo (imeti več, potovati dlje ...) Pogosto pa smo tudi preveč zaverovani v moč človeških tehnologij in podcenjujemo moč, ki jo ima vreme in narava kot taka (gradimo na poplavnih

območjih, sejemo na sušnih tleh, investiramo v sumučišča pod 1200 m, ujme nas vedno znova »presenetijo«).

Skrajni čas je zato, da Slovenija začne spoštovati določila konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja in resno pretehta različne opcije za prilagajanje podnebnim spremembam.

To pomeni, da naj naša država:

- sodeluje pri pripravah za **prilagajanje vplivom spremembe podnebja**; da razvije celovite načrte za upravljanje vodnih virov in kmetijstva, obalnih območij, ter za zaščito in sanacijo območij,
- v največji možni meri **upoštevava spremembo podnebja v družbeni, gospodarski in okoljski politiki ter dejanjih** z namenom čim bolj zmanjšati škodljive učinke na gospodarstvo, zdravje in kakovost okolja;
- spodbuja in sodeluje pri znanstvenih, tehnoloških, družbeno-gospodarskih in drugih **raziskavah, sistematičnem spremljanju in razvoju podatkovnih zbirk**, ki se nanašajo na podnebni sistem in so namenjene izboljšanju razumevanja vzrokov, učinkov, obsega in časa nastopa spremembe podnebja ter družbenogospodarskih posledic različnih odzivnih strategij;
- spodbuja in sodeluje pri celoviti, odprti in hitri **izmenjavi** pomembnih znanstvenih, tehnoloških, tehničnih, družbenogospodarskih in pravnih **informacij**, ki se nanašajo na podnebni sistem in spremembo podnebja ter gospodarske in socialne posledice različnih odzivnih strategij;
- spodbuja in sodeluje pri **izobraževanju, usposabljanju in ozaveščanju javnosti** o spremembi podnebja ter spodbuja najširše sodelovanje v tem procesu, vključno z nevladnimi organizacijami.

Janez Podobnik

Minister

Inovativne okoljske tehnologije v luči nove evropske finančne perspektive 2007-2013

Na Evropskem Svetu v Lizboni marca 2000 si je Evropska unija postavila za cilj postati do leta 2010 najbolj konkurenčno in dinamično na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. Sprejeta je bila »**Lizbonska strategija**«. Že na Evropskem Svetu v Göteborgu junija 2001 pa je bila sprejeta še »**Strategija trajnostnega razvoja EU**«, ki je Lizbonski strategiji dodala tudi okoljsko dimenzijo.

Analiza uresničevanja ciljev Lizbonske strategije, ki jo je v poročilu novembra 2004 pripravila posebna skupina pod vodstvom nekdanjega nizozemskega zunanjega ministra gospoda Wima Koka pa je pokazala, da brez nekaterih bistvenih popravkov strategija nikoli ne bo uresničena. Zato je bilo februarja 2005 pripravljeno novo Sporočilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu z naslovom »**Skupna prizadevanja za gospodarsko rast in nova delovna mesta – Nov začetek za Lizbonsko strategijo**« (»Working together for growth and jobs: A new start for the Lisbon Strategy« – COM (2005) 24). Dokument dejansko predstavlja popravljeno Lizbonsko strategijo, kjer je poseben poudarek dan ekonomski rasti ob upoštevanju osnovnih principov varstva okolja.

Seveda pa lahko pravilno naravnana okoljevarstvena politika bistveno prispeva tudi k trajnostnemu razvoju in k večji ekonomski rasti, zato je Evropska komisija v januarju 2004 objavila poseben »**Akcijski načrt okoljskih tehnologij za Evropo**« (»Environment Technology Action Plan« – ETAP, COM (2004) 38 final), ki je dal poseben poudarek razvoju novih inovativnih okoljskih tehnologij, ki bodo pripomogle k hitrejši uresničitvi »Lizbonskih« ciljev.

Kaj so »okoljske tehnologije«? Zelo preprost odgovor bi bil: »Okoljske tehnologije so vse tiste tehnologije, ki v primerjavi z njim podobnimi tehnologijami počnejo isto, vendar brez ali z manj škodljivim vplivom na okolje.«

Popolnoma razumljivo je, da ko govorimo o okoljskih tehnologijah, ne mislimo na tehnologije za čiščenje onesnaženja »na koncu cevi« (»end-of-pipe«). Okoljske tehnologije so lahko različne »integrirane« tehnologije, ki ne onesnažujejo

okolja, oziroma manj onesnažujejo okolje kot trenutno uporabljene tehnologije za proizvodnjo izdelkov, novih materialov, proizvodnjo in učinkovito rabo energije, itd.

Nove in inovativne okoljske tehnologije prispevajo k ekonomski rasti na različne načine. Ker zmanjšujejo stroške varstva okolja, omogočajo »več varstva okolja za manj denarja«, oziroma, doseganje predpisanih okoljskih standardov na cenejši način. Na ta način privarčevane finančne vire lahko plasiramo kjerkoli drugje v gospodarstvu. Okoljske tehnologije pomagajo pri razbijanju vzročne povezave med onesnaževanjem okolja in rabo naravnih virov ter gospodarsko rastjo, kar omogoča gospodarstvu na daljši rok večji obseg rasti, ob spoštovanju omejitev zaradi okoljskih standardov. To pa je bistvo trajnostnega razvoja.

Okoljske tehnologije lahko predstavljajo pomemben most med Lizbonsko strategijo in trajnostnim razvojem, ker prispevajo k ekonomski rasti, izboljšujejo okolje in varujejo naravne vire. Zato so po vsebini našle svoje mesto tudi v predlogu Nove finančne perspektive EU in v okvirnih programskih dokumentih EU.

Predlog »**Nove finančne perspektive 2007–2013**«, ki predstavlja srednjeročni strateški javnofinančni načrt Evropske unije in ga je Evropska komisija formalno predstavila 10. februarja 2004, daje v okviru poglavja »**Trajnostna rast**« poseben poudarek prav implementaciji ciljev Lizbonske strategije torej doseganju večje konkurenčnosti, večje gospodarske rasti ter ekonomske in socialne kohezije. Do leta 2013 naj bi se »lizbonska« komponenta trajnostne rasti povečala skoraj 3-krat glede na njen obseg v letu 2006 in dosegla že 1/3 vseh sredstev za trajnostno rast. Pomembna je tudi dinamika, saj je rast te komponente v novi finančni perspektivi od vseh postavk najbolj očitna, kar jasno kaže na željo po stimulaciji gospodarske rasti v Evropi.

Medtem ko še poteka razprava o sprejetju Nove finančne perspektive v EU, pa je Evropska komisija že pripravila Evropskemu parlamentu in Svetu predlog sklepa o ustanovitvi »**Okvirnega programa za konkurenčnost in inovativnost (2007–2013)**«.

Program za konkurenčnost in inovativnost (PKI) bo v skupen okvir združil posebne podporne programe Skupnosti in ustrezne dele drugih programov Skupnosti na področjih, kritičnih za dvig evropske produktivnosti, inovacijskih zmogljivosti in trajnostne rasti ob hkratnem obravnavanju povezanih okoljskih

vprašanj. To med drugim obsega tudi nekatere ukrepe Skupnosti, ki trenutno potekajo in se nanašajo na varstvo okolja in okoljske tehnologije, kot so Finančni instrument za okolje (LIFE) in večletni akcijski program na področju energije »Inteligentna energija – Evropa« v podporo učinkovite rabe energije in novih ter obnovljivih virov energije v vseh sektorjih, vključno s prometom.

PKI bodo sestavljali trije posebni podprogrami, od katerih sta vsaj dva ozko vezna na razvoj inovativnih okoljskih tehnologij:

- Program za podjetništvo in inovativnost,
- Podporni program za politiko informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) in
- Program Inteligentna energija – Evropa.

Program za podjetništvo in inovativnost

Spomladanski Evropski svet iz leta 2004 je poudaril, da so »konkurenčnost, inovativnost in pospeševanje podjetniške kulture odločilni pogoji za rast – bistveni za gospodarstvo kot celoto – in zlasti pomembni za mala in srednje velika podjetja«. Poudaril je tudi, da **»Rast mora biti okolju primerna, da je lahko trajnostna.«** **»Rast je treba ločiti od negativnih vplivov na okolje.«** **»Čiste tehnologije so življenjskega pomena za polno izkoriščanje sinergij med podjetjem in okoljem.«**

Program za podjetništvo in inovativnost bo tudi eden od instrumentov, ki podpirajo izvajanje **Akcijskega načrta za okoljske tehnologije**, je namenjen odstranjevanju ovir pri izkoriščanju polnih možnosti okoljskih tehnologij za varstvo okolja ob hkratnem prispevanju h konkurenčnosti in gospodarski rasti, tako da bo omogočil Evropski uniji, da prevzame vodilno vlogo pri razvijanju in uporabi okoljskih tehnologij, ter mobiliziral zainteresirane strani za podporo tem ciljem. Spomladanski Evropski svet iz leta 2004 je pozdravil akcijski načrt in pozval k njegovemu izvajanju. Zlasti je pozval Komisijo in Skupino Evropske investicijske banke (EIB), naj raziščeta možnosti sprostitev celotnega nabora finančnih instrumentov za promocijo teh tehnologij. Sporočilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu v letu 2005 je nadalje poudarilo potrebo po močnem spodbujanju ekološke inovativnosti in navedlo, da bo Komisija še odločneje spodbujala okoljske tehnologije.

Inovativnost je poslovni proces, ki je povezan z izkoriščanjem tržnih priložnosti za nove izdelke, storitve in poslovne procese. Močan pritisk konkurenčnosti je namreč neogibno potreben za ustvarjanje krepkih spodbud za podjetja, da se trajno posvečajo inovativnosti ter raziskavam in tehnološkemu razvoju (RTR).

To je tesno povezano s pripravljenostjo sprejemati tveganje in preskušati nove zamisli na trgu, razpoložljivost rizičnega kapitala pa je pri tem ključna. Nezadostna inovativnost je eden izmed pomembnejših vzrokov slabih uspehov v rasti Evrope. Program za podjetništvo in inovativnost bo zato podpiral horizontalne dejavnosti za izboljšanje, spodbujanje in pospeševanje inovativnosti (vključno z ekološko inovativnostjo) v podjetjih. To bo vključevalo pospeševanje sektorsko značilne inovativnosti, grozdov, javno-zasebnega partnerstva za inovativnost in uporabe upravljanja inovativnosti. Prispeval bo tudi k zagotavljanju podpornih storitev za inovativnost na regionalni ravni, zlasti za nadvacionalni prenos znanja in tehnologije ter upravljanje intelektualne in industrijske lastnine.

Program inteligentna energija – Evropa

Program *Inteligentna energija – Evropa* (2003–2006) se bo nadaljeval in razširil s PKI. Ker sloni na členu 175(1) Pogodbe, je cilj programa Inteligentna energija – Evropa podpirati trajnostni razvoj, kolikor je v zvezi z energijo, in prispevati k dosegu splošnih ciljev varstva okolja, zanesljivosti dobave in konkurenčnosti.

Skoraj 94 % emisij toplogrednih plinov je mogoče pripisati porabi energije, promet pa povzroča 90 % povečanja emisij CO₂. Energetska učinkovitost in obnovljivi viri energije so bistveni pri izpolnjevanju Kjotskih zahtev in zmanjšanju naraščajoče odvisnosti Evrope od uvoza energije, ki bi lahko leta 2030 dosegel skoraj 70 %. Unija si prizadeva doseči ambiciozni cilj 12 % deleža obnovljive energije v bruto nacionalni porabi do leta 2010 in dodatno zmanjšati končno energetske porabo, toda teh ciljev ne bo mogoče doseči brez dodatnega ukrepanja na ravni držav članic in Skupnosti. Unija si je postavila jasne kvantitativne cilje glede uporabe inteligentne energije, ki jih je treba doseči do leta 2010. Ti vključujejo podvojitev deleža obnovljivih virov energije v energetske porabi EU do dosege 12 %, povečanje deleža elektrike, pridobljene z obnovljivimi viri, na 21 %, in povečanje deleža biogoriv do 5,75 % v bencinu in dizelskem gorivu za promet. Doseči je treba tudi vrsto kvalitativnih ciljev, kot sta povečana prodaja energetske učinkovitih izdelkov/naprav in razširitev zelo učinkovite soproizvodnje toplote in energije. Pripravljena sta bila dva pomembna predloga za države članice za dodatno zmanjšanje obsega energije za končno porabo za 1 % letno in za zmanjšano energetske porabo izdelkov porabnikov, ki izpolnjujejo zahteve ekološkega oblikovanja.

Vzporedno s temi pravnimi ukrepi Skupnost izvaja programe, ki pripomorejo k izvajanju pravnih aktov Skupnosti. Program Inteligentna energija – Evropa je netehnološki program Skupnosti na področju energije, ki je usmerjen v odstranitev netehničnih ovir, ustvarjanje tržnih priložnosti in ozaveščanju.

Predhodna ocena naslednika programa »Inteligentna energija – Evropa« je ugotovila, da je sedanji program stroškovno učinkovit in da ga mora novi program nadaljevati. Program Inteligentna energija – Evropa v okviru PKI je zato namenjen pospeševanju dela pri dogovorjeni strategiji in ciljih Skupnosti na področju trajnostne energije, zlasti za olajšanje razvoja in izvajanja ureditvenega okvira za energijo, povečanje ravni naložb v nove in učinkovitejše tehnologije in povečanje prevzemanja in povpraševanja po energetske učinkovitosti, obnovljivih virih energije in energetske raznovrstnosti, tudi v prometu, z ozaveščanjem in seznanjanjem ključnih dejavnikov v EU. Program bo pripomogel premostiti razliko med uspešno predstavitvijo inovativnih tehnologij in njihovim dejanskim uvajanjem na trg za množično uporabo. Pripomogel bo h krepitvi upravne sposobnosti razvijati strategije in politike kakor tudi izvajati obstoječe predpise, in to posebno pri novih državah članicah. Program je tudi namenjen trajnostni gospodarski rasti z odpiranjem delovnih mest, večjo socialno vključenostjo in višjo kakovostjo življenja ter obenem preprečevanjem nepotrebne porabe naravnih virov.

Program se bo členil na tri posebna področja:

- energetska učinkovitost in razumna raba energije, zlasti v sektorjih gradbeništva in industrije (»SAVE«);
- novi in obnovljivi viri energije za centralizirano in decentralizirano proizvodnjo elektrike in toplote ter njihovo vključitev v lokalne okoljske in energetske sisteme (»ALTENER«);
- energetske vidike prometa, diverzifikacija goriva, na primer z novim razvijanjem in z obnovljivimi viri energije, in obnovljiva goriva in energetska učinkovitost v prometu (»STEER«).

Poleg tega je program namenjen financiranju horizontalnih pobud, ki združujejo energetske učinkovitost in obnovljive vire energije v več gospodarskih sektorjih in/ali povezujejo razne instrumente, orodja in akterje v istem ukrepu ali projektu.

Mednarodna razsežnost programa Inteligentne energije (»COOPENER«) se bo nadaljevala v okviru novih instrumentov pomoči, ki jih je predlagala Komisija septembra 2004. Podprti bosta dve glavni vrsti projektov: na eni strani projekti promoviranja in razširjanja, ki naj bi prispevali k ugodnim splošnim razmeram za tehnologije trajnostne energije, ki vključujejo upravne strukture, splošno ozaveščenost, horizontalno in vertikalno sodelovanje in mreženje kot tudi boljše izvajanje ureditvenega okvira; na drugi strani projekti replikacije, ki sistematično spodbujajo uvajanje novih tehnologij trajnostne energije.

Finančni okvirni znesek za izvajanje okvirnega programa PKI znaša 4.212,6 milijona EUR. Okvirno dodeljena proračunska sredstva za posebne programe so:

- 2.631 milijonov EUR za uresničevanje Programa za podjetništvo in inovativnost, od katerih bo 520 milijonov uporabljenih za pospeševanje ekoloških inovacij;
- 801,6 milijona EUR za uresničevanje Podpornega programa za politiko IKT;
- 780 milijonov EUR za uresničevanje »Programa inteligentna energija – Evropa«.

Podpora inovativnim okoljskim tehnologijam v Sloveniji

Evropska komisija je v Poročilu o implementaciji Akcijskega načrta okoljskih tehnologij za Evropo v letu 2004, ki je bil objavljen 27. 1. 2005 v dokumentu COM(2005) 16 final, poudarila, da so nekatere države članice že pripravile programe, uvedle nekatere instrumente in ukrepe, ki pospešujejo »eko – inovacije« ter razvile nekaj primerov dobre prakse. Vendar pa hkrati ugotavlja, da bi morale za učinkovitejšo implementacijo ETAP-a vse države članice do konca leta 2005 pripraviti časovne načrte s konkretnimi ukrepi, mobilizirati dodatne oblike financiranja »eko-inovacij« in novih okoljskih tehnologij z ustanovitvijo skladov za tvegane naložbe, izdelati nacionalne plane za »zeleno javna naročila« in bolje povezati različne razvojno-raziskovalne programe na nacionalni in regionalni ravni.

To prav gotovo velja tudi za Republiko Slovenijo. Resorno ministrstvo pristojno za okolje je v preteklih letih razvilo nekatere oblike spodbujanja inovativnih tehnologij predvsem na področju učinkovite rabe energije in rabe obnovljivih virov energije (URE/OVE), podprlo določbe predpisov o »zelenih javnih naročilih« in začetke proizvodnje biogoriv. V začetku leta 2005 je nadzorni svet Ekološkega sklada Republike Slovenije, javnega sklada sprejel pobudo za razvoj nove oblike financiranja inovativnih okoljskih tehnologij z oblikovanjem naložbenega sklada tvegane kapitala. Pobudo je na predlog ministra, pristojnega za okolje podprl tudi gospodarski kolegij predsednika Vlade Republike Slovenije. S takšno obliko financiranja bi lahko v Sloveniji podprli razvoj in trženje inovativnih okoljskih tehnologij na številnih področjih, kot so:

- Izgradnja sistemov daljinskega ogrevanja na lesno biomaso (DOLB)
- Pridobivanje električne energije s pomočjo bioplina iz živalskih in drugih organskih odpadkov,
- Proizvodnja električne energije s fotovoltaičnimi sistemi,
- Pogodbeno financiranje ukrepov za učinkovito rabo energije (URE),
- Naložbe v druge inovativne okoljske tehnologije, ki jih razvijajo mala in srednje velika podjetja v Sloveniji

Vendar pa Republika Slovenija kljub vsemu še vedno potrebuje učinkovito medresorsko usklajeno politiko in strategijo podpore inovativnim okoljskim tehnologijam, z jasno opredeljenimi ukrepi, sredstvi, roki in cilji, ki ne bo samo še en izdelek več pristojnega ministrstva za okolje, ampak bo vključevala tudi druge resorje, pristojne predvsem za gospodarstvo, energetiko, finance ter raziskovanje in razvoj in bo dejansko predstavljala Vladno strategijo Republike Slovenije. Le tako bo Republika Slovenija v prihodnjih letih lahko uspešna pri izpolnjevanju ciljev Lizbonske strategije in tudi pri koriščenju evropskih sredstev, ki so za ta namen načrtovana v novi finančni perspektivi 2007-2013.

Priloga

SODELUJOČI NA POGOVORU O PRIHODNOSTI SLOVENIJE

Vabljeni k razpravi:

gospod France Cukjati, dr. med, predsednik Državnega zbora Republike Slovenije

gospod Janez Janša, predsednik Vlade Republike Slovenije

dr. Janez Potočnik, komisar Evropske komisije za področje znanosti in raziskav

dr. Miha Brejc, evropski poslanec

dr. France Bučar, predsednik slovenskega panevropskega gibanja

mag. Franci But, državni sekretar na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije

dr. Romana Cizelj Jordan, evropska poslanka

mag. Milan M. Cvikl, poslanec v Državnem zboru Republike Slovenije

dr. Jože P. Damijan, vodja delovne skupine vlade Republike Slovenije "Odbor za reforme"

mag. Mitja Gaspari, guverner Banke Slovenije

dr. Lučka Kajfež Bogataj, redna profesorica na Biotehniški fakulteti v Ljubljani

gospod Marcel Koprol, državni sekretar, Služba vlade Republike Slovenije za evropske zadeve

gospa Marija Lukačič, ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije

dr. Mojmir Mrak, redni profesor na Ekonomski fakulteti v Ljubljani

gospa Ljudmila Novak, evropska poslanka

gospod Borut Pahor, predsednik Socialnih demokratov, evropski poslanec

gospod Janez Podobnik, dr. med., minister za okolje in prostor Republike Slovenije

dr. Dimitrij Rupel, minister za zunanje zadeve Republike Slovenije

dr. Marjan Svetličič, redni profesor na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani

dr. Ivan Žagar, minister brez resorja, Služba vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj

**Pogovori o prihodnosti Slovenije
pri predsedniku republike**

VIII. pogovor

CILJI EU V LUČI NOVE FINANČNE PERSPEKTIVE

Ljubljana, 21. oktober 2005

**IZDAL IN ZALOŽIL
URAD PREDSEDNIKA REPUBLIKE SLOVENIJE**

**LEKTORICI
Nuša Mastnak, Majda Tome**

**OBLIKOVALEC
Rudi Uran**

**TEHNIČNI UREDNIK
Rudi Uran**

**RAČUNALNIŠKO OBLIKOVANJE TEKSTA
Kramberger & Uran**

**MULTIMEDIJSKA OBDELAVA
VEMIZ MEDIA video produkcija**

**TISK
Dravska tiskarna Maribor**

**NAKLADA
600**

Avtorji so svoje prispevke, objavljene v tej knjigi, avtorizirali.